

Publications of the Sultana Historical Society

General Editor

A B A HALEEM

B A (Oxon) Bar at Law

Chairman Dept of History

Muslim University

Aligarh

Muslim University, Sultanian Historical Society,

ALIGARH.

o

President —

A B A Haleem,

Vice President —

Mohd Habib,

Treasurer —

Byed Naushey Ali

Secretary —

Byed Molnui Haq

To

Mian Sir Mohammed Shafi K C S I

Bar at Law Lahore

Khan Mohammed Saadat Ali Sahib

Rais, Lahore

Nawab Samiullah Beg

Chief Justice, Hyderabad,

Deccan

Whose munificence has enabled the Society to publish this valuable manuscript

FOREWORD

Very few countries have been so rich in historical records as India since the Muslim settlement. But wars, neglect and an unfavourable climate have deprived us of a substantial portion of the works of medieval historians. Even those that are still extant are found mostly in manuscript form in the private and public libraries of India and Europe. Indians, with a few notable exceptions, have done very little to rescue them from oblivion, and practically all that has been done so far has been the work of European scholars. The Royal Asiatic Society of Bengal has been a pioneer in the field and is entitled to the gratitude of every student of Indian History.

The present series is an attempt to place before the literary public of this country some of the most valuable histories bearing on Muslim India. Preference will be given to historians who lived contemporaneously with the events they have related and every effort will be made to collate all the available texts and to bring out reliable editions. Sir Syed Ahmad, the venerable founder of this institution, brought out an edition of Ziauddin Barani's *Tarikh-i-Feroz shahi* in 1864, and it is but meet that this work should be once more resumed at Aligarh.

When my colleagues and I started our labours in this field we did so light-heartedly regardless of the difficulties to be encountered. Even now, though chastened and sobered, we intend to persevere in our course. It is hoped that this series, though meant for the serious student of medieval India, will not be devoid of interest to the general reader. It is, furthermore, hoped that it will to some extent facilitate the task of re-constructing our national history and will inspire in the Indian youth of to-day something of that ardour for the collection and preservation of historical data which the historians of medieval India display.

A. B. A. HALFEM.

Muslim University,
Aligarh.

June, 1927.

P R E F A C E

The *Khazain ul Futuh* of Hazrat Amir Khusrau of Delhi is one of the two prose works of that eminent poet. The '*Ijaz i Khusravi*' treats of the figures of speech and other linguistic subtleties which, although insipid for modern taste, are an ample proof of the author's versatile genius. On the other hand, the *Khazain ul Futuh*, a brief history of the campaigns of Sultan Alauddin Khilji with special reference to his Deccan invasions, is an extremely valuable treatise. It is a contemporary production and is written by one who was himself an expert in the military art. From the occasional references to the book found in some of the medieval histories it appears that the classical historians knew of it but did not utilise it thoroughly. Manuscripts of the book being rare, modern scholars too have mostly confined their attention to the extracts given in Sir Henry Elliot's History. In view of its intrinsic worth and the scarcity of its manuscripts

the Sultania Historical Society decided to get it published.

The text of the *Khazrin-ul-Futuh*, now placed before the public for the first time, has been edited on the basis of the British Museum Manuscript Or. 1638, a rotograph copy of which was placed at my disposal by Professor Md. Habib, and a transcribed copy of a manuscript in the possession of Mr. Syed Hasan Barni, M. A., LL. B., Bulandshahr. The two manuscripts are almost indetical and the variations are so few and unimportant that I have not considered it worth while to indicate them. Judging from the handwriting, the British Museum Manuscript does not seem to be very old but it is accurate, complete and readable.

This manuscript was given to the authorities of the British Museum by Col. Yule and there is a note at the end of it to the effect that the original from which it was copied was written only eleven years after the death of Amir Khusrau.

It would be superfluous to add any comments and criticisms here. The introduction gives a critical study of the prose style and works of Hazrat Amir Khusrau and establishes the theory that the

Khazainul Futuh is really the continuation of a former book—a fact which Professor Habib is probably the first person to point out. Moreover his English translation of the work with appendices and foot notes is in the press. It would have been long and tiresome to explain Amir Khusiau's literary tricks, allusions and figures of speech, for the trained Persian scholar such explanations are superfluous, and the Khazain ul-Futuh is hardly the book to be recommended to a beginner in Persian. Amir Khusiau, though he is a conspicuous figure in the long line of Indo Persian poets, wrote very little prose and the little that he wrote is incomprehensible to the average reader. At the beginning of the book he himself declares —

اگرچه مشاطہ کلکم همواره بر ذائقہ اشعار موشکاف بوده است
و ابکار سدرا در مرده اورای کم جلوه نمود باین همه حوں این عروس
رو به بهار بٹا راستھیں دارد —ع

الي العي ، مامالي عين العاي

I take this opportunity of thanking Professors A B A Haleem and Md Habib for their valuable assistance. My grateful thanks are also due to my friends, Messrs Sh Abdur Rashid M A, LL B,

M. Sultan Hameed M.A., LL.B., M. S. Kafil Ahmad Rizvi M.A., LL.B. and Qazi Ataullah Sahib M.A., who were kind enough to help me in the difficult task of proof-reading.

SYED MOINUL HAQ.

ALIGARH.

June 1927.

INTRODUCTION.

BY

MOHAMMAD HABIB,

Professor of History, Aligarh

Poetry was Amir Khusrau's mother tongue, prose he wrote with difficulty and effort and he would have been well advised to leave that region of literature to more pedestrian intellects. But it was not to be expected that such a consideration would serve to check his exuberant genius. Apart from the introductions to his *Diwans*, two of his prose works, differing in volume and value, have survived to us. The first, *Ijaz i Khusraui* (Miracles of Khusrau) is a long work in five volumes on figures of speech (1). It contains every variety of miracle known to the penman of the age—petitions to high officers composed of vowels only, verses which are Persian if you read them from right to left and Arabic if read from left to right, compositions from which all letters with dots are excluded, and many such artificialities of wit and style which may have delighted and consoled the author's contemporaries but fail to attract our modern taste. Some of the letters included in the volumes have a solid historical value. An application to a government officer requesting for a post or complaining against the misbehaviour of neighbours was sure to attract attention if drafted by Khusrau, and the poet was too inventive not to have a new 'miracle' ready for every occasion. It is easy to understand that supplicants

- (1) Published with marginal explanations by
Newal Kishore Press, Lucknow

flocked to his door (2). He seems also to have beguiled his leisure hours in discovering new literary tricks and often sent them as presents to his friends. The *Ijaz-i-Khusrau* is the accumulated mass of these miraculous prose compositions which Amir Khusrau had been amassing for years and edited in the later part of Alauddin's reign. Most of the pieces are tiresome and frivolous, but others throw a brilliant light on the social life of the day. Amir Khusrau's second prose-work, the *Khazainul Futuh* is the official history of Alauddin's campaigns.

Amir Khusrau was a man of wit and humour. His fancies are often brilliant. Nevertheless nothing but a stern sense of duty will induce a modern reader to go through Khusrau's prose-works in the original. His style is artificial in the extreme, the similes and metaphors are sometimes too puerile for a school-boy; at other places the connecting link between the ideas (if present at all) is hard to discover. Prose is the natural speech of man for ordinary occasions, but Amir Khusrau's ideas seem to have come to him in a versified form. So while his poetry has all the beauties of an excellent prose, his prose has all the artificiality of very bad verse, it is jejune, insipid, tasteless and wearisome.

Failing to realise that the true beauty of prose lies in its being simple, direct and effective, he tries to surprise his readers by a new trick at every turn, attacks him with words the meaning of which he is not likely to know, or offers him metaphors and similes calcula-

- (2) One of the letters has been translated in Elliot and Dowson. There are others of equal and greater value.

ted to shock and disgust His one desire is to convince the reader of his own mental power and in this, so far as contemporaries were concerned, he certainly succeeded But Amir Khusrau, for all his artistic talents, never comprehended that a book of prose, like a volume of verse, should be a thing of beauty and of joy

The *Khazainul Futuh* very well illustrates the general character of Khusrau's prose It is divided into small paragraphs, every paragraph has a heading informing the reader what allusions he is going to find in the next few lines A single example will suffice: "*Allusions to water* If the *stream* of my *life* was given the good news of *eternal existence* even then I would not offer the *thirsty* any *drink* except the praises of the Second *Alexander* (3) But as I find that human *life* is such that in the end we have to *wash* our hands off it, the *fountain* of words will only enable the reader to moisten his lips Since the achievement of my life time, from the cradle to the grave, cannot be more than this, I did not think it proper to *plunge* to the bottom of endless *oceans*, but contented myself with a small quantity of the '*water of life*' And so it goes on, wearisome and artificial, from beginning to end

It is obvious that such a procedure detracts much from the value of an historical work Only such facts can be stated as will permit Khusrau to bring in the allusion, the rest will be only partially stated or suppressed, and Khusrau's only resource was to make his paragraphs as small as possible, otherwise

- (3) Alluding to the first Alexander's efforts to discover the water of immortality

his prose would have marched along routes quite different from those selected by Alauddin's generals. The reader, who wishes to discover the true historical fact, has first to analyse Khusrau's literary tricks and critically separate the element of fact from the colouring imparted to it by Khusrau in order to bring in the allusions. At times the literary tricks make us ignore the fact at the bottom. "*Allusion to virtue and vice* Though the giving of water (to the thirsty) is one of the most notable virtues of this *pure-minded* Emperor, yet he has removed *wine* and all its *accompaniments* from *vicious* assemblies, for *wine* the daughter of grape and the sister of sugar, is the mother of all *wickedness*. And wine, on her part, has washed herself with salt and sworn that she will henceforth remain in the form of vinegar, freeing herself from all *evils* out of regard for the claims of '*salt*'" (4). This would have appeared a mere literary flourish if we had not been definitely told by Ziauddin Barni that Alauddin carried through a series of harsh measures for the suppression of drinking in Delhi. Conversely, the allusion may have no basis of fact at all. "*Allusions to sea and rain* The sword of the righteous monarch completely conquered the province (Gujrat). Much *blood* was *shed*. A general invitation was issued to all the beasts and birds of the forest to a continuous feast of meat and drink. In the marriage banquet, at which the Hindus were sacrificed, animals of all kinds ate them to their satisfaction". This would seem to indicate a general and intentional massacre. But there was

- (4) Wine and sugar may be both produced from the same grapes and the addition of salt turns wine into vinegar.

no such massacre, and Khusrau himself goes on to assure us "My object in this simile is not real blood but (only to show) that the sword of Islam purified the land as the sun purifies the earth" The *Khazainul Futuh* has to be interpreted with care, and in the light of other contemporary material it would be dangerous and misleading to accept Khusrau's accounts at their face value Still the labour of interpretation is well repaid by the new facts we discover

The *Khazainul Futuh* naturally falls into six parts—the introduction, administrative reforms and public works campaigns against the Mongols, the conquest of Hindustan the campaign of Warangal and the campaign of Ma bar The space devoted to the various sections is surprisingly unequal About two third of the book is devoted to the Warangal and Ma'bar campaigns, while the other measures of Alauddin's reign are summarised in the remaining third The reason for this is perhaps not impossible to discover A remark of Barni (*Tarikh i Ferozi* page 361) seems to throw light on the real character of the *Khazainul Futuh* as well as the *Tarikh i-Ferozi* "The other great historian of the time (of Alauddin) was Kabiruddin son of Tajuddin Iraqi In the art of composition eloquence and advice, he exceeded his own and Alauddin's contemporaries, and became the *Amir i dad i-lashkar* in place of his revered father He was held in great honour by Alauddin He has displayed wonders in Arabic and Persian prose In the '*Fath i Nama* (Book of Victory) which consists of several volumes, he does honour to the traditions of prose and seems to surpass all writers, ancient

and modern. But of all the events of Alauddin's reign, he has confined himself to a narration of the Sultan's conquests, these he has praised with exaggeration and adorned with figures of speech, and has departed from the tradition of those historians who relate the good as well as the bad actions of every man. And as he wrote the history of Alauddin during that Sultan's reign and every volume of it was presented to the Sultan, it was impossible for him to refrain from praising that terrible king or to speak of anything but his greatness."

So Amir Khusrau, though the poet laureate, was not the court historian of Alauddin Khilji, that honour belonged to Kabiruddin who was considered to be the greatest prose writer of the day. The official history by which Alauddin expected to be remembered by posterity was not the thin volume of Amir Khusrau but the ponderous '*Fath-i-Nama*' which was prepared under the Sultan's personal supervision. The '*Fath-i-Nama*' has disappeared, its manuscripts may have been intentionally destroyed during Timur's invasions or under the early Moghul Emperors for it must have been full of contempt and arrogance towards the Mongol barbarians (5), Ferishta and the later historians do not refer to it and its great length would, in any

- (5) The same fate has overtaken other medieval histories, for example the first volume of *Baihaqī*, the *Autobiography of Mohammad bin Tughlaq* and the last chapter of Afif's *Tarikh-i-Feroz Shahi*, which was a violent attack on Timur and is found torn or missing in most volumes.

case, have made its preservation difficult. But Barni and Khusrau had the *Fath-i-Nama* before them and accommodated their histories to it. Barni, who was essentially a man of civil life, allowed Kabiruddin to speak of Alauddin's conquests, and confined his own history to an account of administrative and political affairs, merely adding a paragraph on the campaigns here and there for the logical completeness of his work. Amir Khusrau was more ambitious. He pitted himself against Kabiruddin's great, if transient, reputation and on Kabiruddin's own chosen ground. Hitherto his pen, "like a tire woman, had generally curled the hair of her maidens in verse", but it would now bring "pages of prose for the high festival". Let not critics dismiss him as a mere poet, living in a mock paradise and incapable of describing the affairs of government and war. If he had wings to fly, he had also feet to walk. He would even surpass Kabiruddin, whom shallow critics considered 'the greatest of all prosaists, ancient and modern'. He would excel in all that Kabiruddin had excelled. The four virtues (or defects) which Barni deplorably attributes to Kabiruddin are all painfully present in Khusrau's work—an artificial style adorned with figures of speech, an exclusive devotion to wars and conquests, the elimination of all facts that were not complimentary to Alauddin, and, lastly, an exaggerated flattery of the Sultan. In the *Panj Gunj* he had imitated the *Khamsah* of Nizami and walked as far as possible in his predecessor's foot steps. It was a mistake, but he repeated it once more in the *Khazainul Futuh*. We do not see Khusrau's prose in its natural dress, it is draped and disfigured into an imitation of Kabiruddin's extinct composition. For Amir

Khusrau, if a scholar, was also a courtier, and a courtier is devoted to the fashion of the passing hour. The fashion had been set by Kabiruddin and his predecessors. Khusrau blindly followed it.

The *Khazainul Futuh* is not merely a challenge to the *Fath-i-Nama* of Kabiruddin, it is also a continuation of it. Barni seems to imply that Kabiruddin was a survivor from the preceding age and he may not have lived to complete his voluminous work. If so, the disproportionate length of the Deccan campaigns in the *Khazainul Futuh* becomes intelligible. The *Khazainul Futuh* is essentially a history of the Deccan invasions. Alauddin may have asked Khusrau to continue Kabiruddin's work, but Khusrau's introductory remarks make it probable that he wrote on his own initiative and expected the Sultan to accept it as the official account of the reign. The *Fath-i-Nama* had made a detailed description of the earlier events unnecessary, and Khusrau merely summarises them to enable his book to stand on its own feet. But the Deccan campaigns are given in detail, probably after the manner of the extinct *Fath-i-Nama*.

Amir Khusrau wished his work to be an official account of Alauddin's reign and the *Khazainul Futuh* has, consequently, all the merits and defects of a government publication. It credits Alauddin with every variety of virtue and power and his officers also come in for their due share. All governments live on lies or, atleast, a partial suppression of truth. But Amir Khusrau's hyperbolic exaggerations are less deceptive and dangerous than the insidious propaganda of modern governments. His adulation and flattery neither deceived nor was intended to deceive, it

was simply a current fashion and nobody attached any significance to the words used. Exaggeration is not a commendable habit, but understand it as a habit and it will no longer veil the true meaning of the author.

Ziauddin Barni complains that Kabiruddin simply confined himself to those events which were creditable to Alauddin. This is certainly true of Khusrau's work. He will not utter a lie, but neither will he speak 'the truth and the whole truth'. On the 16th Ramzan, 695, (July 9, 1296 A. D.) Sultan Jalaluddin was assassinated on the bank of the Ganges by the order of Alauddin Khilji, who was then Governor of Kara. It was an atrocious murder but Amir Khusrau simply ignored it. "As Providence had ordained that this Muslim Moses was to seize their powerful swords from all the infidel Pharaohs he mounted the throne on Wednesday, 16th Ramzan, 695 A. H." What else was there to say. He was not brave enough to defend his murdered patron nor mean enough to blacken his character after his death. He simply turned away his eyes. Similar omissions strike us in the chapter on the Mongols. Nothing is said of the campaigns in which Alauddin's armies were defeated. The Mongols twice besieged Delhi and Alauddin's position was extremely critical (6). But Khusrau has not even indirectly alluded to these momentous events. We are able to make up for some of the omissions with the help of Barni and other historians, but

(6) In the first invasion the Mongols were led by Kutlugh Khwaja and in the second by Targhi. Barni, who is brief and hasty in his accounts of wars, gives a detailed account of the two sieges of Delhi, probably because Kabiruddin and Amir Khusrau have preferred to be silent about them.

it is difficult to be certain that all the gaps have been filled.

In spite of these serious shortcomings, the *Khazainul Futuh* is, for the critical student, a book of solid worth. Amir Khusrau exaggerates and we can make allowance for his exaggerations. He leaves blanks which other historians enable us to fill up. But he is too honest and straightforward to speak a lie, and we can safely rely on his word. He is exact in details and dates and enables us to make a fairly complete chronology of Alauddin's reign (7). In spite of the artificiality of his style, his descriptions have the vivid touches of the experience of an Eye witness. He is a soldier at home in military affairs, in the construction of siege-engines and the tactics of the battle-field, and a careful examination of the *Khazainul Futuh* will enable us to obtain a fairly good idea of the art of war in the early middle ages. Even where he tells us nothing new, he serves to confirm the accounts of others. He did not sit and brood in a corner. He mingled with the highest and the greatest in the land, and when he took up his pen, it was to write with a first hand knowledge of affairs. The sections on the Deccan campaigns are a permanent contribution to Indian historical literature. They embody the romance of a jingoistic militarism, no doubt, but a romance none the less long and heroic marches across 'paths more uneven than a camel's back,' temples plundered, *Rajas* subdued and the hoarded wealth of centuries brought at a sweep-

(7). Barni, our standard historian for the period, is very parsimonious and incorrect in dates.

stake to the terrible Sultan of Delhi. It was a mad dance of rapine, ambition and death. "The Hindu *rajas* came riding in troops but were laid low before the Turkish horses. A deluge of water and blood flowed forward in order to plead for mercy before the Caliph's troops. Or you might say that owing to the great happiness of the infidel souls the beverage of blood was so delicious, that every time the cloud rained water over it, the ferocious earth drank it up with the greatest pleasure. But in spite of the great intoxicating power of this wine the *sagis* poured here clear liquid out of the flagon of the sky to increase its intoxication further. Out of this wine and beverage Death had manufactured her first delicious draught. *Next you saw bones on the earth*'

If Amir Khusrau had been writing in the age of the Puranas, he would have represented Alauddin as an incarnation of Vishnu and described his opponents as malicious demons. That is how the Aryans blackened the character of their enemies and justified their aggression. A modern writer would white wash the same cruelties by talking of liberty, justice, the duty of elevating backward races and, with solemn unconscious humour, advance the most humane arguments to justify the inhumanities of war. But Amir Khusrau was not a hypocrite, he saw life through plain glasses and the traditions of his day made hypocrisy unnecessary. The Deccan expeditions had one clear object—the acquisition of horses, elephants, jewels, gold and silver. Why tell lies? The Mussalmans had not gone there on a religious mission, they had neither the time nor

the inclination to enrol converts, and they were too good soldiers to let an irrelevant consideration disturb their military plans. Of course the *name* of God was solemnly pronounced. The invaders built mosques wherever they went and the call to prayer resounded in many a wilderness and many a desolated town. This was their habit. Of anything like an idealistic, even a fanatic, religious mission the Deccan invasions were completely innocent.

But it would be a serious mistake to interpret the political movements of those days in the light of modern national feeling or the religious enthusiasm of the early Saracens. The fundamental social and political principle of the middle ages was loyalty to the salt. It over-rode all racial, communal and religious considerations. The Raja's Muslim servants followed him against the Sultan just as the Sultan's Hindu servants followed him against the Raja, neither felt any inner contradiction between their religion and their life. Loyalty to the salt (*namak halali*) was synonymous with patriotism, disloyalty to the salt (*namak harami*) was a crime blacker than treason. Irrational as the principle may seem, it prevented communal friction and worked for peace. Conversely, for the ruler all his subjects stood on an equal footing. The Hindu subjects of a neighbouring Raja were the proper and inviting objects of a holy war. But not so the Sultan's own Hindu subjects. They were under his protection and his prosperity depended on their prosperity. Learned writers may call them *zimmi*s (payers of tribute) in books of religious law. But men of practical affairs know the ground they stood on and the power of the mass of the people. The temples in the Sultan's dominions were perfectly

safe "It is not permissible to injure a temple of long standing" was the *fatwa* (judgment) of a Qazi in the reign of Sikandar Lodi, and it undoubtedly expresses medieval Muslim sentiment on the matter. The Sultan could prohibit the building of a new temple or mosque, though apart from occasional vagaries the right was rarely exercised, but the destruction of a standing temple is seldom, if ever, heard of. It was, however, different with a temple standing in the dominion of another ruler, it had no Imperial guarantee to protect it and could be plundered with impunity because its devotees were not the Sultan's subjects and their disloyalty and sufferings could do him no harm. The outlook of the age was essentially secular. Religion was a war cry and nothing more.

A superficial reader of the *Khazainul Futuh* might be inclined to think it inspired by bigotry and fanaticism. But this would be a serious error. Amir Khusrau's religious outlook was singularly tolerant: an examination of his *Diwans* can leave no other impression on the critic's mind. Even in the most bitter expressions of the *Kha-ainul Futuh*, there is a veiled suggestion. Of what? "So the temple of Somnath was made to bow towards the Holy Mecca, and as the temple lowered its head and jumped into the sea, you may say the building first said its prayers and then had a bath. The idols, who had fixed their abode midway to the House of Abraham (Mecca) and waylaid stragglers, were broken to pieces in pursuance of Abraham's traditions. But one idol, the greatest of them all, was sent by the *maliks* to the Imperial Court, so that the breaking of their helpless god may be

demonstrated to the idol-worshipping Hindus " "They saw a building (the temple of Barmatpuri) old and strong as the infidelity of Satan, and enchanting like the allurements of worldly life. You might say it was the Paradise of Shaddad, which after being lost, those hellites had found, or that it was the golden Lanka of Ram..... . The foundations of this golden temple, which was the 'holy-place' of the Hindus, were dug up with the greatest care. The glorifiers of God broke the infidel building, so that 'spiritual birds' descended down like pigeons from the air. The 'ears' of the wall opened at the sound of the spade. At its call the sword also raised its head from the scabbard, and the heads of Brahmans and idol-worshippers came dancing to their feet at the flashes of the sword. The golden bricks rolled down and brought with them their plaster of sandal-wood, the yellow gold became red with blood, and the white sandal turned scarlet. The sword flashed where the jewels had once been sparkling, where mire used to be created by rose water and musk, there was now a mud of blood and dirt, the saffron-coloured doors and walls assumed the colour of bronze, the stench of blood was emitted by ground once fragrant with musk. And at this smell the men of Faith were intoxicated and the men of Infidelity ruined."

Is this the trumpet of a bloated fanaticism or the excruciating melody of the tragic muse? Was Amir Khusrau praising the idol-breakers or bewailing their lack of true faith? It must not be forgotten that a courtier presenting an official history to the Sultan had no freedom of opinion, and Amir

Khusrau emphatically expresses his willingness to recast his book according to the Sultan's wishes. But as Mohammed ibn i Khawend Shah (Mirkhond), the author of *Rauzat-us-Safa*, remarks, the official historian should by hints insinuations, overpraise and such other devices as may come to hand never fail to express his true opinion, which, while remaining undetected by his illiterate patron, is sure to be understood by the intelligent and the wise. Amir Khusrau had no liking for the *Malik Naib* Kafur i Sultani whom he abuses in the *Dewal Ram*. His keen sense of the religious and the poetic in life could not but revolt against the senseless vandalism of the Deccan campaigns. Hence the ghastly realism of his sketches. He may, or may not, have wept tears of blood over the fall of an ancient civilization but his mode of expression leaves little doubt that the greed of gain and not the service of the Lord was the inspiring motive of the invaders. One thing alone was clear after the day of stormy battle
'You saw bones on the Earth

نسبت قرآن نگر چون لوح نور

اے نگارندہ ہدیہ ہدایت ترجمہ دل مومنان، ایں سیاں قوارع ملک لے اکہ اسورہ
فتح و آیات نصر جنود محمدی مسی ۱۔ ۲، بردات حتم الحلاء امیر المؤمنین محمد، کہ لا
إِنَّا كُنَّا نَاكِ حَلِيقَةٍ فِي الْأَرْضِ دُرُوحِ حَمِیں اولیٰح است دو اصح نخستہ و فرمود
نرداں۔ و اگر در صحف ایں اسعار قلم تالی ماحا، سیرون ار حادل ادسا حوالانے
فتہ ماستد و کلمہ تذکرتایان تاں مادتاہان دیں ییاه لودار سر حل و سر
عملت نہ تحریر پیوستہ، راں صمیر لہم، کہ لسمہ ایست صحیح ایلوح محفوظ آید۔
وَالْعَافِيْنَ هَبِ النَّاسِ تَبْتَ كَسَى، تا عفو عظیم حود را عافیت حاس بہدہ گرداند و اگر
رقم خطائے گاتتہ شدہ است کہ اہل معانی و سیاں را بر حرف آں جا اگست
سہادں تواند لود، یر تو قبولے ار عالم عایت مامرد فرماے، کہ سورست
فحق در نور داں یوتدہ مادہ۔ و اگر در طر و لطن این احرا نتیجہ مر خلا و۔
ام الکتاب رادہ است حتم کتاب برین کلمہ می کم، کہ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ
رَسُولُ اللَّهِ۔ و دعا، حتم ایں است، کہ تَوَسَّلْ بِنَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ
بِالصَّالِحِينَ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ الَّذِي أَلَمِي وَعَلَى
آلِهِ وَصَحَابِهِ الطَّاهِرِينَ الطَّاهِرِينَ الْمُعْصومِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ
الرَّاحِمِينَ ۛ (اصل ایں کتاب بعد از رحلت امیر خسرو سیازدہ سال
تحریر واقع شدہ لود)

نشد چندین صحایف، فتوح توان کرد پس ناچار از چندان نشد شامل ششم، و از ان همه
 تیغ گذادی حرف، بر سر قلم کردم، و لباس عیار، تا که بر قد معنی بدستی و راستی قلم
 توان خواند، چند رقعہ دار بران پوشیدم، و خواستم که هیچ نظم بیگانه از عربی و فارسی
 قلم راسیه نگرداند، و رو به صفحہ را ابلق، زیرا که شصتی

مَنْ يَتَّبِعْ عِبَادَةَ فِي بَيْتِهِ

لَهُ اَيُّ تَعْوِيٍّ اَحْسَنَ مِنْ اَعْمَالِهِ

محقق گشت، که ترکیب این یکدو حرف، که بر هم بسته ام، یا مرکب است، و حرفی کو دو کان به
 معنی تر است، و ترقی، این الفاظ، که آید، ادهان برود، کار فرموده، از قول کافند،
 که آید، و من کنند، و تر و آنکه بجای، و خویش و قائل چون مو، و باریک،
 بر سر قلم آورده ام، پریشان تر از خط، بلکه مو، بر سر قلم باشد با تا درین کتاب، کاتب
 چون از توفیق نه منبر ایستاد، و ننموده ام، امید دارم که بدیع بدائع و نظر سلطان ارشاد
 بیاراید چشمان به عنوان قبول

مناجات، در التماس قبول

و گزشتن مغفرت، از نزول

ما دتاہ جاں بخش مرکیم حال وہ وصال ستاں را، شایانست این نعمتہائے حسیم،
 ادا کئے شکرے کہ آن را اجمام لسیط سموات محیط نتواند تدکائے آورد۔ از آمار
 این شکر عجب بہ ماتد کہ اگر ہمگی ابعاد جسم لیدار میں را بہت لقطہ تمشیر او در گیر دہ۔
 ریرا کہ انام نامی نعمتہا، حسیم لقطہ، شکرستہ اسب، محضر عم
 کما اتمامہ۔ بالقطا

چند در در اتمام کتاب
 عدیہ و خطابوں رحاب

فروخوان نسبتہ دیوان النشا

بفضل والی قلم، این تج نامہ کہ متالے است از دیوان النشا۔ حسیروی
 مستحضر۔ الوالمطر محمد شاہ السلطان، اتمام یافت۔ کہ یہ نسخہ حید
 ار مغانی ابن عاری در سواد و بیاض لیل و ہمار تا ذیل یافت تاریخ عام ہر شہر
 گردانیدہ شد بہت احتضار این تشریح و انحصار بر جید تج، آنکہ جوں زدوں
 طعنے، حدایگانی ساختہ اند بکست گرد آردوں گوئی زمین حقیقت است کہ مستح
 قاصد برائے اس کار دہیمہ آفاق بجاہد و وید، کہ فرمان مہر و قدر است ما دتاہ قاص
 آقاب بر سادہ پہل ماتد کہ درج تصنیف سہہ حید حواہر مظلوم تواند بود، کہ

و اکابر۔ کہ نام و مہم جو تو، و در اینجا کے تحت خزاں چارہا نمودہ، مستند
موجود کنند، بیشانی بخت کشادہ، در رسید۔ و پھر وجودیت را در محن بارگاہ نقش بساط
ساخت آواز لبسم اللہ چنان بلند گرفت کہ رحمت خدا بر آن جبل متین از آسمان
فرود آمد۔ شمعها

اَلَا يُسَمِّى الرَّحْمٰنُ جَدًّا مُّشَقَّلًا
مَوَانِيْنٌ دِيْنُ الْحَقِّ بِالْفَيْلِ الْمَالِ

نسبت جوہر و جسم حکمت

عرض غنایم کہ از طول مسافت چند آنکہ در محلی بحر مجید طنہ گنجد، آورده بودند،
آغاز شد اجسام گران پیل جوہر بیکران و۔ و علیٰ چشم لسیط خاک را فرو پوشید
حمل جوہر بر پشت حیوان حامل بہ بدینہ نظر اثبات میکرد، کہ جوہر بالاتر از چشم است،
نشار کہ زیر پائے انسان و فرس، علیٰ العکس چشم را بالاتر از جوہر می نمود۔ و حکلی مردم کہ
روح چشم چنان آراستہ اند، کہ چشم بدو جوہر و جسم پیل و جوہر سبب علیل حیوان بودند۔
ہر تری پیل را مادہ چون کوه، و مادہ را نیز صورتی باشکوه عجب جسم بزرگ و قوی
از پائے تا سر، و از خرطوم تا دم بعد از آن درازتر، و از پشت تا شکم چون بعمق
نگاہ کنند بعد از دیگرہ در چشم تمام متوازن گشتہ
باقی بہ مقرب سر تا نہ بعد

بیار است. تنوع چشمتن جنیم در او در باش میرد، و سواد حقین بختها، جواب
 آلود را سربیداری در ششم می کتید. دستارچه دور باس در سارک لور در سر مرتج
 حویر داده بود، و حمال کمر شمشیر دوال در گردن آفتاب انگند سیر ماجیدال جبره
 کتی از لقمه ساهاد حربه بخورد، و در ماه با چنان حیر وستی ارسدی کمانها هم رده بهامد
 ملوک در صحنه اسوه بران گوه کمر با کمر می سودد، که لعل زمر و میشند و مرقع لعل. و
 حیدان در قطار، ماتکوه را اسان لعین لعل رین میرد و دود، که خاک رزمی شده
 زر خاک رو. در رین از سجد ملوک کایار رشتها، کوه می نمود و پشته. سر
 خاک از سودن جبین رایان تکه دار در عمران رنگ تند بود. از مانگ بسم الله
 ملائک مادر سری افتاد، که سجد آدم علیه السلام را منتا گردانید، و از آوار ملک الله
 عز اریل را سر آس می لود که سی آدم را سجد اتحاد کائے آرد، چنانکه چاک و تاشا
 حسر و روم را جیتی میاحت، و حوب هم الحماں شاه رنگ را رومی میگردد امید
 صباکے تربیب به لطافتی می درید، که یرده توفع از عکلی مرادات مردم می رلود.
 واد هیست تندی می رفت، که اگر پیلاں را مارا گران حضرت ننگر تده، اسکے راتا و
 یار نمود. خون ترتیب مارا دنا هانه در سینه و میره سر تر گشت، و شصا
 سوئے تحت ملک حواد آه الکرسی
 دید چار ملک چهار قل چهار راکالت
 سد و مہکت ماد شاه، که منظر سدگی چیا سجد در بحر برہ گنجد بجاء، آورده لود، و ملوک

گردانیده بود، آن همه عقبات گذشته بازمی گذشتند، و سهل مینمود. فی المثل که چنانچه
که از تهمور آن اندام گران شود، به تیزی تگ و تگ تیزی می بریدند که هیچ گران
نمی آورد و مناکها می که اگر مردم در خواب با بیند از خواب بچد، چنان به خبر می نوشتند
که گوئی در خواب می چند خارها که از یاد کردن می بر اندام زمین گرد و آن
زمین زیر پهلوی می اندام ساز و ار ترمی آمد. آهها که از خیال آن مردم
در بحر حیرت غرق شود، مانند شناوران کامل، که بر آب خفته آشنا کنند، باسانی عجز می کردند
تا میان هواها که گرم و بارانها و ژاله ها سخت و فرم، بابر و ابر و تمام، و کنگنه مظلمه
ظل الهی، این از قاف و تار، با فارغ از پنج و غناب، بجناب دولت، آب میوشند و تهر

فَتَمَدُّ شُكْرُ الْإِمَامِ الْعَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامَةُ
وَرُؤْيَا ذِي الْأَوَّاصِ بِالْكَرَامَةِ

تجارت بارباد شاه نگر

چون شجره روز از اول بامی گشت، و آسمان سال از دین به پایان رسید، ماه را
هنوز اول دولت بود، نظر

یعنی دوستی و محبت و جهاد و دودم چهار
تاریخ عام پانزده و هفتصد و شصت و چهار

دین تاریخ انتخاب بلند اسکیل فرزند دین بایرام فرمود، و ذیل چتر را بظلال یزدان

مارگست لشکر منصور بآن رخ و طلع در
سوئے دالارگاه مادشاہ کجہ درور

باز نسجہ سے علویات ہنگر

چون درتب یک شنبہ انجس کو اک سو سوہ سواد اعظم شاہ رجوع کرد، سایبان تھق
دام را بر عزم اتصال بہ طرح آفتاب سلطنت کرد و از شادی رحمت سوہ سواد تھق
آواز کرد کہ من میجاہ سرور اوق چون غلغل تسبیح افتاد دلمارا در ہر ت آورد اما داداں
کہ روز آفتاب از سرفق روس گشت، و سنار ماہ اادل و لور سید یعنی کتبہ دزد و الہیچہ جا

پاز نسجہ - ہ لشکر و حشہ ہ ہ

سوئے درگاہ سحر لہا - کوچ کرد - لشکرے گراں مار پیل بہ یار و جزاء بیتار منزل
سارو - می نمود، و طغر با قمر تمام تر دہ پیش می برد، و تھ متوحات آیدہ را
تدیری اندیشید، و نصرت در ہنگی امور یاری میداد، و حط خدا کے یاسانی میکرد

آرے سپہ کہ پاس ع الم دارد
چوں حط خدا کے یا بانستہ بہ بود

نظم

اصعار و کمار لشکر منصور، یلغار و بے بیغیہ من اللہ اہتر از می نمود و ہر اہر در کفرہ
کالانضام من ہم اصل می افتاد - ارس کہ جمہور ظالین را تعطس خاک لوس درگاہ معلوہ

اینکس این سید محمد زاهد

چون به نصرت معبود انس و جان، و گرفتار نیست، امام عهد و خلیفه زمان
 غازیان باشند. از جنگلی معابد کاذبه را به عزید. و صاوقه بر صفت. که زمین در سجود
 آورند، و احصانم نگه، را، برسان دل شکنین پرستندگان لشکر تند از به سنیان
 پاک، که آن همه سنگها، آلوده را به سختی تمام خرد می کردند؛ و شیطان شش پیش
 خویش دیوار بر می آورد، تا دل دشمنان از شکستن آن معبودان باطل فراغ کلی
 یافد. و سیلا. نه، که آستان بتخانه را به بینی رفتند، بر آیه احرام بندگی بدیده بعقیق
 اسلام قبار طلسم لعل را جامه احرام بها خند، و بر آیه سجود و دویست، با و شاه نه، و
 اقلام پیشانی را، که کردند. و ذخایر و اسوا. که قیام آن جماعت، بدایر بدان بود
 بلکه قبله اقبال و کعبه آمال ایشان، همان بر آیه حضرت، در جمع جامع آمد، و همگی مزار هم
 جها که از جنگلی فرایض بود به متابعت امر امیر المؤمنین اقامه، پذیرفتند. بلکه غازی
 و سایر مجاهدان پیش منزه مشکرانه، و مَا اَلْهَمُّ اِلَّا مَعْنِي عَزَّ وَجَلَّ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
 در مقام تعب و نیاز از خاک تضرع تنجیم دادند، خاک را از عرق جبین توغشی کردند
 و بعد از آن از دوا و ولایت خلافت، و سید را تا بعد از بالابروند، که بخزانة اجابت

بر مید، شاهی

وَقَدْ وَضَعَهُ مِنَ الْعَبْدِ قَضَلًا

مَطَا بَصْمُ عَلَیْهِ يَدِهِ بِكَفِّ

این گم این جا هم ز جوهر ز سحر

و اگر در صف صندوقها سر جوهر اوصاف نه در هیچ صندوق سینه گنجد، و نه در
درج و نه سنجید یا نقد من خواهر که هر دم گنگ ازان برابر وینار معرب خورشید
سر توان کرد سید، هر یاقوتی تران گوید که آفتاب را قمرها دیده حیره مایه کرد، تا
یک نفس بدن زیبائی از کارگاه فار بکشد، و هر در سران آب که در راسا لها
از پیتائی حو- باید چکانید، مایک شعله ازان بابت نخرانه دریا رسا را، و هر
لعلی بدن که کان را روزگار را از حقیقه خورشید خون باید خورد، تا یک نگین بدن نمونه
پرست افتد، و هر زمره بدن که فلک مردی اگر خود را پاره پاره کند، پاره بدن
نه نماید، و هر الماس از دوی خورش در روشنائی بدن لطافت، که پنداری قطره است
از چشمه خورشید چکیده- جوهر دیگر از آنها که

تَجَاوَزَتْ رَدَّ الْبَابِ صِيَاوَهَا
لَمَّا بَوَّكْتِ بِرَمِّ إِسَاءِ صَعْبِ بِيْرِ

کیفیه، اتمام مهم معبد
فیروزی عتیق بادشاه کشور

مرکبا - فریدمانی و شامی
بحریا - نه که خون سواره که آب
در شتابندگی چو برقی بهاں
نگر، شان آدمی ز سرعت حال
دم شان ز کسین دام صبا
هر یک، آه برهنه که از لنگ پا
بر هوا ایستاده گاه درنگ
رفته نو - ع به پیش خم خفته درون
سره کرده چو راه نا هوار
پست، گیر آشنان که رفته خدغن
مرکبا - نه بدین جمال و نه
همه - لیم پایگاه شدند
که اگر - مسیح این شاه است
با در قی - در این مسیح عالم

خوابگاه - به روان بخوش گامی
همه گنبد کنان روند بر آب
گل حضرت، باد اصل نرم دمان
در نیابد گر بوم و نیم سال
گوش بر رسته سوخته چو هوا
سایه خود گذارشته بر چاه
در شده همچو آتش اندرنگ
که درون رفته نشسته برده برون
چشم سوزن بدیده در شب تار
همچو رشت تپه به چشم سوزن
چون به عرض آندند سراسر
مستعد جناب شاه شدند
سند دیگر چنین در راه است
کره خاک - بلکه نه که هم

صفحه نهم و نهمی و کافی
باب اول از سیر سلیمانی

حصار از نخر طوم منجیق آراسته۔ اگر موح دریا اربابا نہند در بحر افتد،
 این موج از بادا، سستی حوتی رنخردار اگر تہ موج حصار را صندوق چوب
 سیاریند، آرایش این تہ برج لصدوق زرگاہیں، یا حور و گندست
 بر چارستون، کہ کا فراں راز و روم پاک کند، و ما کو سہیت بر چار کوه یاہ کہ جان
 را از می سارہ خود فرو دافکند۔ لوں دہد است را چرک سجدے، کہ عیف خود را
 بیک تشدید و رقاف نشادہ، و الف حطوطش را تحلیف کشتن کائے کہ لعیف
 خود را بیک مد مصاعف گردانیدہ۔ سیاکن جنبیدہ ما چان روانی، سبک رودہ
 صاحبان گرائی، شتہ

تِلْكَ الْأَفْيَالُ إِذَا مَا أُوصِيَ ۝

تَقُلُّ إِلَهُ كَرَّمَ دَمَهُ ۝

وصف نگاوران کہ از اسب شان بکار
 گردد آحراب آخر سب گس روزگار

ہم زار۔ پائے نسبت این جاہم

سپیل چون سو، پیل داران دست عرص سما، فرس تماران دست
 عاص آورد یک یک بار ما دافار۔ تہ تیج ہر بار

نزلت الساعه شيء يحذرون

وصف اسپیلان از دها خرم طوم

که بود کوه زیر پا، شان، موم

هم از پیلان سر - اینک به ستایر ما

کوه ابران گونه سرفراز که از شکر، پیشانی ابرها، سیاه را استر سرخ پوشانند
و ابرها - چنان بلند که آری از لشته بتان بعد از دیر، بر زمین آید؛ و
پیکرها - چنان پر شکوه که با دارم شان زو و بدم زرد جراح اثر آتش در
ایشان زاده چون برق در ابر؛ و میدانان، کشر، گیکر، کبیر، ایشان دارند
چون تیغ کوه بر سر کوه - ابر آری، ریزد و باران، رویاند، طرفه ابر، که آری، نوشد و نبات
خورد - کوه سنگ، دارد و ساگر، بود با عجب، که آری، بهنگ، باشد و ره سپرد
اگر بیزان جملتر، سنجند، کوه هم گاش نه بود؛ و بالان جملش نهند با دم تنگش نباشد شمشیر
حیران شده هر که، در پیکر او

کو، به بران و آدمی نه گرا و

مردم برگردان، چون فرشته موکل سبحان، و در بوق بر پیش مانندی برگردان
هنگام خورشید، گوی سوج دریا، تند برداشته، و گاه ویر، تا دیندار، شده برج

یعنی که حجی: حبه از ماه مهده روز

در شهر گیم منزل کردند از انجا به پنج روز در شهر مقرر که روح استقامت برادر
سدیند یا است نزول شد. آن شهر نیز از آن کیوا فریاد که ایوان عالی داد
چون خانه مرتب صغیر افتد رائے ارایان رفته بود و دوسه میل در خانه جگانات
گداشته. هر چند سهام سرگشته ز اسیل سات لعن طلب نمود، همان دوسه بر
در نظر آمد و دیگر نشان هیچ اران یارات مداحتر در پس و پیش آن دوسه
ابر و تن گشت ملک اسد صولت را تعلقه ششم خیابان سر کرد که آتش در خانه
جگانات زد و شعله.

کَمَا سَمِعْتُ عَدُوَّ إِلَى الْأَمَلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

وَصَارَ إِلَهُهُ صَمًّا إِذَا خَرَّتْ أَرْقَا

اراجا ملک کوه استادان سیه کوه گران را از باقی سبب سلیماں عهد بران کرده
به بروست گاه رساید و برعکس مثله که کوه به کوه رسد، اسپایان دیگر صم کرد و چون
آن همه ابرها، دریا حوت و در تمار عارض درآمد، سنگام عرض طول صفا به
فرسگ رسید، و بر پیا، پیلان فرسگ به فرسگ هم سوده شد و هم فرسوده،
یا نقد و دوازده میل، که سید سکندر را چون قوی کا عدد رسد، تقوای فرما
سکندر تانی در سلسله کاغذ متعبد گشتند گران همگیان، که در خرامیدن یا اینیان
آوازی دارد، ولیکن زمین میجر و ستید و می گشت.

بیکران و پیلان گران، سع
 بک سیر شد چنان ببارگاه

باز سیر شد از روشنای سپهر

چون روز آفتاب از تاج آفتاب با سر بر آورد و ماه ذی القعدة را که همیشه به نهایت
 داشت فرو پوشید بمصر عم

یعنی که زمره سیزده و یک، شنبه

غزاة منصوب به سایه بان همایون می‌بینند، و خطا نمی‌خورند، آلوده پیشانی را از خاک
 آن ساحه، والا سر را با کرد و بتخانه سیر و دهور که سرشان بدولاب می‌رسیده بود،
 و بنیاد به آب فرو رفته بطریق بر کنند که از زیر سر بنیاد سیر دیگر تا ماهی بر آید
 و گنج آن آفتاب نامی که در هر منزل خانها بط مانده بود، از حقیض خاک بر آید
 که بشرف بی، المال رسانند چنان گرد از خانها، و هنوز بر آورند که در وقت
 فعل پر غبار شد، شد

وَمِنْ حَوَافِرِ خَيْلِهِمْ مِنْ أَضْرِبَا
 بِأَهْلَةٍ أَوَّارَ هَا وَتَجْوَمُهُ

چون بعد از آن بدو روز سایه بان سپروش از انجا جنبش نمود، و چون شمار راه که
 بالا فته است، بجزار رسید، و روز چیس از آخر در چه روشن شد، محمد عم

آں ہمہ لگہائے زرگ را حُر و تشکر تنہا کہ لگہا دیو زرگ ایساں حُر دند و
 دیونا را این اریا " درآمد دیوایے کہ آنجا قدم استوار کردہ لوندیاں یا بلند کرد
 و بحر تنہا کہ در یک نفس تا حصار لگہ رسیدہ در ان سپید ت لگہ نیز مگر سختہ
 اگر تیا " بہ بودے و بلبس ویریا " کہ در ان دیو جانہا اولاد آدم را پیش
 لگہائے دیوان سجدہ میفرمودہ سو " سر آمدی ببطریقہ برون تنہا کہ در قدم
 آدم برید و سر ہما در نظر

بلکہ کہ یہ حد بود در ا سلام طہ
 کاملین ہد و قدم آدم
 نسب " گوہر زر چون زہ کوہر نگرید

چوں سائے ست خانہ کاں زرد بود و دنیا دیوار ہا " مَرصع کاں گوہر رکبہ
 و آہستہ تیں را ار حکر لعل آمد آ آب دادہ و یولاد معول را لعل آتش تاب و کلہ را
 کہ نقش کلید دراد ار ہر حصہ فتح ما دکتاد و سیل کہ عباد را گیز جیتہائے حالہ است
 در عین دیوار مَصع در رفت و آب مروارید فرو آورد و در تمامی آں معمورہ حرا
 ہر کجا کہ زیریں گنج خاک بر سر آمدہ بودہ ریں را غریل کردہ بہ بحیثیت در کتیدہ
 چاکہ گران را در در خاک رر و وار حوہر حوہر آتش ماتی نہ ماند چون آں ہمہ در
 نے درں و جوہرے ہما ہا ایماں حضرت تسلیم افتادہ سیاہ ویر و مسد گراں ماجراں

که از جنبش او سر برآید به پنهان و بر سرستان رقص کنان از گردن فرو میدوید
و در پایهای افتاد میسر می

قَدْ يَنْوَحُ كَشْكَلِ حَزْبِ شَيْطَانٍ

نسبت طاسب و جواهر

خشت زار که سنگ نداشت فرو می غلطید، دکلایه صندل که آبش نه بود، فرو
میرنجیت آن زرد زرد، بر خون طلای میشد، و آن صندل سفید چند سرخ می گشت
جاسی که جوهر آبدار میخ رخشید، گوهر تابدار تیغ می درخشید، و جاسی که از گلاب
و مشک، مضاف بود، از خون و خور، به خواب میدوید. از زمین، که بوسه
مشک آرد، بوسه خون می آید؛ و بر در و دیوار، که گونه زعفران نموده
رنگ روین می نمود.

هم ازاں بوسه اهل ایمان مست

هم ازیں رنگ اهل کفر خراب

نسبت بت پرست بت شکن

بتان بگین، که آن را رنگ بیا دیو گویند؛ در آن زمین آن رنگ دیوان را هیچ گاه
لکه مکر، اسلام آنجا نه رسیده، که لکه، ایشان را بشکند. مومنان صلب سنگ بت شکن

باز این نسبت بلند از چرخ

الحق، آں معدن فلک زده از آنها بود، که سکه جنت الکافرا را زر زرد - زمین تا آسمان
 از زرین میلے رکشیدہ، کہ حتمی خراستید، و دیدہ حورشید در میرفت - سترس
 در بلندی سیداری مانعہ اسد بکشیش میوستہ اند، و بنیاد درینیت در قعر لوتہ گل
 گوئی دوازده آہی را با یک آہی کیے کردہ اند - در سقف و دیوارش اریاقوت و
 رتر و آفتاب تاب تر صیغہ کردہ، کہ بیندہ را از دیدن آں سرخ و رر پشیم
 می آمد، و دیدہ ارجیال رر رفانی میشتد - و زمر و سترت کہ تا جواراں را سرسری دیدہ
 حیال رو کہ طوطی است از صیغہ ماہ یریدہ یکمر صحت تصور افتد، کہ آفتاب
 را آلمہ و میدہ است لطاری راہ تیز دیدن آن عطشہ بکشاید مصرعہ
 الحمد للہ کالہمہ در کج ظل اللہ شد

ن ب ب کعبہ و بستان خانہ نکر

فالاحصل، آں بت خانہ زیریں، کہ بیت الحرام ہندوان، بحجرت تمام در کا و کاو
 آورند، و کعبہ گویان بنیاد کفر را خنہ می کردند - چنانکہ ارباب تکیہ، مرغاب روحانی
 کبوتر و ارمعلق زنان از ہوا فرو می آمدند - آوار متین خیاب میجاست، کہ گوہتہائے
 دیوار باری شد - از ذوق آں سماع ہشیع زیریں پوتق سیر سرمداری میکرد، تا بحد

که در شهر برست بری بتخانه ایست در زین پیلان را سپهرامون آن مانند ابرهائی
بلند که گرد بر گرد آفتاب گرد آیند؛ گرد آمده اند سپاه صرصر حمله چون باوتند براندان
آن ابرهاردان شد در دل شب مانند ابرو باران آنجا رسید با مداوان مقدار دویست
پنجاه پیل رعد خروش در سلسله قید سواران با دسیر آمد ^{نقطه} هم

مانده سوخته دریا
کز باد روان شود مسل

باز این نسبت کفر و اسلام

بعد آن شکش اسلام، با فوج از غزاة محمد بعزمید، قلع معبد کفره و قلع عبده
اصنام، در بتخانه زین در آمد عمار - تم دیدند چون کفر عز ازیل قدیم و محکم اثر و غرور
دنیا فیرب انگیز تر گویی بپشته است، که از شداد کم شده بود، و آن دوزخیا نش
یافته اند، بالنگ و زین رام است، یعنی که دیوه سران همه زرش سره را فخره
کرد و بکنداشت، تا روز سیکمان عهد شود ^{نقطه} هم

یا دیو زین زحل از بهر آمد
چون سیر چاه کور بود، آن شد ز بابی گون

و هر که در دساله اولود، دران سون زار حارساں مانند رشته در سون در رفت،
 ویش حاکم آن نماند که سر کشته آن گسستگان را و باله باز توان یا است.
 ملک حاکم که اگر نفقش پیل در بهمان همدوی می تنید، تیری مقرض گوتش را
 و رتب تاریران سوئے میراند بسبب آن هم گران، خواست که به مصالح جردی
 یکسان حار او ز را در چاکما، و ان کوه ضایع کند، و در یه مسته سر و پا برهنه،
 که در یافتن ایشان از ذیل اسکان سیرون رفته است، و در او در شنید شتیه

لَيْسَ دُوَّ الْعَقْلِ طَالَمَا شَيْئًا

فِي حِجَابِ الْحَمَالِ يَحْتَجُّ

ما چار اراں حار تان و ان قمار کتینند، و عنان اجتهاد و عمامه مار دادند، و در
 تهر که در بازا آمدند تا در طلب سیلان گریمو و ده که بهما، آن رین را، نه گز ای کاک
 و تپتیمایاں، پیماید، چون به جبت یافتن سیلان دیا، و دیباچه بیاد سوئے
 عماری حیرخ طلسم آوردند متعها

مَنْ أَطْلَسَ الْأَفْلَادِي

حَلْ يَا حَوَادِ قَتَحُ الْأَيَالِ

بلند است، این نسیب، پیل ایر

مادادان، که سیلان سحاب سیرامون شش درین آفتاب گرد آمدند چنان هر دوش شد

پیرون آید چون آن یگیان را پیرون نیرند، گمان بزند که مگر سو
 جال کوته نیز بجد آنجا ردیم و ش... به کشایم؛ باشد بدست افتد - بدین اتفاق،
 پیش از آنکه آ... به خورد و با پاداری مشغول شوند، تندتر از آ... به که از بالا فرو آید،
 روان شدند - از آیندگان با خبر صحت اخبار کماهی معلوم گشت، که پیران بیرانه
 گرونه گشته است، و از دیانیز دست... شسته، بدان سبب، که دریا با چندان لپشاد
 ازین دریا وردان کرانه خواهد کرد - مرهم مرهم

وَفِي ثَمَرٍ - الثَّمَرُ خَوْفًا لِّغَوْسٍ

شاخ در شاخ زبده جنگل

سو... جنگله گر خیمه که از بس انبوهی مورپا، درو... نخرده، یعنی مونه بکشد - و اگر به
 مثل و هم را مدخل دهند، پالیش درون ماند، و و به از پیرون آید - و چنین جنگله با تنه
 چند تنه مانده است، و جان برده - ملوک را... زن گفتند که - شعرا

كَيْفَ الدُّخُولُ لِحَيْثٍ فِي مَسَائِقِهَا

سَدُّ مَحَلٍّ بَدَدٍ مَسَائِقِهَا، بِالْجَبَلِ

اینکه - این... به - خار و خار

چون یقین شد، که را... دران خار و خار بلبلها، درخز کرد که سوزن درخز کنند

این . پیل و پیل بالا گوهر

در آن مقام چون ابریل وش کشتا و صد و بیست و پیل ابروت و سلسله قید آمد
 و پیل بالا حرا این ، چه ازان صفت که ارشت پیل ابرجید ، و چه ازان لوح که از تکم ابرکوه
 ابرماند راید ، و افتاد و به کفیلان خزان تسلیم شد . و سپار را و تان پیل تن ، که
 چون دندان پیل میس نه خرنیزند ، و از با دست ترک ، که آسید سخت و دما پیل
 را در و خزان و چون حیم پیل در و ن مانها خزیده بودند ، از کجها ، و خانه و گوتهای
 پیلیا به سرون می کشیدند ، و زیرای مرکان پیل شکوه پیل مال میکردند ، چنانکه پیل
 آن سوا و از آلاش و خوی آن احاط پیل ، طیرا انا میل شده بود ، و نوای تن
 رب الکعبه پیلان ابر میرسانیدند . متعص

ملا تری تحۃ الدیاء کاتھا
 حمالۃ یقول لو توها التحف

باز به . ز آب و ماهی مین

چند آنکه در آن خراب آباد کد و زخم سیکهای کستی تنگاف طوفان خون رانند ،
 نشان آن ماهی دریا ممتد شد ، زیرا که آب ماهی رایس و رو توان کشید
 مع نها جویندگان پیر کما ، آب در و باد زمین رانند تیری می بر بد ، که گر

و حرارت شمشیر ترکان، صرصر قهر بر ایشان وزید، همه یکبار لشکر شدند و گونی در زمین
فرورفتند. محصر عدم

کما قتلوا و بلی بیه ستم

نسب بر کم شدن و یافتن است

نزدیک سیانه شب، که ستاره و ماه در برابر کم شده بود، در روز از خواندن و لفظی و صبح
از میدان و شمشیر دور افتاده، از بعضی سران برق سیر خیال روشن شده که ران
چون کم سرگرم سوخته شهر کند و رشتافت، لشکر فتح یا پس پنهان پنهان آن گریز پناه بران
سوخته سر مار و نمود، و در زمان پاشنا از در آن شهر درآمد عمارت و دید سرگرم و
هندو و نه که از قوت سرخوش پیش ازان پناه کم کرده بودند و در آن حال سرگرم کرده
بودند هم بران گونه سرگرم میدویدند و سرگرم کرده را می جستند و نیزه که داشتند،
کم میکردند و ترکان سراندا چون هیچ جا، مگره را نشان نمی یافتند، بگمان آن سر
سیکان دیگران را به گمان سری افکندند و جا به جا و در جو به آن گریخته
که نامه وار دایره می کشیدند.

تا آن زمان که هندو بشمار کم شد، و فلک
خواند از پس قرار و شمشیر و لفظی

ساخته بودند که نه ابر کهن ران کار کند و نه باران تیر دست یابد. و ماران تیر ایستاد
که از سر سوانه لود، همه رقی ملا می رخت. بعضی آب گردگان آل آبگیر، مانند اور و سورخ
در حنہ می خزیدند، و بعضی را پیکاهای آبدار در رهنهائی تسلیم چون آب در سورخ مار
و موردی رفت و راوتان بپند و که سوارگان آبی بودند، گنبد گمان در می رسیدند،
و ریرای مر کسای ترک نیست می تندیل خون و سیل آب راه سیلان گرفته می دیدند
تا میتی سیاه حلیقه عهد قدم آدم را شفیع سازد. گوئی که از لس شیرینی جاهائی کفره،
ستر تپا، چون لعایت ستیرین گشته بود، که ابر هر بار آب در و می انگند، و زمین
خونخواره آن را بجلالت تمام فرو میخورد. با چنداں خرابی، که آن شراب مردانگست
ساقی و در از قرآن آسمان عرق صافی میرحیت، تا خرابی بیشتر گردد. ازان ستراب
و ستراب اول اهل یاستی رواست. همه بود. مصرعه

لَقَدْ يُذَوِّي الْعِطَامَ فِي الْأَصْرِبِ

از ببرد و قبول، در راه که از میری آب راه از چاه پیدا نه بود، و بجای ۱۳ و جو
بیر روان شدند. از هوا طوفان می بارید، و سواران لشکر مرکبان کستی و تن را چون
معلمان استاد باحت می فرمودند، و

وَقَدْ تَحَرَّيْ عَلَى الطُّوفَانِ لَلْكَ السُّقُوحِ اِهَا

وَمَا تَرْفُحُ نُوْحٍ قَالَ لِمِ اللَّهِ مَحْسَا اِهَا

تا در وی رسیدند، که لشکر مهند و آنجا مانند جاب جیمه را آب زده بود. حاله که احرم

ایشان جبهه سخت گرفت، و ازین طرف نیز مدد عاری می نمود. و میخواستند که میان
 عیاری بنشانند، گاه شدید میشد و گاه نرم. همین طرف چشمه شریعت را آب می داد، و هم
 بدان جانب آب میان را مدد میکرد. و برق بر دورنگی او می خندید. چون جریان قلم قند
 چنان بود، که باران تیر موستان بدان گیران پلید رسد، هر چند لشکر اسلام چند بیشتر می کرد
 باران سخت ترمی گرفت. گوئی که اسر پرده تقدیر بود، که پیش سپاه منصوبه جال شد، تا آن
 اگر پیاپی را خلاص دهد،

در آن مقام که سیل رسد ز لشکر شاه

که دشگیر شود غرقه راجب سز تقدیر

تا لشکر دریاوش در بر و مقول درآمد. بیز و مقول را دید، بهیر رفته، و دسول نیز خالی مانده
 و ابر کافر مزاج، که به بند و سیه پوش مانند، از قوس قزح کمان بند و می کشیده،
 و تیر باران را کشا و هر چه می تر و داده، قطرات را مانند پیکانها که آبدار میفرستاد،
 چنانکه از جوشن و برگستوانی میگذشت. اگر چه اندام آهنین غراره را از ان التفا تم نمی بود
 اما قدر از تیر مانع می شد. گاه کمانها را از آب میگردانید، و گاه پیکانها را
 از بند سو. رنگه ره می نمود، و گاه بلوط میان تیر و بر در می خزید، و هر دو را از یکدیگر
 جدائی می افکند، و گاه در گوشها کمان چیه. ز فرو می بخیت، و
 از زشتی گیر و انید نم خود در پیکانها چنان درشت بود، که میخواستند، بند بند
 هر یک جدا کند. با این همه، تیر اندازان استاد و کمانداران و انان کمان خود را کمان مستقیم

لَا تَحْزَنْ لِقَوْلِهِمْ الْعَالَمُونَ، اعتصام نمودند - نظم

ارزیت و تنه لب یک تاد تند

واذ فو کس امیری آراد تند

اگر چه هر یک اراها بودند که برید اوعی و ایتدا اید صرتدی

نسبت اسلام و کفر است - اینکس این

اما حق بر دعوی ایمان ایشان کلمه تهادت گواهی داد ملک اسلام بهمت تعظیم
تهادت، دو شاه چوین را، که شکل لا دارد، بگذاشت که گلو ۱۰ ایشان را لار د

و آنکه ساح الدم لوده اند، و ادا ۱۰ تمسیر بر سر ایشان فرس، رائے حرمت دیں
سلمان تیج رایساں حرام کرد - و پیوند عفو طبعه ۱۰ و الا مان مامون شاں گردامید -

واذ فقه حال کفره انفسار نمود - انچه طایفه را از جهان سوری آل آتش یر شاں روتش
لود پتیس چراغ داشتند حتم بر جاده خدایگانی رنهنونی ایشان دریے آن سیر بر و دیار
دیگر، لقاعده ۱۰ دست، که ۱۰ ۱۰

يَا كَاذِبُ رُوِّكَ الْاَرْضَ بِالطُّولِ يُنْزَعُ

وَبَدْرُكُمْ كَالْوَهْمِ كُلُّ مَنْ هُوَ اَسْرَجُ

ن جبر ۱۰ ابر نگر لولو بار

درین آما اریه رو ۱۰ از موسی غیر مان راند و سب آسانی دریا باس

انگاه زوال تا زمان غروب راس زرد و کمر، باز در میان دیگر در صغری افتادند و
 و میخواستند بحد، که از آن تافتگی آفتاب را نیز صفر آمد، و از دوران در گذشت، و بر زمین
 افتاد. را دید که روز دوشنبه رسید، و جهان بروی تار یک باشد.
 با جمیع پریشان دل که آن شب و جمیع عباد و ملوک و مجسمه شتی، بر سمت شهر کم سیر نمودند، و از آنجا
 قدر نقد و خبر، که قلب منتقل با اورا لشکین دهد، و ابرش و او همه چند با خود همراه
 گردانید، و کوکبه هنریت آراسته؛ سوئے شهر کند و فرار کرد. چون صحرای مهامت بغایت
 شدید بود، آنجا نیز قدم استقامتش قرار نداشت، و سوئے دشتها پیلان و پیشها.
 شیران گرخت.

چون زحل و زوال گاه رسید

یا چو زهره بخوفگاه و هبوا ط

اینک این نسبت زین است و لگام

جماعیه مسلمانان، که بیاروم کشته بنود علاقه داشتند، و از لگام کافران و الکافران
 اولیاء من دون المؤمنین، سر بیرون برده، چون دیدند که راس را دوال جز نم
 بکسید، و ایشان را غاشیه قیامت بر سر آمد، جهان بر سر ایشان برسان حلقه زین
 تنگ شد. و صبح خون از پشت زین بگذشت پیش جا، و نمد زین خشک گردید، و نماند
 غنان از موافقت کنار بر تافتند، و در زینهار اهل اسلام پناه جستند، و بفرستادند، و دولت

فریق دادند که راوان را سیر تنبول بپاداد تا حال سپاری کسد ماسارت رلے همه
 رگستوانی و یا یک تنبول شد اما رلے آنکه برگ گری لوساخته کسد تنبول می خورد
 و دهان خود را در ماتم حلیق یخون میدیدند گوی که آن همه همدان زرد و رولے
 سبز رنگ به رگ تنبول می ماستند از برون سبز، زرد و رگ ته و خون در رگ
 نمانده، و مرگ رگ ایستان و دمان نهاده، که دمان از حول ایستان رنگین کند آن
 نه خور و تنبول، ملک حول خوردنی بود و ریل، زیرا که هر بار که رگ سوئے لب می رولے
 سیر تنبول ریر دندان سپه رولے ایستان رگ می آوود، و خون می رگست، و در دهان
 ایستان کسد یروں می رود سیر سیر مواقب ایستان سیر می حائید، و خون می خورد و تنبع

لِسِرِّهِمْ فَمَنْ رَخْنَهُ كَيْفَ
 فَيُكَلِّمُنَا مِنْ دِمَائِهِمْ أَوْ لَا بَلَىٰ

باز شد : تا انجم طالع

تا موب عزا در عمرات سهر در آمد و متاع آفتاب تمثیر بر سر پیر و تنبول بر تو
 انگند، و در ده تار یک سیر را روس گردانید که هنگام روال نزدیک آمد، آت در و
 مانند شمع

كَادَ الْهَوْدُ يَطْلِي بِئْرِ تَحْتِي
 وَالْبَيْرُ كَادَ يَطْرُقُ أَرْضِي عَمْرِي

داریم افا یسے کہ در خزینہ ماست برائے آن روز نگاہ داشتہ، چندین گاہ عبرہ ما
بر کئے مشتے خس و خاشاک گذرواشت۔ اکنون کہ من آ۔ بر راگر و لشکر بادشاہ خاک گردانید
بعد ازین سن دریائہ ایم۔ گوئی کہ در ترائب حضرت یکے از عملہ خاشاکم۔ اگر خزینہ گوهر دارم،
نشار طیفہ ملوک خدایگان فی است؛ و اگر جزائر معمور و خاکست برائے خطوط دیوان اعسلی
عبرہ باسے، کہ بر روی آب است، آن خود پوشیدہ نتوانداشت۔ کران تا کران سفینہائی
چون عروس آراستہ، ہر یک جاریہ است با جہان منتظر فرمان بادشاہ را۔ تین
تاکہ کہ تسلیم فرماید۔ بعد ازین ولایت حل و عقد این دیار بدست آن مالک مالک است
گوایہ المثلوث فی نید مالا۔

چون این خروش دریا بگوشائے بیزر۔ پدید بر نیز اذول تھی بخروشد، و از غایت
بہ آب خشکی درونہ خواست، کہ دریا را فرو برد۔ چاہ کور را مانست، کہ چشمہ اش در
مخاک فرو رفته بود، و ہیج تری در در بخش نمادہ، سکار کنان ہیرا نیز سرشتہ تمالک
از دست برفت۔ از انجا کہ آن ہمہ آبیان را بہ آب صعب پیش آمد، ناچار اتفاق
کردند کہ بیزر را در راہ خشکی روان کنند۔

قَدْ اجتمع ائمة الزلازل عن مدبر

کما هجمت طمء حول بئر

این نسبت، رنگین است ز برگ قبول

برایہ کبار، چون رائے رایان را از برگ طاقت تہی دست دیدند، بہ سخنان رنگین

غلیل در سیر افتاد۔ اگرچہ اریسیر مار گئے ورنہ بڑے رومی آئے، آں ہمہ مانند صدے یابہ
آوازہ لود، دروغیں تہریر و رائے سیر، ^{نہر} - ہم

آں سیر لاہر دو، چون کرد فلک سیدا

مادہ استسا طیں قد لعمریہ حران

طاغۃ ہمدوستی سیاں را سر پوئیدہ می داشتند کہ کسے غورا و در نماند جوں سیر اگفتند
کہ "واقعہ خواہد افتاد"، سرتن مارتند، وہاں مار کردہ بہاد۔ خواست، کہ جوں یابہ در ریں
فرود رود، اما زود و فرودست، کہ ماید ریں در گلویتن کنند، و آلتس۔ سر در کشکستن
لود، کہ حشمت لشکر بر دک تر رسید قلعه مسر ل گشت میتن تیر اقرار ساد۔ خواست
کہ سوئے دریا گریز اول دست دہمائے سر و حسرت سوئے دریا بیجام در ستاد،
کہ "جیدیں گاہ ریر عسرہ مالودہ، اکوں مرا کہ تہرم، ارانہو ہی لشکر ترکے آئی تمام
میتن آمدہ است، در حرا بر جو تیم یابہ دہ۔ جوں آں نصہا۔ سر و مدد یار سید، دریا نیز ہم
در ہم رہے پوس گت۔"، وار و وہ۔ یہ خوش حروتن بر آورد، و جواب داد، کہ لے سیر
بریں سوئے سیانی، کہ مارا دریاہ انگلی ملک از دست تو خود را دیدیاہ انگیم، احوص
شک۔ ایم، کہ کا و کا و سیر در ما فتد۔ خطاب با بحرار۔"، و خدائے مارا بر لگی دادہ،
کہ سبع مسکون را محیط شدہ ایم۔ اگر سوئے از لشکر بادشاہ بحرور، بر آہنگ سکا را ہی
ما اشارت ہوائے، ^{نہر} لکمر الحمر لیتا کلو امنہ لکمر طریٹا، جانب ما آمدہ، تا
از توج الطاف سررگی مارا ریادت گرداند، مارا نیز آخر دریا می گویند، و تہرے و حیائے

تفسیر منطقی اسرار این نوشیدنی خوان

ولایت ماده فسایدیج و قدرت فحول اسلام را به خوار بانه دیده، و بنده وان نامر و شارتان
خود را مرد نام نهاده، و مردی برای نام در وی نه به تصور مردی خود خواهاست
بریشان می‌دیدند، و در بازی شیطانی آلوده می‌ماندند، تا ملوک قلعه کشا، بدان قلعه
در می‌رسیدند بل زنان علم‌بشارت‌ها می‌بروند، و خون ریزی به حد می‌فرستاد، و خود
در عرق جها غسل می‌کردند، و ولایت را از خون به بدن غسل میدادند شمس

یَدِی، اَلَدَّ، صِرَ، وَکَلَّ، وَصَا، هَا
کَا یَدِی، اَلَدَّ، صِرَ، وَکَلَّ، وَصَا، هَا

این چشمه از بهر آب بنگر

چون در شهر و القعه روز پنجشنبه از فرو چاه برآمد، لشکر اسلام، بعد در مل و حمله،
شعش دریا و تبر، سر از آب، با کانی بر سر، بیرون و مل روان شد، بران
آهنگ، که اگر بیرون، در یار و شمس

یَمْسُوكُمَا فَاَنْتَ بِنَاصِيَةٍ

وَمِنْ اَلَدِّ مَكَا يَلِ الْجَا اَنْتَ

چون جوش لشکر در حوالی شهر بیرون و مل، دید، از خردش و ملها، را لشکر خود

دادہ، یکے تل ملی و دوم تا برو کوہ شگافاں سیاہ بر ختم تیر و نفس رونی ہر جانے صد گل
 درہ پیدا کردند، و چون تیر جویش، کہ از رنگ گدرد، اراں کوہ گد ارا تندہ شب
 کراہ آئے رسیدند، و در ریگستانے زول کردہ ریگے کہ ارا و اسلام می یزد، بر لشکر
 مجریان، کہ از ریگ افزوں زلودہ، حملہ می آورد، و جمعیت آں یزیتانان ہا ہا ہا ہا
 می رسد مصرعہ کما م صرصر خرات رمل

کیہ : ت خ ملک معر
 اوروں سیل واسب و گوہر
 اینکہ این : ہ شمشیر نگر

چون جمعیت اسلام در اں کمرستان در آمد، شمشیر ہائے محرابی، کہ حداد عالم انسان
 دادہ بود، و متحدیدتان تازہ کردہ، نقوت اروسے اہل جہاد محراب حلیت پیدا کردہ
 و سر فر وہاں آغاز نہادہ، ہر ہائے بت پرستان را پیش آن محراب، بے قام
 قیامت بخود می درود۔ و بجاست کمر را اراں دیار ملوت، کہ دریا را استس آں
 ملکن۔ بود، مصرعہ

ہمی ش مستند یک از قسط کثر تیج

یعنی کہ ہندو روز شوال چار شنبہ

طلسمائے بلند آواز و لشکر بجزیم معبر بر شتر بستند، و سوئے تریہائے دریا کاؤ
بر کاؤ و بنگام شتری راہ برداشتند۔ و از تہ جاور ارشنتہ دراز دادہ، زمین می پھوئند
و در زمینہائے در شتر گریہ کہ شتر در مغاکہائے آن گریہ نماید، چون پلنگ می بستند
و موش خانہائے پایج، کہ دست بختیان و روئے تامل شک باز فرو رود، پوپ شتری
گذشتند۔ خارہائے درشت ہائے شتران را چون تم اسپان میخ دوز میکرد، و تیغہائے
کوہ تم اسپان را مانند شید شتران می شکافت۔ تیز ہیا چون ہو و ہما سخت را می درید،
و جوال دوز ہائے فارسید و حبث لشکر فرمان بردار و تحمل مشقت ہم باو شاہ ہر روز
اگر بار کوہ گران بر ایشان می نہادند، بچہ میخ ناقہ و جلی بر میداشتند، و ہر شب پشتہائے
کہ از کوہان شتر نامہوار تر، پہلو نرم میکردند شتر

وَيَخْرُجُ شَوْكُهُمَا فِي كُلِّ ضَلَعٍ

وَيَدْخُلُ كَالصَّوَامِرِ فِي نِيَامٍ

ہنگر این شتر کو ہست و درہ

سپاہ کوہ خنیش، بعد از پنج روز از تاریخ بالا، در سرحد ولایت معبر فرو آمد۔ میان حد معبر
و دھور شتر کوہ ہے پدید آرشت، سر با بر سووہ و اصلح از رستینہما انیں کوہ ہے
کمر بستہ، و تیغ برداشتہ، چہر پان را در پناہ گرفتہ لشکر خیر کشائے را از دوز گھمئی دور

و جہتہ بباگی را در زمین مرل عروب داد۔ بعد از اقتباس لورا قتال دہیں سکت،
 ماتارست صاحب ملک الحجاب سوئے ریح استقامت خود، بکشت نقل کو اک دہری
 حرا این ویر آوردن و حایر و دہایں، رجعت کرد۔ و ہمہ تب گہما، کہ چوں آفتاب
 در دل تب غارت لود، بر می کشد؛ تا ہندوے تب گنج خورشیدار بریزیں سیر و
 آں ہمہ گہما، خورشید تاب، کہ از دست او خاک بر سر انگدہ لود، داس استان
 کردہ، پیش سایہ ماں ہمالیونی رسانید، وہ حار ماں میت المال تسلیم کرد۔ در ان تہر،
 کہ چار ماہ را عرصہ چار تہر است اُدت، و از دہ روز مقام شد تا نیارات میت
 آہنگ آہم عقب ماندہ اجتماع یافت پس سیلان و طور ہند را سوئے حشرت
 خلافت انیسیم لوارش، ماسد اہلے کہ از باد سرق سو قلمہ رود، رواں کردند

وَالْحَيَاتِ عَمَّا لَيْتِي مِّنَ الْحَمْرِ
 تَرْمِيهِ تَهْمُ السَّمَاءُ تَلْحُلُّ

شعر

آہنگ سیاہ سو۔ مہمتر

فیروزی مارو فتح رہ

کاربان معنی اندر نسبت اشتہر نگر

چوں ناقہ شوال دس میاں کستہ در ہوا کرد، و حمارہ روزارتہ ہوید سیر و ادس

که صیبارا گل آگس کرده اند طینه، نشان از باد آنجخته، چنانکه از آب نتوان ریخت. .
 مثل نشان از آتش ساخته، چنانکه از موم نتوان ساخت بسم نشان از آهن، وایتاد
 نشان بر هوا ممکن. کلک نشان بچون نه بر آب، از غرق شدن این عرصه پیش
 سینم چون پیشانی پر دلان فراخ، و فرجه میانه گوش مانند چشم مدخلان تنگ. بعضه
 بیل سبیل و بحدیست کبر که گوئی در سوراخ مور در خواهد فرست. و بعضه گرد مره
 و نیز یک صرافسار پیاچ، چندی که عمره ایشان از زبان بایرون آمده است.
 روزند گاسد در روش طرقت، هو ایشان زیر پائے و بر آب، خرام شان رسیدگان
 و در صیبارا نیست، اشم صم

جو بر ایشان حلال و عجب حرام

حدیث آمدن رسالت، فتح و ظهور سمنه بد
 زبیر کاوشش گنجینه باز رفتن تنه

باز نسبت تکرار علویات

چون روز آفتاب از سراق روشن گشت، بالال دیو آفتاب پرسد، شمع شمشیر
 اسلام بر سر خویش معاینه کرد، و سجده کنان از برج خود بیرون دوید، و پیش سایه
 گردان نخل آمد، و سایه کردار زان و به جان بر خاک نهد، و غلطی

باز این سپهر را روان از اسپ

یون روز مرغ از سهولان مطلق عساکر گشت، بوقت که تیری آفتاب از افق گرمی
حانب رین میل کرد، رائے غمار انگیز که همه از ادا پاس می بید، آن همه مادیان را
سوی طویل عرص گاه اطاع فرستاد تا امتساح ماں اعلا حمله بکند چون صد
ماد که پیش از ابر آید آمدن گرفتند از بال سایه بان که اوقات و حبال پیوسته بود، و سایه
راں دیوان گسترده متعصا

يَرْطِي فِي حَيَوَاتِ الطَّائِرِ كَأَنَّهُ
سِرِّيْرُ سُلَيْمَانَ أَطْلَقَ عَلَيْهِ رِيحَ

وصف اسپ - نه که زبیر نعل شان جسم طلال

باد شان بے کالی و آنکه س اس - نه طلال

ره نوروا نه همه تیگ از میدان صفت پیرو حسته، ملکه از عرصه فکرت هم بحرانی
که گاه آشنا دیار شیراز آب پند از انداز چشمه اش که از چشم سر مه کرده تهنیز را حتم
در نیارند سیلان میزد و گوئی که از گوتهاست شب مه برآمده است نقره
خنگان - یہ سم پنداری که شب در پائے خورشید افتاده است - بر ناس بر خال
خیال رود که ابرهای سیاه از یاد پرانده گشته است - گلگون سرح جال تصور افتد

بر تالش کمر کار بسته، نالیش هنگام کار در این غرق نشسته، خاکش از جناق نیست و زیبار
 سوار و رفته، جناق، بزرگ، کارگر خطوش نشانه‌های، گوشه‌اش بارین
 دغل بادشاهی، فراخ، باریک، آواز بگوشش، بچنگ، و پایش در طرف
 دف ساز، ساقش چون تنه در، محکم و استوار، تنه او از بالا بار بسیار، گرگ را از دوشکم
 و ندان او، پهلوی چون دهن خندان، گیران را از مغزی و سر، و خولش در طلوع
 خوابانیده، و زوان را بیک، پرتاب تا عدم پراکنده، نرشان بچوگان خرطوم از سر
 پندوان گو، بر باد، ماده‌شان از خون مغزار، حتی در و، و پایش، و ناخنش
 و ارفع تاخته، اما هر جا که آن ناخن را، چشم باناخن بیرون بریده، کف پایش زمینی
 ساکن حال را و جنبش آورده، ولیکن سبیل، مسو، و خولش کشیده، و
 تَوَكَّلْكَ الْكَامِلَ إِذْ صَالَ فِي الْوَيْلِ
 كَأَعْلَامِ اجْتِادِ إِذَا مَا نَصْرَصَ

بازاین جستار از زبیل

سکشن سبیل حمله، گرفتن آن پیلان را، بزرگ، گرفته، یعنی آن کوهها سنگین را
 مقناطیس کوهها، آهنگین، و تصور کرد، و عمده داران را در تله‌هایشان و
 فرمود که آن ابر بهار را، و دهند، و آن کوهها را چا فرمایند، و
 حَتَّى تَجِبَ الْخُلُقُ إِذْ تَدْرِي تَرَحُّوْا الْمُسَوِّمِ وَالْكَافِ الْتَشْرِ

کہ رائے باراتی، کہ ارزہ کہاں راست تر است، عرضہ میدارد، کہ اگرچہ سده لال، در
خوشگلی ارکمان ہندوی، تا ترانیدہ وسس جم ترلو، چون دریافت، کہ ترکاں ہر کجا کہ گوشہائے
دراز مینند، در جز کہاں کتید، بیش از انکہ رہ در گونم کنند، و بہ قبضہ حلیق آورد، و در بہ
دہانگان حاص سلیم کروم، و ہر کتا کتہ کہ بہت اتس در دادم، و کمان کتی تیر کتہائے
حصار را در گوشہ نہادوم۔ متع

إِلَى أَحَدٍ مَحَطَّ أَصْرِي مَا أَتَيْتُ
كَالْقَهْنِ يَحْدِثُ فِي النَّاسِ لِلْإِثْمِ

وصعیلیاں این خنیں، جز من ارکس پایہ صوار۔
ہیچ کو۔ ہرکس پیار و سایہ کردن خرسار۔

ہم اپیل اس۔ ایں جانبدار۔ گفتہ

ہر یک بجدی، نجدی کش، عفریت سیکر آدمی ہس، اگرک پولاد بر سرش، گوئی بر سر
ارٹالی است سرگوں۔ دو شاخہ آہن در باگو۔ تن ہنداری لائے لاجل است
کہ کرد است آہر منہ رازلوں

سخن۔ سری، فرماں بردار، در بار لائے گراں گرانما رساحتہ، مارا دتاہ از در آلتی
درگاہ۔ قصالی ستور را رکسر آہن آونیتہ، بنگر آہن راز علاج دستہ اچیتہ۔ زرماب

وَمَا أَمْرِي أَتَبَعُ مَنْ يَتَّبَعُكُمْ
إِنْ تَأْمُرُونِي أَنْ أَوْضِيَ الْحَمْلَ

نزد بزرگواران و بابر و زه

رسولان چون تو انصر را به لشکر بتکی بکمان لازم می دانست، در نزد بزرگواران
افتاد و لشکر بتکی استواری تمام داشت، بپایه کشیدند و پیش ملک با چرخ بکمان آمدند
و خدمت کردند، هم خورده او، که بایست زده بود، بکمان کشان لشکر رسانید، چون ملک را
درست گشت، که آن متعجب - به کم بصران خویش راضی شد، که خشم از سر بر بکمان
و بکمان غرور از لشکر آسایش داد. الله صر

فَقَدْ أَشَارَ بِتَرَادِ الْقِيَامِ أَقْوَسَ

کما لَنْبِي وَتَرَامِنَ تَنَائِجِ الْقَوَسِ

با دادان که روز زهره، و شمار ماه از میان تو رسد و شش گشت، مصرعه

یعنی آدینه و شش از همه هم

و چرخ خنک به در نور که نقش تور دارد، پوسه میدهند و متوطلطان - به افتاده،
که بکمان دار که نشین و راست گو - بودند، چون بالک و دیوانه، دامن دیو و جیتیل،
با شته بیستمان دیگر میشد، به تب پیرون آمدند - و قاصد خبر را پیش سائبان اعلی
بقدر تیر زیا بکمان خدمتی ساختند، و سخن پرچاشنی آغاز کردند، که بزرگواران و بکمان

کہ مایکانِ ہندویم واپس پیغامہا، کہ از تیر است تیر است، چوں ہندوان رکیت درست
 نیس، شاید کہ کزی درانہا راہ باید۔ راست روئے دیگر ہستی مارواں ماید کرد، اور سادہ
 کہ بقوتِ مازوئے شہا جہد، ہر ائمہ در درونہ رائے جیاں در رود، کہ عرضِ محصول
 بیوند و ملک را تین فرسادی، کہ رتیا بغیر رام بو، دھمض ثواسد نمود، کس صاحب
 ہندواں سرکارا، کہ مانند تیر ترکان مارا یرو، وہ نیروئے تمام، باآں دوسہ روزہ
 دیگر پرتاب کرد آں فرستادگان بقوتِ بازو۔ در فرستادگان ہمناک چھاں ہر
 یزیدند کہ چشمِ رونی از حصارِ گرگ شتند و رخمِ زباں بر رائے آوردند۔ رائے نہ مجرود
 تئید آں صریح نہ ہر نگاف دیوانہ دار، از حائے بحث، و خود را در پناہ جست
 انداخت ہر چہ میخواست کہ زہ گوید، گرہ در زانں می افتاد۔ دیر ہایست تا سوار دہانش
 فراہم گردد ایچوں قدرے ازاں سہم زدگی دل پریدہ او بجائے حویش ماز آمد، رسان
 تیر خدتی، دستہا بستہ پیش ایستادہ، و گفت کہ جنگلی سہامے، کہ از قضاہِ حیرخ نصیب شد
 بلال آمدہ است، صامت و ناطق، ہمہ حدتی دگاہ حیرخ نیادہ است مندہ بلال میر کے
 از دہانگان ست امدادان ہنوز تیر شہاب مافیل باہ فرو نہ رفتہ ماس، کہ حرکتیں شکستہ
 ہندوئے، کہ رستہ زما راست، و زمارے کہ بر بستہ آں کستس دام، دیگر ششہ تانی
 ما خود گاہ ہدارم، و ہمہ تیکت کیش محمدی سازم۔ و اگر بنا بر دتہ ہر سال کیست تیر بر گردنم
 سند تیر وار کمر بندم و گرہ دشمنم، و عرصی زندگان دولت حاصل کم۔ سداے کہ تیر غزاہ را
 این بدن دادہ است، کہ دل لگیں گیران را ترار و سارو، کہ ازین وثیقت گد رم شمع۔

سَتِي تَخْلَصَ حَيْرٌ بِذِي الْمَنَى
وَجِبَةُ الْخَلْقِ نَذِيرٌ عَيْدِ أَهْلِ الْعَالَمِ

باز بنگر دست تدبیر و راه

چون که حق تعالی را پیغام فرستی و راه استیلا کرد، اگر چه به نور راه خویش درویش
را نگرار روشنی کرده بود، مع هذا اشارت به غلیفه اسلام با و از رسانید، که بر راه
بمال دیو و سایر رایاں فرمان حضرت خلاف به بریں جمله است، که اول شمع دوزبان
لا شهباز به پیش ایشان داریم، بود که از نور دو دیر و آن روشنائی یابند، و اگر پیش
از نظر بصیرت ایشان پرده، تقدیر حال شود، که آن نور را نه بینند، بحکم جبل اللدیر بقه و نه
بدر قبه تقدیر ایشان عرض کنیم، و اگر از آن نیز گردن کشی نمایند، سر رشته تاب نیاورند، هیچ
بار به برگردن شان نه نهم، بلکه گردن شان را از بار سر نیز سبک گردانیم، ازین
سبب بشرط راه به مال دیو پر کلام می آساید، تا نیز بار را به زنان لشکر بدان بفرمان
کار، و نجواب می باید بفرمان را، به سنجیده - تو نیز اندیشه خویش مصراع
بصدق سنج بران سان که تا تری زوراً

باز سنجیده به دور و راه به چو چرخ

افرشادگان را پیغام از هم می آید، که سپری شوند از سر شکستی گفتند

ونیرنگی که دارند و دما موحش و سوسو، سپاه شاه جم نشان روان گروان
 سایه حاکمی پیش سایه بانان همایون عان ز بهار کنان در رسید، و بخت ملال دیو
 جانی مان حاکم در خواست کرد، و عزیمت که در دل داشت بر زبان بگفت بنده
 ملال دیو، چون نذر دیو و رام دیو، رام فرمان شاه جم نشان است. و بدست سلیمانی
 عهد امر کرده، مامور است. اگر در احضار تیریاں دیو مشکل سیلان عنقریب منتظر و لعل
 دیگر اشارت رود، اینک هیتا و اگر نیا و کاکا و برائے خرابی این چهار دیوار باشد
 پس خویش دیوار بر ستوان آورده حصار حصار بادشاه است، گیر که منده ملال دیو از
 سر قلعه بگم چیدرتاب کرد و لاجول که آن سنگ دیو بر آرمیاں آسیب تواند آورد
 پس بیه از آنکه سنگ خود مانده و نگاه دارم. چون همدان دیو گیر سر در پرتیانی
 هم. همدان بعد از سوت دیو شود. بهور که تعلقه تیغ هندی ترک من مار سید،
 خود را دیو ساخت از بسیاری نباتد سگر که حیدر باهاتے دیوان همدان غنبار
 لشکر بادشاه گرداننده میگردد، که آن همه جانها بخرانی این سلیمان دیو بند و باد و آواز
 و لاجرم بعد از مردگی هم حاکسار مانده سده ملال دیو اگر چه ار نشل دیواں سرگست
 آتیش ویران صف راست، که فرمان ده دیوان سلیمان است، هم شیطنت،
 که داشت، از سر نهاد، و تن حاکمی خود را در حمایت سپاه فرشته جناح و آلف صفا
 صفا که بدو همیشه و همیشه است، افکند و مانند دود در مضای، گردن بسلسله افتاد
 سلیم کرد و بقیه

به بساط نور پیاراید، آن جماعه بی مجاهدان بنشینند، غزاکار جهاد پیش بر روند، و دیوار
 چهار را چوں وصله، صفا بر رو، زمین بس، بگسترند، و در آن دیو خانه
 با صفا، تا که در روند، و بقوه تمام شهر

يُقِيمُونَ فِيهَا دُطْبَةً وَجَمَاعَةً

الْأَرْبَاعُ أَصْنَامًا تَحْتِ وَتُسَبِّحُ

ببین نسبه چه موی چو مو، بباریک

کنیست، در گیسو، بل دام شد، چون ما که انبوه ترازمو، سر عظم الشرا
 سر اسر معاینه کرد، از سهم آن، بر ساا شانه شد، و مو، بر اندامش بیخ نگشت، و
 مانند مو، مرغول بر خود پیچید، و تافته و در هم به قوامی افتاد، حی شافه، تا بر
 پیشین رسید، جا، که از دریا قتل سپاه ظنر شمار سرمو، باز کشاد، نزدیک بود
 که شانه های آن، از دریا شکند، در ماتم خویش، مویها کشاده کردن گرفته، شهر

وَقَدْ شُوِّشَتْ أَحْوَالُهُ مِنْ مَوَافَةِ

كَحَمْدِ السَّكَّارِ حَبِيرَ تَشْوِيشِ صَوِي

باز نسبه چه موی چو موی پری

بعد از آن بالک دیو نایک را، که بالک دیو در شیطند، و فطرت، موازی بود، فیسول

و عرق از ایشان روان شده مجلس ملکی در بند آن بود که در آن قلعه چو کلاه دیو،
 سنگ انداز فرماید، یا سو- ای سزناں سیاه اتارت کند، که بنوک یزید برسان، حمام
 خالی گونسارت کند، تا مفسدان خون گرفته از آن سهر بر جوت، مانند گس از حشر هم
 سیرواں یزید اما حله در رائے مصلحت از تحمل نقطه فرو گذاشت که در تحمل را کار فرمود،
 تا یک مجلس اسلام و ذمه برایشان عرض کند. اگر میل بودید نخست، و الا بطریق
 حسیه الله آن قلعه را بنگ مغربی چو سفال خرد کند. شعر

وَيْلٌ لِّكَ مِنْ حَسَابِ حَيَاكِينَا
 وَمَاؤُكَ سَفَلَ رَاجٍ مِنْ صَرَاجِي

اینک این بت گفرو اسلام

چون لال دیو دریافته که در معدن او بنگ نماز خواهد گفت، و ست خانه را
 در سجود خواهد آرد، و حائے که دیو را لال نام کرده بودند، قاضی موزان مالاً خواهد
 و خطا تیغ محرابی را دستیار زبان خواهد ساخت، چون تب جمعه، طلسمان سیاه
 شام بر دوش انگبده، از منبر بگیرد، که سر آمد، آن لال، که دیو لازم اوست، بعد از
 نماز حقن گیسول تجویز نکند، لشکر اسلام بیرون فرستد. حال که او در حلقه سیان درآمد،
 ماسد ابریه را شنید، آوازه قرآن گرفت، صفا، تالیان دید، پیرامون
 دو حصار حلقه کرده و حافظ شده، ایچون مادر او آن روز تحت جمعه جامع عالم را

که هرگز نهند و پیش ترک، و آتش پیش آب تاب ندارد. چون چنین است، ما را پیش شعله
 پیکان ترک، جزو مافتن کار، دیگر میسر گردد. به نه باید بخیزد، که شعله آتش
 روغن شود، و ما را هم در زندگی طعم آتش گرداند پس کشتی آتش از سر کیستیم، و به توابع
 آب برود. خاک، غلطان پیش رویم. بود که آتش غصه به ترک، قدر تسکین
 پذیرد. مشعلان فتنه، بدین باجرا، از گریه که داشتند، قدر سرگشته و از
 جان به سر و دهنه مند دل دریا کردند، و بران شدند که دروازه پیکشایند. و در
 دَائِلَةُ دُونَ بِحَرَانِیْرَ اَنْ فَتَنَۃً

بیت می خوان که مستی آرد

صبح گاهان، که ساقی دور سرخی از تبه قرابه میمفا. آسمان بیور، نمود، سرور
 لشکر پیرامون آل قلعه نگین، که بر از آسید. آس دوبار شکسته بود، و در فرمود.
 و آل همه ساغر، دریاوش را، که گروا گرد و در حصار بود، میدان کیهان، تیمور گرد.
 و انکه، شیران مس، و سرگران و به یاران شایسته، گیر مجلس مجلس، و به با گردید
 و خود با تحمل ملوک پیش دروازه قلعه بال، تا و خروش غوغا، از شهر بران خون آشام
 بر آمد و از بانگ، دل غازیان غفل در سرفراش شمشیر صوفی مزاج پاک، وینان خون
 سفیدان را چون شراب، در وجه، الله چندان فروخت، که سیلار، تا به حصار
 بدوید، و در خرابی در داد. از تبه شعلها، پیکان خون در اندام هندی و از

راے بآل دیو، از ہیبت دریائے قلب سلطانی، ماسد آب گروتگان، رور در گستره،
 دلش مانند غنغف عوگ ازیم بریم میرد، و دروں سیر حنیدہ، لعنیدہ زباں نفس
 نفس لاف می برانید کہ قلب شاہ را حواب گویم مصرعہ
 کَمَا صَعِدَ عَنِ النَّارِ فَحُكِيَ مِنَ الْيَمِّ

میں بہ آتش چو گلستانِ خلیل

و اگر آں آتش پرست میخواست، کہ دم دودے ریارد، متستے خسر، کہ سیر اسل اولود
 دروسے می دوسیدند، و اشتغال بگردند، کہ رورگار ہا تپہ حوں تودہ از دود ماں آتس
 یزناں دہور محمد رراید۔ خود را در اں تہنیت مصرعہ
 مَنَ الْمَا يَبِيدُ وَمَا لَذَهُو سَمْتَدُ

چوں لشکر ترک، کہ دریائے آتس است، بہ سوخن جس سدائے قصات مادریت
 ایں آتس بنیادے دارد، کہ سگ قلعه را سیر جوئے سازد، آحرایں قلعه، کہ یہ
 دھو سمدرتن میگوند، نزدیک خویش آجہ دارد، و پیوستہ دریں زمیں بآب تودہ آ
 چوں رانہائے تہتیر ترگاں رکار تودا، اگر آں ہمہ را اطفا ممکن نہ گردد، کم ازاں
 کہ دو خالی را حواب گویم، کہ چوں سوختنی ایم، باد۔ آہ نہ میریم۔ رائے از دم
 دادن ایشان گرم شد، و آتس درونہ خود را روتن کرد، کہ سیرش را بر آتش بیتان
 بزرگ ما، از انجا کہ چراغ دل بیتان روتس بود، جنین روشن کردہ اند،

باز بنیاد نسبت از قلعه

شکریا و شاه قلعه کشا به هنگام استوار که قرص آفتاب زمین را تنور تافتند گردانی
بود پیرامن قلعه و همی نمودن تنوره بستان حصار به بدان شان در نظر آمد و مصرعه
کز دیدن شش آسمان نیاید به نظر

نه و همی نمودن بکس دریا به نامش پیر مصرعه
محیط گشته زهر سوگر و پیغمبر پیر

گوئی میان گرد آفتاب بنیاد نیست محکم با چندان دور ساغول به لباب خرابیش کی
تروی حسی ساحت الماء اسماء بید
یکود الماء فی البیرو ذلک البیرو الماء

شعر

نگه کن به حیوان آبی

سکنه آن قلعه را طایفه از روش آبی بود در اندام همه را از بر و ابر و لشکر رزده و در
و پاره افتاده بود و از خیالات بهم ناو افکنان ماهی وار و رونما پر خار خار
و آل همه ناسپان سمناک چشمه در شش و پیر با پرشتاب و جوشنا
پوشیده بهر میخو شمشید و زیر و بر می شدند چون تپاک آله آبیان و اران آبگیر
رأی الذهر قد قال فی الماء مائه

باز نسبت ز راه ناهموار

دلت دو از ده روز، نرم و بانال سخت سم، ورم روان سختی کش، و نرم دلان
سخت کوش، در تیبہد، و وفراز ہائے کہ از فرودیدن آل چرخ را دوراں
آمد و از ریزیدن آل باو بقعا افتد، فرو و میرسد و رمی آمدند، فرات خار، کہ از خارہ
مالق و اسب، ادا ہا بود، کہ کرگدن را کعباند، رہ نور و آتش از بس سباب چون بساط
پرنیاں می نوشتند، و چوبہائے فراخ عرصہ، کہ مسر برنیاں می مالست، برآں آب
کہ کوہ را فرو غلطاد، در تنہائے تاریک بگزیداری می نمودند۔ اور ہائے کہ طوفاں
نوح آنجا فرو رفتہ بود، و کسبچ حار نیامدہ، مرکبان کسی وقت در انہا، مانند جہازے
کہ در موج تند افتد، گاہ لقعر فرو می رفتند، و گاہ بہ اوج بر می آمدند و سایر رودگان
لقوت آسمانی، در زمینہائے کہ زیر معاکہائے آن ارتجت الترنے آب متواں خورد
و بر کوہہائے کہ بالائے آن از اردو، متواں شد، اگرچہ دستوارے می دیدند
اہم باسانی میگذشتند شمع۔

رسیدن سپہ بادشاہ بدین موضع

سرعتی کہ متواتر ہمیش صرصر کنند

چون روز جزایں بطالع سعد ماہ ہم درتہ کنگرہ پیدا مصرعہ
یعنی کہ پنج شنبہ وار ماہ نیزہ سحر

شکاف، وَاِنَّ جَنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ، از کوس لشکر منصرف نشنوده، و در غار بار
 یجمعان، اصحابی که در آنجا بودند، اِذَا نَحْنُ مِنَ السَّمَاءِ نُنَزِّلُ الْمُنَادِي، مانده، و ازال مهابه
 چون زحل منعکس، بحال بدو طالع منعکس، بسو، بر برج هبوط خویش راجع شده، و از
 سیاره سیر و سطرطایر وام شده، و بر پیکر، کف خویش رسیده شهر
 فَأَمْسَتْ تَلَّةٌ مِّنَ الْإِلَهِ تَرَاقِبُ
 کشتیطان، اِیْمُولُ، اِلَیْهِ شَهَبٌ،

سپهر من میوه نگر پنجه و نو

ملک، بار آن همه اخبار را به پیشگی تمام بر میدا پس چون روز یکشنبه از سر آفتاب
 همان افروز گشت، و شمار ماه روره بجه، غزاة صائیم از طبق آسمان آیم پی پیکر و روح
 یعنی که سه و سبست، برابر از ماه

بالتفاق ملک گبار، که بار عهد مهم بر ایشان بود، از جنگلی اصول و فروع لشکر یک تن
 مبارز خیاره بر چیده، بر چیده، و جبهه شده، تاوک افکنده، نه، که در یک، و آنه شش
 بر کوه نظاره متحیران، هزاران شکار کنند، و تیغ زنا، نه، که به یک، ضرب، شمشیر کرده کوه
 چون جوڑ، بدو نیم سازند شهر

فَاَمْسَتْ تَلَّةٌ مِّنَ الْإِلَهِ تَرَاقِبُ
 کاف، لا یخفی، بکیر، قاتل

کوزہ کند جوں حیوں سیاه انخار سید شاعر۔

حَتَّىٰ لَحَاطٌ مُحِيطٌ الْحَيَاتِ وَأَيُّهُ
وَمَآحِ سَيْلٌ إِلَىٰ سَلَكَ وَالنَّيْرِ

بازر جہ - نگاہ کن ز فلک

آن دلوے کہ دریاں بے انی بر خود خشک شدہ ماندہ لود، از سر گردش چرخ در طالع
خود سجاد و در برج خود شاتے تمام دید۔ در زماں باستقال انجم مسعود اسلام آمد
و دائرہ فلک و شش لشکر را بہ ترتیب نزول پنہوں شد۔ چوں روز مشتری از دل مہر
روست گشت، ملک الترقی، در روست کردن خبر بوائے پیش، مسرعان آلتن
پائے را داماد گرم خیز گردانید، و از ہر طرف تفتیش و محصی لود، تا از آیندگان مناد
پیش چنان معلوم گشت کہ دُوراء، معبر کہ در اتحاد یک رائے لودہ اند و ہر دورا
اقصا، محکم تراز فرقداں دیو یکہ چوں سند پٹیا کہ را در کمتر است، رائے اہیات
مصالح ملکی، از خون آبار دست خود اکھ حصیہ اگر داید، و سرایشاں را کہ
حد ما متحد، شناخت، رائے را در بزرگ سیر پٹیا، ار چندیں ہر ار ہند و کیوانی
احتمال ساختہ است، و دو شہر عالی گداستہ، و رائے سلخ او بیع السیرتہ، و ذلال
دیوا، رائے و ہر سمد، چوں تہر ہارا از ہمارائے خالی شدہ، آہنگ آل کردہ، کہ
نعارت محاص ہر دو تہر سیر تہر ہاں یک سرل کند۔ ناگاہ از عقب آوازہ آسمان

یعنی که سته شنبه وز عمر سفده شده

پاز نسبت ریختن چوتیر

حکم اندازان شیش محمدی، هر یک از نون، و الکریم الله و هو، قوس سم ساخته، و از کاف
الکین الله بکاف، و آخرین حیدر یک حرفه پرداخته، به متابعت سایه بان عسلی
مساعت نمودند اشهر

وَأَنذَرْتُكُمْ يَوْمَ تَلَاوِي

فَتَنَالُوا فُجُورَهُمْ بِجَنَّاتٍ

نسبت آسب میں لطیف جواب

از معموره این آباد و یوگیر تا خراب آباد پرس دیو دوی لشکر یا مسویر پیمانی را پنج کوچ
سیمه آسب بزرگ جبره افتاد و سیمه سینی که سینه بجز خیاں قلب در جب بنمود، و آتش از سینی
در از بر تر، و دیگر گو داور می، که به میدان فراخ عرصه خویش گوسه داور می اند همه که
زمین بهره است، و سیموم بهینور که سینه او کم از سینی نبود، و دیگر رودها، و سیموم آب آواز
چکا و کما نرم نوار خود بطریق پروازی گشتند تا بعد از پنج روز منزل باند ری، اقطاع
پرس دیو دوی نزول شد، دوی که دوسه اسب، و یک شمشیر مطیعان حضرت، و آتش مسویر
و سیموم یا آبی میخواست، میخواست که بقوت بازو و لشکر منصور، هر دو سیر را با دویا هم در

و بخواست، کہ برائے ترویت بخمیان کعبہ دین تمامی و ہوسمند را بدو در کتبہ شجر

و من سلم کفار و صرہ صعا ید
یَکَادُ یُحْیِیَا الدَّلَّوَلَا تَقِی وَالشَّوَبِ

نسبہ - زپاہ و از معالی - پھر

سیاہ معصوم را سه روز بجہ - ترتیب ہزارہ، کہ نوید لک از آیت اِنَّا فَتَحْنَا لَآلَہُ
مِی تَمِیْدُ، دَقْلَعُہُ مَکُورَہ مقام بود - چون مقدمات یزک را از پیش رو ال، اَلشَّارِقُ
اَلْاَوَّلُ مِنَ الْمَہِاجِرِیْنَ وَالْاَوَّلُ مِنَ الْمَہِاجِرِیْنَ، و مینہ و مینہ با غرض و
یَدِ الْاَمِیَّةِ مِیْطَانِ یُفَعِّکِہُ - دِیَا مِیْطَانِ - و شاقہ بوظام درست ساق
کہ نہات تَقَتِ اَقْدَامُہَا تَقَدُّمَ ہُوْنِہَا یَا دَارُہُ؛ و جناح بہ معاصدت، اَوَّلِ
اَخِیْمَہِ مِیْطَانِ فِی ثَلَاثِ وَرِیَاعِ، فرغ مال یافت، و قلب مومنان، یَیْبُ مِیْطَانِ
مِنْ اَصَابِیْجِ الرَّحْمٰی یُقَلِّدُہُ کِیْفَیَّتَا، قرار گرفت، نظم
بعرم عزابار کردند کم
حُودُ السَّمٰوٰتِ دَا لَاضِ ہر

باز نسبہ - بطریق التخیم

چون روز قریح از سر جاں حال نمود، و در ہائے صیام از را بہ تمام محسوب افتاد

بر بار اثبار کرده ششم

بِأَلْوَانِ الثَّمَارِ وَتَبَرُّو دُرَّةً
كَأَنَّ بَسَائِلِنَا مِنْ أَلْوَدِّ نَهْمًا

اینک ایر نسبت خست است و قماش

و آمنت و اقامت که بجز استعداد سپاهی شاه، و سپاهی سپاه، و قلم آید، از سختیان و
زمینه، و پیمینه، و چرمینه، و روئینه و آئینینه، به عدد و عد ساخته و مهیا داشته تا هر که
استعدا بهیاد و قیمتی عدل کالای میخرد نظم،
نه ترک که گرد برهند و جفا - ۶
نه نهند و را مخالف بود را - ۷

باز نسبت نکو اکب ایر جا

آن همه آفتاب پرستان، چون پر خنده تیغ بادشاه بودند، مشتری را سعادت
خوش می پنداشتند؛ و آنچه بقدر انجمن ایشان می بود، کار کو که لشکر به تقویم می رسیدند
را، رایان، هندوی دلو، را، که بر سر راه میرو و می نمودند به آید، داشت، به سر
و شته باز نموده بود، که بر سر چند روز، سو که به خود تیاره را طویل به آید، خوراک
در آن منزل خوا کشید دلو، مانند دلو دوان باز کرده، راه انجمن اسلام می دید،

زبت از شاہنامہ میں جاہم

آں شکل عمد یعنی رائے رایان، رائے رصائے بدگان سادہ، نامہ سدگی برابر قم
 اخلاص بیارار۔ و شہر دیوگیر را بنیور فردوسی نظم امور داد۔ و فرمود کہ متاع کار
 آمدہ لشکر در سازار بند۔ اگر بخت تیر رنماں سیاہ منکری سیم رخ حاجت باشد،
 لایزال و تحسین آں کو۔ شش ماید تا از اجا کو کہ ایران و تور آں مستعد آں گردد،
 کہ ہر سوائے دیو بزرگ را از دیار دیو ہر سمندر و متعیر مرہ رے
 کشد بچور ستم نہ مازند راں

اینک ایس نسبہ میں نامی زونہ

بشارت رائے نیک اصل، کہ ہمال کردہ درگاہ خلافت پناہ اس۔ ماراد
 شہر راجوں بستان آرم بیاراستند، و آزادگان سر و قامت آں سواد لشکر
 برتے۔ بادایان نہ گلگت۔ آمدند نہر۔ دیدند اربہ۔ شد آدزہ تر، ہر بازار
 گلزارے زیر آب دیگر، صرافاں اہو ہا۔ خرد و بزرگ و تنکھا۔ سرخ و سبید
 چوں گل سوری و صدر گ تو بر تو نہادہ، نثاران حامہا۔ گوناگوں کہ از ہمار
 ہست تا باورد حراسان، امثال آں بور و صا شبنان نتواں یافت، مالایہ دوکھا
 ماسد لالہ بر کوہ سار و ریاحیں در گلزار، تو وہ زدہ، مہو ہا۔ بے ازہ و لغز تر از نعر

یعنی که نخبه بنده و از ماه یزده

اینکه است این نسبت دیو و پری

سایه بان سلیمانی و رسوادیو گیر سایه انداخته، چنانکه زمین دیو گیر بود و آسمانی صدف
نما که گرفته بود، و لشکر انسی که جانی است، عزیله است آن داشت، که در آن معموره
برای قلعه نال دیو و دیوان دیگر است. تعداد روح شهاب و تیر چار پری بجای آورد -
را، رایان رام دیو، که از کوس مهابه، محمدی آوازه آلم شیطانی شنیده بود، و دیوش
نور ارام آن درگاه ساخته، و رایش بر اخلص جانی آرام گرفته، همه را
نه زود راهی و راه جان چاری

این که این بت را به تدبیر

آن را بر اصل بر اصل، بر عتجیل و اطاعت فرستادگان درگاه، و
ترتیب، بر مصالح لشکر و قلع و معرعه، و تدبیر بر افانیدن به بیرون و دور سمندر، همه تن را
گذاشته، شهر

بَلَى مَنْ أَرَادَ اللَّهُ إِصْرَ مَلَأَهُ آثَرَهُ
يَصِيرُ فِي الْآبَةِ آلِ دَايَاثَةِ وَدَبَا

تیر آک تچون می افتد، یا خاشاک که در گرد با و زیر و زبری گردد و می برد تا آتشی
وصول شد رود و دیدند که از دیان تا وی سل فرقی آن کرده باد، ار اس دریا
رواں، رواں تر از باد و آب گزشت، و از دقلع جنگها و اسبصال باغیان
بادی گشت مصرعه

كَصَدَّ مَابِ رِيحٍ وَسَهَّلَا بَصَاءِ

نسبت صحرای و مرض نگرید

رودخانه دیگریم در اطلال الارض، ار امتلا جبار، مانند رودخانه گل حاران
اطل گرفتارند - درین راه از جنبش مراکت حجمه و تکم افتاد، و تیغ کوه ار کتلتای سید
لشکر مسلول شد، و خواست که میان نیام خاک مطون گردد، و از کوب بسیار صحران
خشتک مزاح لعایت مدقوقی گشت، که در کبد الارض رحبا افتاد - شعر

إِنَّ اللَّهَ آءَادَ أَهْلَ الْخَمْدِ دِيْلِي

كَانَ مُزْلِعَتًا فِي السُّبُوبِ الْغُرْبَانِ

باز نسبد - زان - این جا هم

یخون روز مستری از فرود هر که روشن گشت - و شماره ماه رمضان از میان روز
بیرون آمد مصرعه

و میان سکنه آن خاکستان را با یکتا می بینیم فی القیور فتاتون افواجا، در دهن در
 و بود - یکتا کفر المذبحین اخیه و امیه و ابیه و صلیت و بدیه
 در اندازنا، و بارگوان کشتن، سلسله سخل و ففکوه چنانند و صد
 سیرت ایستاد بر پیلان آن ملک، زنند و هر هم هندوان خانه سوخته را زبان
 شمشیر برود، برادران زبانی روا کنند تا آتش که معبودان را می ایشا بود،
 سزای ایشا بواجبی بجا آرد و مصرعه

چون روند در جهنم، و اذ الحیمة سحریت

نسبت جمعه نمازگر

چون پیر سبز پوش سپهر، در روز هفتم، که روز جمعه بود، از نیمه خورشید غیسل کرد، و وصل
 نور بروش افکند، و آن شد شهر.

و ابیضا، الافاق من نور کما
 فجموعه و بایه نیه لاله مالم

نسبت زبا و آب و آتش زبا و آب

شکر دریا جوش، مانند طوفان باد، از کله گانوبه تندی سیر نمود، هر کجا شجره ملعونه بدین
 در می یافت، از پنج بر می انداخت و بر افکندگان را، مانند درخت مستاصل که در

ز ب آب نگر و شرف

و سر آب زرگ عمره افتاد، که گرد گان را در گشتن آن عمره تمام محال
آمد۔ اگر چه هر دو در زرگی آب یکدگر بودند، اما بکے سر آب برده نہ بود، بحر طویل
دو صد شکر نیرداں را که گدست تہ اداں لشکر
کطیر ع۔ الحق و قلک ع۔ لہ ماء

بعد عمره آل آہا و کوه و درہ بسیار، حدیثی را کے ملک میت و سہ رحیمیل در
رید۔ ہر پہلے چوں کوه البر کہ تاسیب دندان قلعه و سد را در و ارہ، و کوه را رید
در ہوا مہر تہ اوردہ شد، و اس را بہ فرود آوردن ارمالایہ کوه کشد نظم۔

و فوقہ علم السطان کورفعوا
کائنہ ع۔ کلم من فوقہ ع۔ کلم

بین نسبت حشر حشر معنی

بدن میت روز حشر تصور را در اں عرصہ حشر، بکہ ارواں کردن آل کوہاے
کہ تحکم ہا حامدہ و ہی تہ ممر التکات۔ منہام افتاد۔ و حاضر و غایب را در
حساب می آورد، تا شمار عرض تمام شد۔ و چنان کہ فرماں علی بود، بکجبت علیہا
میتیں میراں ر تہ تار تہ و نماے خود را ر نگاری معر تہ تر آرند،

اَلَوْ هُمْ يَزَلُّ مِثْلَ نَمَلٍ فِي طَرَسٍ
وَاِنَّ مَكْرَتَهُ تَقِي كِدْجَا فَمَقِي يَدِيْهِ

۱- پان پیل سیکل، از بس بلندی کوه، بحد، خرد می نمودند، گوئی تیغ کوه سوچه گرفته، و شتران کوه پیکر، در شکاف هر غار، بغایت تباریکه، و در نظری آمدند، که پنداری در روزن خانه ذرا، هوا زیر و زبری کردند. هر غار بغایت نشیب که کنخسرو در و با همه لشکر گم گردد، که باز نتوان یافت؛ و هر کوه بحد، بلند، که اگر کسی کجا دوس با چندان بلند پری هم در بر رفتن آن مرد آرد شود، که بیخ نرسد. بو که از بس ویرانی و رقاقه، هر قلعه برقیعه سمرغ به توان یافت، و خرابیه که از بس مهابه، آن نسر طایره زده بنهد بشعر.

مَا تَزِي مَيِّدًا طَائِرًا

فَمَقِي يَدِيْهِ كِدْجَا

نه جبهه دوسر... باز و مردم

و پشیمان را به جنگی اعظم اسلام را ایا دی غمیه... به شجبه برکت، و در... کرده می برد که آن همه ناهمواری ایشان را زیر کینه... پارس می نمود، بر فرش راحت کام می زدند. آنکه سرکه، برزند و پیش تیغ از بهر دیں آواز پاک تر رسد از خود تیغ روید بر زمین

مدیدہ اختر رسید شعر -

کتابت فی عمار الفتح قد سترت
کتابت ترتب فی من نور عصا

ز ب . شاهنامہ میں این جا

روح رین ارشہ سواران گوناگون عرصہ شاہنامہ راہاست - گوئی آسمان ماراں بہین
ماردہ است، ویل بہار و شیریں ازیں کراں رین تارماں رواں گشت
و صدمہ اران کماں رستم ارہر سوئے را مدہ بعضہ رشتاں شرح موئے کہ
ارحول سیا و شتاں نقش بہ توان کرد و د لطف گر گیاں ارد شیر صولت، کہ ہم حرم مشت
استخوان شیر آر د کند، و پلنگاں بر زیں، کہ از یوست گو دزد افسار حش سارند

لَوَاحِدٌ مِّنْهُمْ فِي الْعَمْرِ تَمَكَّنَتْ

أَدَالَ اسْمُ دَانِ عَمَّهُمْ أَمَّحِي

باز نسبہ . . . ز راہ نامہ ہوار

مذت یہ . . . ایک دور در اسدگان تیزی میزد و دوسرے ہائے درامی بریرید، در -
کوتاہ میگردید تا مگر کشتیوں پیوستند - از انجا بعدہ دور دیگر در منزل گر کا کورول افتاد
دریں ہعدہ کور گہتیا گد متہ شد و تیب فراری معاینہ گشت، کہ در تصویر آن شعر

ز جبرئیل بر وقتا نگر

این منظره همایون مایه خدا سه چندان ظلال رحمت بهجت گرامزدگان آفتاب
گروش سپرده هوا، هواخواهی ذخیره کرد، که درس آفتاب نه گنج پس ذیل تربیه متابر
سر سایه نینان کشاده رو به تعبیر دریا آورد. و اول بر کرانه آب جوی، مانند ابر
که سو به بحر مائل شود، متمایل گشته... و سو او تنگ را از طلسم لعل خویش سرخروئی
تمام ارزانی داشت... پس کتبه دیوان عارض ممالک بر شط طولانی آب در عرض لشکر
قلم روان کردند. و زیر منظره آسمان و شش عارض والاسپا به بعد و قطرات باران در
شمار می آورد. شعر -

وَاللَّهُ تَعَالَىٰ اَصْحَىٰ ذَارِءًا بَدَدَ الدَّيَّارِ
فِي اَرْضٍ رَاقٍ كَمَا سَمِعْنَا النَّمْلَ

باز نسبدت نظاره کن ز نجوم

در چهارده روز کامل، که نیمه شهر باشد، ماه رای... ملک، الشرق را در آن منزل مقام
تا جنگلی کواکه... سیاره در حساب آمد. چون ماه برج... اقل نهنگانه از سطرل بر آورد، و
ز انجا که بزرگی این شهر کریم... آواز کرم در... عالم در داد صبحدمان، و مادام
دامنه کوچ کاسها... نوبتیاں را... برقرار گردانید، و از اهتزاز لشکر اسلام نور گرد

عم لکھ سوئے دہر و ہمد و معمر
ہم جو دریا کہ رو و جانب دریائے دگر

نہ بے نگر از ستارگان باز

چوں روز مرغ از آغاز جاو خبر گشت، و شمار ماہ حمادی الآخر ارجح بے پایان و
نہ کم نوید رسانید، و سنہ حیرت کثارت آورد کہ امداد حق کہ بیش می باید، بالشکر
یار است نظر

یعنی سہ تنہ وعدہ سہ چار و سہ،
تا پنج سال ہفصد و دہ گشتہ در شمار

لطائف، کہ مستری اراں سعادت خرد، و وقتے کہ آفتاب ارور و زما زاریا بد،
سایہ ماں حاصل بر سمت معر نامزد گشت، الحق سایہ ماں کہ صحنہ آں دو تو۔
آساں است، و آساں ہیچ توئے ماں برارہ، بلکہ اگر آسب حکیمہ سپہر زند، تو
بر تو شرف غلامد۔

چرخ نہ نوشت گویم زیر اک
سُتُوتِ یہ حیاتِ سنیۃ

کبار سلاطین را دل بار دید، که میزان اعمال ملکی را پیلان کوه پیکر گران تر گردانند،
 پانصد داند پیل گردیده و گران سبیل از دیرگاه باز در ساحل دیار معجزه ... بجزر آنکه
 پادشاه لشکر خلیفه عهد بران سو ... دزد، همه لشکر دهند و ... شش چون گاه بر سر
 بسپرد. اگر چه آن کو بهیسا، لشکر کف نیز بدین صدمه از جا ... خود برونند، اما ممکن بود
 که گو به سیرج السیر خدایگان بدیشان برسد. اگر از بارگاه خلاف ... بار آن مهم گران بر بند
 نهند، بنده بقو ... فرمان کامکاری تواند که آن همه کو بهیسا ... گران را از زمین معجزه برگرد
 و بر که ... کرده، ببارگاه آسمان پناه رساند، تا لشکر بساط سلطنت ... گردد. بنده از
 آنگاه باز که از دیار ارتگل بازگشت ... بارها این میزان با خویش می سنجید، اما ...
 سنجیده خلیفه والا، ثَقَلُ اللّٰهُ سَوَادِینَ اَعْمَالِهِ، سنجیده ترازاں بود، که بنده را به ...
 هیکلها ... گران اصنام حاضر و فرمود، نه به آوردن پیلان گران سبیل. شک نیست ... که
 چون میزان معامله پادشاه بدین خیر نزدیک ... اگر گرد پیل نیز پانصد ... آن بر ...
 بنده کمتر عقیده محکم خدایگان پیل بند را جل متین ساخت ... و بار عظیم ... معجزه ... کرد.
 از حضور ... افتاح مطاق اسید و ارا ... که اول ملک ... دریا بار را فتح کند، بعد از آن
 بار لشکر دریاوش یکشاید ... بدین اعتقاد استوار ز بار جا ... درگاه بازگشته ... محکم

پس ز اعتماد و سنجیده ...
 بر گنج فتح بار که ... پناه را.

لشائہائے کفر، صدق عظیمت، اول از خاک دیوگیر، و بعد آں ارہنگی دیوفاہائے
 کفار برداشت، تالسات نور شرع، اطراف و اکناف آں رسید، و تفتتہ آں قنات
 حملگی خاکمانہ نجس آں دیار از لوث مائل یک شد، و مقام ارتفاع قامت موزن،
 و محل اقامت عمدہ صلوة گشت۔ **اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ عَلٰی ذٰلِکَ**۔ مگر دیو یا معبر کہ نسد
 مسافتش بجدلیست، کہ از شہر دہلی سال تمام بسیرت سیر دوارہ ستر و مہبان ماید کرد
 تا بدار جا رسیدن مکن گردد۔ و ہرگز تیر ہیج با دناہ غازی آں جا نہ رسیدہ بود۔
 سخت ملند کمان این ہمانکتائے را براں داشت، کہ تیر جاگیر دور انگنان لشکر خویش
 را در اں عرصہ دور دست امتحان فرماید، کیس قحطی را آشکارا گرداند سندہ مجاہد
 فلک **مَآءِ مَارِکَ، عِزُّ الدُّوْلَہِ مَآءُہُ، اَللّٰہُ عِزُّ دَوْلَتِہِ** ارائے عز اسلام
 مہار سائبان میوں، با فوسے ار حتم منصوصا مرفرود، اگو تہائے تاں را کہ لا
 یَمُوتُ مَعَا، با و از کون تہ، **اَوَاذِیْلَہِ رَکَّعَ عَلَی الدِّیْنِ کَلِیْلَہِ** بشو اد شہر
یَکَ دِیْنِ فِی السَّوَا حِلِ مَآءِ سَیْفِ
یَعْرِقُ کَہْمُ فِی الشَّکِ حَرِیْعَہ

نسد ۱۰ بار گران - این جا

آں سندہ مطیع بعد قبول فرمان عرصہ داشت۔ کہ کرد کہ اندر انجہ زمین بارگاہ ہما بجا
 ار بار گراں پیلاں ارہنگی گرانار گشت، بندہ کستہ با عویت مجھے می الججت، کہ اگر سلطان

(۷)

کیفیت و فتح معتبره این
یک دریا پر زگوهر است این

نبرد فتح و ظفر بن ایرجا

چون زبان شمشیر غلیظه زماں، که زبانه شمع اسلام است،
جملگی ظلمت هندوستان را بانوار هدایت روشن گردانید؛ و یک جانب پیش کفر
یا حجج فعلی تبار از پلارکشاها سداهن بس، چنانکه آن مخالفان همه در کوهها
غرفی پادشاهان کشیدند، و پیش تیر ایشان را آن قوم نبود که از عصه سنگ گذارا
شوند؛ و جانب دیگر گرد از بست خانه سوتنار برنج بر آورد، که از آن غبار و روغن
دریا خشک گشته، چنانکه آب درو بر نماند و بدست چوپانان و دودستاران لشکر
از دریانا دریا گرفته، بلکه هنگام کشاد و دودست، فروختن نجرین از زمین و یسار
در آمد و شتم، سهام ممالکش بحد کشید، که عصه کنش نیز نزدیک شد، که بر بسته
دوال کمرنگان دولتش گردو و چندین دارالملک، دیوان هندو را، که شیطان در آنها
از خود جان بن جان زنده مانده بود، و از طویل بد کفر ابلیس آنجا دور از بیعت
اسلام بچپ کرده، و طاعت نوافل خود بر عبده اعظام فرض گردانیده - آن همه

و عرص غنایم آغاز کردند۔ میلائے، کہ ہر یک بشکوہ بامروہ وصفا و طور و بوقیس
 براری کنند، و مرکبانے، کہ چوں باد قبلہ گرد از خزائن دریا بر آرند، و حوا یہ،
 کہ ہر ارشتر در ریر آں قربان شود، میت گذر امینند۔ آں روز گوئی خلق را عبدانی
 بود، کہ مسافران حجاج بعد قطع وادیہاے بسیار، بہ بیت الاحترام خدایگانی رسیدہ
 بودند، و معات الیساں، کہ مشاہدہ توسعی غلیعہ حجاج علام بود، رواستہ و عامہ
 خلایق دہاں حرم حضرت گرد بر گرد ارکان دولت طواف میکرد، و ہر کہ ہست،
 نے مسع و در حرے، آں نقائے فرخ میدیاد و ثواب حمیس حاصل می آید۔ اما تو با
 کہ بعمر با جبیل نہ یدید، آں بود، کہ ناگاہ نظر فرحدہ شاہنشاہی سوئے کسوہ حرمت
 سیل می نمود۔ ^{نظر} ~~سعد~~

تاکہ بود۔ کہ آں نور کرم برو نہافت
 عَادَمِجْ دَالِکَ سَیِّئًا عَرَفَ عَرَفًا

وایش... یعنی در مقابل غنایم که اومی جبرست، آن همه حاصل بیشمار نصفه نصفش
نظر
نہ بود،

چون نقی... نصف که بنی انہایم...
نگر که تاز عدم نصفه، نصف خرید کم...
م

... میں نے سب کچھ معظّم

چون ماه ذی الحجه که قر... حج درو... متہ اند، لکن منصور را در گذشتن
بیابانها... در از بگذشت... و در محرم که در شمار ماه حج "وادی شد، و تا پنج سال
جا... رسید، که خواجه سر در کعبه کرد و حج سر کم دریافت...
یعنی ز ماه یازده و سال مفصوده

محرمان بندگی در نانہ... العقیق، یعنی خنجر... دہلی، بحر مہر، داخل سنگا...
پیوستند چون حساب... ماه مذکور بر وز رسید کہ بہمہ دروں بیرون روشن شد
روز ہم آخر جم بود، و نواف، ہفتہ، مہر ع

یعنی... منہ و ز محرم چہار و بیہ...

کہ کوشنگ... سیاه را در چترہ ناصری، چون کعبہ بر نواف، زمین، نصف... کردند و تا پنج
و اکاسرہ عرب و عجم پیراموں آن حلقہ بستند و طوائف، ملوک، نامزد، کہ بہ مذیتہ اسلام
پیوستہ بودند، مکنہم اللہ، در احرام بندگی درآمدند، و خاک را از عرق پیشانی ترویج داد

امکان دارد کہ آن جنس را تقسیم نیاورد و حال اینست کہ محل استماع یا
باقی رائے عالی رتبه، ملکہ معقولہ بگیرد و شکل گفتار ایشان دید کہ مطلق ایشان از
احتکاطات عالی ست موضوعات کہ در قدیم الایام بر ایشان محمول نہ بود و احداث
کرد بر بنحی کہ بیچ وقت تغییر نہ پذیرد۔ ^{نقطہ}

و اگر گزشت بدینہ بہتدات تغیر
زبان تبع بہ شرح آوردیمہ آن

نگاہ کن بہ علم ریاضی

چون بہت بیگانہ بر سر ہند و خا جمیروں از حساب وضع می کرد ہندو
بر ہندو خط ہستی نبوتست، و دہ خزانہ صفر را دہتہ آن ثبت کرد کہ از زوال مال
اگر اندوہ محصل آن ما دساہ، اَنْقَاہُ اللّٰہِ اِلٰی یَوْمِ الْحِسَابِ، رساند۔ چون حساب
حر یہ با تمام ہویت، عارض حسیب سوئے امر المحسوب و کیتہ محاسب اشارت
راند کہ حاضر و غائب لشکر را در شمار آوردند۔ ^س چون تاریخ ماہ سوال ارشاد
”ذی“ معلوم گشت، مصرع

یعنی کہ ”مش و دہ زمانہ مذکور

بہت زمانہ توسن ریاضت یافتہ را بہت ریاض حضرت لطیفہ در علم ریاض
آورد کہ رتبتہ خاک از ہیں لعل نصف صغری نگاشت، کہ در آن رقم ہائے

و باز نماید کہ چوں رائے این ہمہ جوہر جنسی است، بالاتر جمگی اجناس این جانب
 فرستاد و بچہ در ناطق و صال فصل کرد، و در آن محل نگاہ میداشتند۔ رسولان
 منطق سو گند یا کر وند؛ بخندائے، کہ انسان را مقوم جوہر گردانید، کہ میان این
 اجناس ہر جوہرے از انماست، کہ ہیچ انسا نے یہ لایم آں نہ رسد۔ میان این جوہر
 جوہرے باشد، کہ در ہمہ عالم فرو تو ان گفتند نزدیک فیلسوفان کمال این چنین جوہر خود
 وجود ندارد۔ ہر خرد پیشین ازین بارائے میگفتند، تا آنہ قطع و کسرے درین جوہر
 نہ رسیده است، قیہ ازین سرے تاج وار عید پدید فرستاد جوہر میگفتند، کہ این
 چنین جوہر کہ بالفاق ہمہ فرو است، ہر کسرے و قیہ کہ پدید آگوییائے امکان
 ندارد، کہ آں جوہر تحت پذیرد۔ و ہر شکستے کہ در شین آں سخن گوید، خطائے بزرگ
 بر زبان اورفتہ باشد مثل این کلام خیرا نمیکرد، کہ زبان شمشیرندگان دولت در
 حکیم آمد۔ و انست کہ از ضرب این شمشیر آں ہمہ جوہر فرو بالقطع متہت خواہد پذیرد
 ہمچنان۔ بے قیمت کلاً و جملہ بمقام عرض فرستاد۔ بدروہ تاج وار بلند جوہر کہ در
 خزائن رائے ہیچ جنسے ماندہ است، کہ نام جوہر بدو سے اطلاق تو ان کرد و نہ در
 آخر ہیچ صہا۔ لہ کہ داغ فرسیدت ہراں وجود او تو ان نہاد، پیل خود جسم است
 نامی وجود نے گرامی، اگرچہ انسان بہ مرتبہ بالا۔ است، اما از روئے صورت
 نوع انسان فرواد میدارند، کہ اگر ازین جنس فروستے دیگر بودے، رائے باکمال
 تمیزے، کہ در اوست، در ان حال، کہ کل اجناس را فضل مفصل عرض میکرد،

ہر یکے از انہا کہ در نظر می آمد، مگر مستحق
سَوْقَاتٍ یَحْوِلُ عَلٰی تَحْوِیْرِ
دَوَائِرِ الْاُخْوٰی دَوْرًا عَلٰی حَیْ

بین نسبت حکمت کہ شود حیران عقل

چوں ہر جہ رے را رآباد و اقامت، کہ موالید بارگہ ارمدار رسم ارتقا رسید بود
بدست رسولان حجت منطلق، چند انکہ مقدار آں دردہن عقل صورت نہ رسد و
ارسال کرد، و عارض مالک سریر آں جوہر قیام نمود، و بس و بوع آں رافلس
فصل در رسم کتابت آورد، و ہر جوہر بہ محل حویش وضع کرد، و نہ نوع
مردم در آمد و مقوم نشستند چوں ملک کامل عقل را متبرکت گشت، کہ در مال و
سال رے سلسلہ کلی و جزوی حاصل آمدہ از ۱۰۰ و ہج جوہرے، از محلہ
کہ موضوع لود و اعمال سادہ بہجت ہمید مقدمات ملکی و رسولان و اناتکھا
انگیزت، کہ در نہایت حال نتیجہ صغرے و کرے ظاہر گردد۔ و آں جیاں لود،
کہ لطفے بفتوت تمام کہ الواع معانی دروے متسم لود، مواجہہ البتاں سروا
کہ از ہر اہتے کہ ثبا بخرد، چوں یرسیدہ شود، اگر یک قضیہ از آں کا و ب انتہ
جوہر جان شمارا، کہ غیر متخرلیہ ۱۰۰، در چیز ہلاک اندازم۔ و ہر جزوے، از اجزائے
ہر یک، بصر بتبع جزو لا یتحرے سارم۔ زینہار! کہ بہ مقدمہ صادق متیں آئید،

وَلَوْلَا مَعْنِي لَمْ يَفِرَّ الْبَرُّ وَلَوْ تَجَدَّ
إِنْ كَانَ تَيْسَكُمُ الْحَيَاةُ فَقَدْ أَبَدَلْ

وزر چون حلقه لال دوازده ماهی زما
کاتاب کیمیا گرا از بر این بخشش
کرد آتش سالها صبح صادق دم دید

وصف اسپ

صنعت این صفت اسپ را بهر تیر
چون دوسلک گهر لایه بعد نیز

چون کار عرض بطول اسپان را میداد هر چه رسولان پیش از این بادبندی کرده
بودند، بنگام رسیدن این باد پایان گزرا، رکبان لشکر در صحرای خود بادی گشتند
هرگز که در طول و قهر را نبوده، از بیم تطویل خصم و ... بآلهه صییر پیش کشید
تا بحدی که راه را آباد بهم در دست نماند از بس که سرعت، این توانان
در درون همگنان راه یافت، بپایه

مومنان را در و نه بر سر راه

هندوان راز چینه جار سپید

میندہ راہلاد دیوانگی دہر

صندوق تھائے پر ارفائیں ہر زبردی رویے روشنائی رویے ارقاب یافتہ
بلکہ آفتاب ار وے رویے تافتہ۔ ویا قوت تھما زاسا، کہ آفتاب را از تیز دیدش
عطشہ آید شمع د

کَوْلَدَمِنْ مَعَادٍ عَيْبِ دِی

وَرَتَاہُ الْکَاؤُ مَوْعِرِ عَيْبِ

وَرَتَاہُ ازاں جنس، کہ لفظ ام

گریر تو او بدائہ مارامت د

راں دائہ مار رند تو ملہ مار

وَعَيْنِ الْهَرِّ ازاں نوع، کہ اسد از بدن آں حتمہ حورستید را در حتمہ ہم نیارو، و

عَيْنِ الدِّیْکِ چاں روشش، کہ عین الہرہ ار اں چشم رد۔ وعل آلتین ازاں است

کہ ارتاب او آلت در گوہر شپ چراغ لفظ م

چاں کاں گوہر حر۔ مدہ اردے

بسوز و چوں جو۔ اع اریرا غ

زمرودیمانی ازاں گوہ کہ آب سبرہ ہشت۔ سبرو الماس چیا کہ ازلس لطافت

چوں گوہر پولاد و دول آہنیں خاکند، ولس۔ امراج مارک از اریرت سکد

گنہہائے دیگر ازاں دست، کہ ماتم پیروندہ سہرازدیدن آں انگشت دردہاں بد شعہ

ہنگ مست - و سرگران امانہ از بادہ نشرالش در سر و عرق از نیا گوش کشاؤ
 بے پیچ غمی بر صر خاک فشاں، بے پیچ ناوانی اندامش گراں یکدش بکلیتین
 و کرش - بے انشین - لہا - نے پیشانیش از شگرف تر لالہ پوش - ابرے از سوا حل
 و ریا برآمدہ، برگھا - نیلو فرش در نیا گوش - ہر یکہ پدیں وصف مشہر، اما یکہ
 از یکہ بہتر ہر ہم کوہ و ہم باد، و ہم نرم رو و ہم سخت ایساؤ، ہم ہندو کش
 و ہم کافر مال، ہم حمل و ہم قتال، ہم بار بر پشت و ہم روئے برابر، ہم گردن
 کش و ہم فرمان بردار، ہم سازش عاج و نگش آبنوس، ہم سر نرگ و ہم زمین
 بوس، بابت بر شد شاہ ہم خدمت در گاہ ہم گران سنگ ہم سبک پائے
 ہم صف شکن و ہم صف آرائے کہ ظلم

صف بصف آں دم کہ خراں شوند

زلزلۃ القلوب و الصدف و الصدف

❦

و محمد جوہر

ن بدست جوہر و وصف - آں قسم

ہر دو و ریاست بہ معنی کان قسم

بعد گذشتن پیل خزائن پیل بالاد عرض آمد جوہرے کہ از بس لطافت صحت

وصف پسیل

ہر۔۔۔ این وصف پسیل و نسبت پسیل
وصف و نسبت چو سیل ہر دو جمیل

میلانے از انہا کہ نہ قلم لقاقت سرزد نہ مثل آں صورت لقتل سدی تواند کرد
و نہ کلاب و صاف سرا گتے گرد آں اوصاف داد گشت ہر یکے تختے سر آئے
شاہ۔۔۔ و عالج کارش ار درون و بیرون لے ستونے روان، و ایستادتی
مرچا رعتون، زیب مند و قش ار عماری رنگار، گاہ عماری کشت، و گاہ صدق
علم شیشتر سراج ہوا نشان افر از کف یالیت سر وئے رین سیر ساندہ،
اطلس رایش لیت، انگدہ، صرصر حلقہ و حجت را از پنج رکدہ ددا لست باخیاں
مخکی پز رستہ، گوہر آئے و دانت ار ہر سو، عیروں حستہ۔۔۔ منج غاری برج
موندہ لقتل مادہ، حوص اشامی حیمہا، ار می بیروں رامدہ احرطو متش کسدانگ
و حشمت مکیں زدہ ہنگام نریش۔۔۔ ستا بلیان، رانوسے ادب بر زمین رود۔
گوت راہ اتانکی چشم باز گداشته چراغ را حیمیش باد شیرین روستس دانشہ انجائی
استخوان در و بر چیدہ۔۔۔ شکم ددا لے دہانت۔۔۔ ریشائی فراہم ستو ہوائے عاجش زریں
سیراہ، سطر بلبدت مرچا ریل یایہ، سرتق رموا، ہست بر زمین، ہلال بر جہہ، و
دس بر سر۔۔۔ کوہی مامی سارہ درار، ایالی سنگ کستی، سیل در رنبال، پوتیت

و از سخن نرم موم بر دهنش نهادند؛ انگاه قرار گرفته ^{نقطه} م

به کمیا - یگشتند بعد از آن مشغول

که چور، و دهن در را که کرده اند قبول

باز سر به دست نظاره کن ز انجم

چون بنهد و اشرب خزاین گوهر شب چراغ بیرون ریخت، انجم را به همه شب

ترتیب. اجواهر و نفایس می کردند تا به هنگام صبح، محض صرع

در سنگ است قبول شده در آمدند

با مداد آن که گنج آفتاب از قلعه مینائی روسته نمود، لب پیتیان شد. و امانت ها

خود را چون صبح صادق راست کردند، و با پیل و خزان و اسب پیش سائبان

لعل، که سقفی است از آفتاب مشرق، در رسیدند. ملک برجیس طلعت جلگی

روشنان هوا گلب لشکر را طلب، و فرمود، و به منشر لته، که از پیش سر بر اعلی یافته

بود. مست و هر یک، مرتبه در آن دیگر را نیز لقه در درجه او محل اجلاس از دانی

داشته. و عوام و خواص بر سان انجم اجماع نمودند. بعد از آن لب پیتیان را

را پیش طلب کرد تا سوئے سائبان سایه خدای سایه کردار و سوئے بر خاک نهادند

و پیلان را پیش آن انجم پیل عرض می گنزدانیدند

پیلان روانه و ملک آن نشسته گونی سیاره تابیه است، همه بر چهار و

نہ نمود۔ خواہ کہ آں را چون سیم قلب بروئے الیتان باز زند، اما در وہم
 سکندر ثانی کہ از سد ہفت جوش و یک از صنع شداد محکم تراست، بہ قہر مانان لشکر داد
 و بہ سر حضرت خان کہ ز قہر دہانم فلک است، یمن عرض کرد کہ زندگان دگاہ
 زر مانند فخنہ قلعہ گیری مسدود گردانند، و در محابہ را سہار کنند چوں سپاہ
 کویہ شکاف را از سد در وہم و حد سو گد گشتن یار نہ بود، و کرات سکہ عفویر از سماء
 و راح حدایگان فی فرو خواندہ لووند، لا در رائے براں آسود کہ رنجے نفس رائے نند،
 و لصدقہ سہرا شاہ مان بخت جان اور ایدان صورت در رختہ تارائے وراں
 صورت جاں یابد۔ اما بستر طے کہ آں صورت جاندار گردو، و ہرچہ از صس نباتی
 و کالی و حیوانی، و در یک رائے است، بہستاند، و رگاہ اعلی رسانند، کہ اگر
 ازین مال قراری قراقطہ نقصان پذیرد، رائے را چون صورت ذربے جان گردانند
 و حصار را، بر سان کورہ زرگر، خاکستر کنند، ہمیں قراں یک قلعہ گیر و رت راست
 در میان آورد، و تیغ جہاد در نیام کرد، و پیچہ ایا دی بر پے، بہ سہستان چناں
 محکم رد کہ سکہ کشت الیشاں تا فقرہ قفا، چوں تحتہ از زیر، چم خورد۔ اگرچہ آں
 ضرب قراری بود نہ قلعی منع ہدا آں مسکینان زبیق وار و خودی لرزیدند۔ تا ہم
 براں گونہ لرزاں و بقیار دروں تا فتنہ شتافتند۔ پر تو الیشاں بر رائے زد۔ رائے
 نیز چوں رگ زر لرزاں گشت۔ بہ ہر خید روئے سخن راتلع میکردند، اسوارش نمی آمد
 میخو است کہ سیاب تنو، و گریز و پیچہ آں سیاب لرزاں را در قاتل تسکین رختہ

وقت دو دندان می شوفند، و از آنها که از کمرش دندان بلند شده باشد، یا از عتبات
سیرتی بے دندان گرفته - این همه میلان آواز و میل انگنان لشکر حدایک فی شنیده اند
و گوشه های ایشان باز شده - نه بی خط برین می کشند، که بعد ازین روئے سوئے
کعبه اسلام حرم تعبد یارند ایک یائے عمده کار بندگی ساخته، و فرق راسته
باب طاعت یرداخته، می آیند تا اگر از بندگان درگاه عتبات رسد، دایمان
گوش بر گیرند، و اگر در یاست معادن فرمان نفاذ یابد، ازین دندان در نپذیرد
خدا، تان پیشانی داده است، که خاص خدمت درگاه سادات است، و راستاپیت

هم از شکر دولت، سرخ روگر دیدیش ته
که بر سر خاک میریزد در سینه بی دره دو

نه به به موزون و ترازو نگر

القصه بنده لدر دیو ملکلی مال و سیل وای - که دارو، و ترازو و سرعص بیک
کعبه می کشند، و جان خود را در کعبه و یکو هر کدام که در نظرندگان شاه سیل بند،
قید الله اخیال الصبی صبح اخیال فی سلاسل اخیال، محل قبول یابد،
خاص فرمایند یقین است که مال و جان در مواز عتبات هم ترازو اند که اگر مال ساند
و جان در یله خامش گدازند، و دران و خود را اگر اناری اندوه عمومیت لیتکه
و اگر یله تن را ارجان بگین خالی کند، نیر لیه مال سرین ماند بهر دو - موزون

و تھیم صدقہ، و جگر گوشہ کان گرد آورده ام، کہ نہ چشمتها، و نہ دیدہ اسر، و نہ بگوشہا
ماہی رسیدہ۔ آن ہمہ شمار راہ فرستادگان در گاہ اسرت،

در سہ کام سپاہ شاہ بخارا و خاک
لعل و یاقوت ابریزیم، و زماں خونم بریز

نسبت است چوں طویلہ و پیل

”اسپ نیز مقدار نسبت ہزار بحری و کوہی آنچنان مسرت، کہ بحرے مانند باد بر روی
و ریابد، و کہ پالش آلودہ نگردد، و کوہے اگر بر کوہ گام زند، تیغ کوہ چوں شمشیر نہدی
بلرز و۔ آنساران ہمہ ہم با طویلہ غلامان خاص مربوط خواہد گشت۔ بایں ہمہ از غایت
تجدت، حنان، کمال از دھم بیرون می برد، و بران می شوم، کہ ازین حیا و واسپہ کم
و بگریزم زیراکہ،

در سلک ہزارادگان ادب نہایت، کہ من
خس مرہ و کربا و بیجاہدہ کشم

نسبت پیل میں بقدر گراں

”پیلان نیز صدگانہ ہمتند، کہ پیش در سرائے اعلیٰ ہزارگانہ شادی می ارزند، ہر ہم
پیلان مسرت، و تعبری نہ پیلان سہری خوارنگ، چشمتہ، جوان و لوازد، کہ درین

کہ باد مہر جتے ار انحضرت بریں قالب ہے جاں و زو۔ باقی اگر سر رشتہ رضا ندگاں
 درگا گیتی سیاہ بر بستہ کلید حوایں و نفائس بود، اہ غنس رداں مقدار موجود ہوتا،
 کہ اراں آں جلگی کوہ ہائے ہند را سطلے تو اں کرد۔ آں ہمہ ذخیرہ خزانہ مودورہ
 تہا ہنشاہی ار۔ بعد ایں روئے سوئے آں نکم۔ و اگر رائے عالم آراے بادشاہ
 ار راہ تہا سکتہ لوازی، درستی چند ازاں در سرخ بدیں ہندو۔ زور و باز گذارد
 بدہ رامیان چہور ریاں سرخ روئی بوجہ وادہ باشد۔ کدام مرد امت کہ اورا
 در ریست۔ آں چیاں آئینہائے سکندر تالی ست، کہ گشت سوئے در تو اید کرد،
 بد اں اعتماد کہ مروئے تیج ہلکی رہا، عالم حد کردہ است۔ و ایں قتل در حق
 آں شمشیر در۔ آمد کہ سنگ مقاطیس آہن ست و آہن مقاطیس در۔ و اگر بہ
 حقیقت آہن بادشاہ راہ زریوں میں۔ خیمیل افندہ گہوارا کدام دولت ازاں
 مالا ترکہ گوہر شاہی سوئے خودش کتہ۔ شرہ واری ازاں برائے حلیق نگاہ ندام
 کہ چوں طبیعت مدہ ار کوہ مہاب تمشیر شاہ کا فر شکر کہ کتہ۔ انہا نظم
 داند ہمہ کس کہ چوں سفایے بشک۔
 از ترہ زور در۔ میتوان کردن

ن۔ چہ۔ آہیں چانکرز گوہر و در

و اگر سخن در سنگ یارہ و حواہر رود، جداں حال را دہ میسان، و ہمشہ ہاران،

و دلاوری - سنگه داشت - هر بار که سکه کار خود را بر دل سنگین عیار میکرد، قلعه میتا فوج
 و اگر چه - ادا دن زر بران می شد، که سنگ - از سینه دور کند، دل با او سیر سینه میزد
 که بمقدار رنگ - زر که برنگ - سیاه مح - ماند - از دل جدا نتواند کرد بران نهاده بود
 که خرنگه پیش غلطاند، اگر آیندگان را - تر درنگ آید، و قدم باز نکشد - اما با پی -
 خدا یگانی چنان پرو زد، که دلش با چندان گرانی بر پرید، و او را به سنگ - اگر دانست،
 تا از غایت - بهنگی زربا - ، که زهرنگ - گراں نهاده بود، که هم سنگ - آن کوه بتوان کشید
 نهند - کوه کوه از سنگ - گراں بر کشید، و نعل بهار عین عبودیت، امتیاز کرد - و بعد از آن صورت
 زربین نمود و از تن گلین خویش بساخت، و به قبول ذمه سلسله زر در گردن - افکند، و بد -
 بسیدها - کامل در آید - ، که سخن ایشان از زر کامل عیار - بر تغییر تر بود، و بخند - ، کاروان
 رشک فرستاد - و عرصه داشت - ، کرد، که پیش - انیس تنان اسلام بپزد - ، بر بنجین را
 خلاف - روئین تنی بدان ماند، که شایستیم تن با پور زال زر و عو - ، پولا دوندی کند
 چو - چمن - ، بنده لذر دیونا چا - روئین تنی خویش را در گوشه نهاد، و از آن رو
 مهابه - پلار که بهر شاهی زر درویم گردانیده است - ، و بلکه - تن نگینم از شعل آفتاب -
 شمشیر زرین گشته - ، عین عرض خود را ساخته - ، چه - ، اطاعت - ، و مال گذاری در عرض
 بندگی فرستادم - امید از فرستادگان بادشاه جهان بخش - ، آنکه در آن حضر - ، والا شفیع
 حال من زرد رو - ، باشد، و باز نمایند، که کالبد شک - ، بنده، از رع - ، درگاه
 به جان ترازین سپیکر زرین است - ، و اثر زندگی در خویش روز - ، احساس کند،

نہ برہنہ زحصار و خندق اسد میں

جوں حشر لشکر بر لب خندق رسید، اگرچہ خندق آسہ دہانے داشت مجمع ہا ہر کہ غر عمر
میکرد، میخواست کہ اور او بر دشمنان لشکر را ہا ہیج میر بر آسہ میداشت، دہر ہمہ
میکار دل بر تنہا ہا دند، و ہر نہرے کہ در مساحت داشتند، سر روئے آب آوردند۔
طرفہ العینہ بر آب حاں لنگر کردہ گد تنقد کہ گشتی براں آب نیار دگداشت۔ جو تہند
کہ در اں تگنائے آہنگے آزند، و بر طاقی ماے رخنا در کش میدا کند، و اں سے سدل
را فرہاد و العشق تمام بر مٹے کمند کہ ہر ارستون نہ الیتد، و سرخ او ایاں سخارت
حراثت سخت سخارند، کہ سرور و یاریر توود الغرض قصہ کردند کہ گم رفتن اں قلعہ میں
را در دست ہند و ان رنجنے سیروں سرورند کہ خاک ہم درشت، الیثاں ساد، مصدح
آرے آرے خاک ہم ارکا مراں ماتد در لنج

میں نسبہ گنج و معدن این جہ ۱

لستہا و لژو دیو کہ چوں مار گنج تستہ لوو، و مردم خویش با گرد و حلقہ کردہ سیدانش
لقوت ز پیل الالہمہ از در سلسلہ می خوانید۔ اربکہ خیال مار کہ از گردہ در تہ ہم
کلش دتا آوردہ لوو، و از تصور حواہر سیار آسہ دروایا دروں دیدہ ماطنش فرود آمد
چند اکمہ میو ۱۔ ۱۱ بیت مینی کد، لطر الصیرت یاری می نمود۔ اراخاکہ و حصار داری

بجند و اگر بیرون آید، بر خم چوبه تیر، که از سفید تا به آهن بگذرد و صبح
 را سه چور آید بر جانش غریبش کند

بازمین نسبت حصار این جا

از این شهر، کناری پیرامون، حصار درونی سید آهن کشید، حصار بیرون در نظر آمد.
 از این بخار اسر بر آسمان، افراشته، آسمان، پیشته خود را از سنگ کنکش بکلیه دور
 داشت. در زخارش، بی پیوستگی با هم دوخته، که سرخوردن در و پنجره و بزرگ و پلوارش
 به پیشانی، که اگر گمان بر و نشاند، باز فرو. از بس لطافت که در آب، و گلش شسته اند
 تیر. رازیان کار نماند، که در حق، او پیش آورد. و از غایب، متنازه، که در سنگ و سگوش
 ده، مغربی را دل نشود که در بار، با از خم زند، که هر رویش درشت، که مورچه
 از بر رفت، اینچنان فروماند، که در طشت، رویت، یا قلعه نالیست، که با و در آن آغینا
 شود، که مینا، سرچوب، گگرش در هوا، تا ده تا ماه دویده، بنیادش از آب گذشته
 زیاده

پاسار، پیرامون، فرق، بشوید از ابر
 نه، زن، هت، او، پاک، بشوید از آب
 شرف، که تلم، الة، دام، حمید و دها
 تلم، ما و ما، یو، الة، ما، برد، اة

چهار در میدان دراج تنو، و موافقت فرات لشکر طرف شرق تیج بر آورده، و ماه
 ارسول معرب سیر در کشیده نوتیان و دل جنگی رایجان درج وقت آورده،
 که صورتها، و دل نیز در آن مهات از خواب حش گرفت. و از عریض بل جلی،
 چار که عنصر بر یک تنه که طویل به ربط گسلند. و مالک تکیه غایبان بهزائیر در ملکوت
 انگند، و لغز و قیدری سار در آن خراخرا و ماسوت آورد مدد که از سپهر دحالی
 نامرد حش ایمانی تنه بود، میان کره اشیر فرود آمد، و انکا آتش ما خود همراه کرده رسید
 و در میاه حایه گبران آتش پرست رو، و آن همه حسان ممسک را در بدل جان
 کثیر الزاد گردانید. چون علمای آتش، که نمودن رمانه میزد، و در دخته به رقتان
 اسلام بر حصار متع

اَحْمَدُ لِلّٰهِ الدَّائِي اَعْلٰى
 فَكَلِ الْعُلَى عَسَلَهُ الْقُدَاى سُلْطَانَهُ

باز نسبت ز سازِ رزم نگر

چون ایام آن در رسید، که میض در میان رمضان امضایا، و در چهار شنبه، که روز
 نیرست، همه سنانک سلطان لغیر و زوی و بهر و زوی درون حصار گلیس، چون
 سهم دلاوران که در پی، و غواصان بخالی بنیت در آید، و آمد، آن چهر درونی
 را که درست نقش حیر و شاه، اگر که در دین میجهد و سه اردن عاریا، چون

بازن جزیه و حصار است این جا

باز عامه پیادگان لشکر اسلام، بوضع بناخن بر برج گلین بر می رفتند؛ و چون ماه در
برنج خاکی دریافته بودند، خریداری ضیاع و عقار آن دیار برای سکه خلای و برنج
شمار می نمودند. اگر چه آن حصار را چنان لطیفه بر آورده بودند که هیچ جا نگرفته بودند،
و محل انگشت نهاده نماند؛ هم عاقبت اصحاب، مواظده گرفتند. بسراخنه گرفتند می کردند
و انگشت نهاده را جای می جفتند، و بر شل زیرکان که قد فره را دریا پند بستاخ وار
بر سرش بر می رفتند تا خدای ایشان در سر او آید، باز و حصار را بقتل
و پنجه قوت، و از آنجا که این جا بر می رفتند و می رفتند

شبها با هم می بازی کردند حتی خودشان می رفتند
زیر درگاه آمده را پادشاهان می گشتند

چون شماره ماه به میان روزها رسید، میداد حصر

یعنی از ماه روزه میزد روزه

بازن جزیه و حصار است این جا

یکشنبه که روز آفتاب است، از سر آفتاب بر می گرد و آفتاب بر آسمان بزرگی
روز خوشی است. و این روز که گردانیده بود، و در ذیل روز پیوند کرده تا عصر وقت

صد ہا سہسہ ہندواں می تنگات، وگہر ہائے یکان دروئے می نہاد -
 کا وندگاں شب بازو، بکا و کا و تمام، در قلع حصار درستہ بودند، حصار گلیں
 عیہ یہ رودہ غمار سوئے آسمان میگنجخت، ویسے طاعن خاک خود را در حاکت این
 می انداخت، کماں ترکاں، اگر ہمہ حک یے لود، از لندی آسماں پہلو بہر واکہ کماں
 رستم، و ترقا درستان، با آکہ یک انداز بود، ہوا را یونیدہ می رست، کہ ابیخیم
 لعنفہ تین را در قلع حصار کار داشتہ گوئی رمان آورے نجات رابختے بر بن
 فرمودہ اند۔ و بعضے تبع را و دگل سول ساختہ، بیداری حرفے لطیف رخم راں در
 طینتے محمد درمی نتانند۔ برومان چو میں ہر فرد ترے را از سوئے اسلام، ہر
 درجہ حاد پایہ ہر چہ بالا تر میداد و حصار گلیں ہر مالترے را از خاکساراں ہود،
 بہت مذلت کفر، در خاک تیرہ ہر چہ فرد تر می انداخت۔ معرہائے بیرونی، کہ منجمتھا
 درونی کردہ دار شدہ لود، پنداری حوامان لوحاتہ ماع و رگناں روئے یونیدہ
 رسم معاشقہ، سگ ماری میکود۔ و ہر دو جانب کتس بعایتہ لودہ، کہ ہر ترگان
 رستہ بستہ، ہر ارجیلہ شاں نگاہ می داشتند اگر یک کر وئہ بیرونی سوئے درون تاب
 می شد، ہمہ را در درون و در کوہی می افتاد۔ اما از مجتہمائے درونی، اگر چہ درگاں
 کر وہہ می آمد، کہ در ہایگانہ گویاں راتج آسپہ نمی رسید۔ اَحْمَدُ اللّٰہُ عَلَیْہِ
 مُحَمَّدٌ۔ ذلک میت کہ سگ مغو و گراں است چوں از بیج کالے می آمد آں ہمہ بیضا طل مغو و
 نابکار خود را۔ ہر آسماں ی سرزند، و بر زمین می روید و جع علی اس لود کہ بر خاک نہ اندازد

گروانید، و دستهای نیاز را طلبید. با سر سبزی و فیروزه سوئے آسمان برداشتید،
 و نیکو خیر باد شاه خیر را در حضرت ملکوت خیر که خیر از و پائی است، هر استه قلع
 آن خیر شفیع بود. و در حال از و روزه غیب، کلید فتح در رسید، لیکن وقت، را
 می بالید، به مصرع

كَذَلِكَ الْأَمْرُ هُوَ الْوَحْدَةُ

نسبت به دیگر و همه را سر تا پای ما

تا سپهر ز دین آفتاب یکدیزه بالا بر آمد، در زمان ملکه مجاهد، نورالصدور حبیب الدین
عصره نفس ساخته، والذنون، والنون، و الذنونا علم الاموم الکافین، راتیر
کمان غزا پر داخته، و کمن خیل الله را بر دوش توکل حامل انداخته، آهننگ حصار کرد
که تا بجهن سفالین ز گبر نیز و خون
چنانکه محتسب از خم شتر با گلزاری

لظم

نسب و ہجرت اور حصار و یمین و یم

خروش طبل حربی بہ سبجِ یسعی الدَّعْدُ بَحْجِ غلغل و رنگبہ فیروزہ افگندہ دل
غازیان ہر طرف آواز میدارد، و سنج لیک گویان میدوید۔ دلاوران کشتن بندہ
چون شیران نیتانی، پر و پا و حصار خستن گرفتند۔ تیر چون باران نیتانی می بارید، و

نمبر ۱۰ - نروبان شمر این جا

درین شب آسوسی، و دریر عالی درجه فرمان داد، که تائب و سیر خیل مرد باها
 بلند، با ساحتیکه های دیگر، ساخته کنند و هرگاه دهل جنگ آواز دهد، هر کس از
 انگلستان خلیق روان شود، نروبانها را سوئے دیوار حصار مرند، مصرع
 بنا کار فتح یاب پیایه شود بلند

نمبر ۱۱ - تشریف و خلعه بنگرید

چون به رک - روره، بخت سر لیکر اسلام، تشریف فتح پیا گشته، و کلاه
 ماه سر رسید، بامدادان، که آفتاب خود را گرفت، چرخ را طرا از نور بس
 کمر بند آں عرا، بر عزم یوتیدن قنا، سلاح مصرع
 بسوئے آب دویند، موزه را مکتید

نمبر ۱۲ - زعبا و ر - این جا

بیس آب و ضورا، که هر قطره اذان تیغیست آبدار رائے چاں شیطان، که
 الوصو و سلام صلاح المؤمنین، با استعمال رسا میدند، و معتقد حاد اکبر و
 به محراب آورد، و سکت حاد نیز قاضی تعدا با قاضی قرض خدای را کعبه

و دیوارها را به چهار گلی نیز از زخم ننگ ها پاک زیر سرش درخت خواستند
 که پاشیده چنان کشاده بینند که صد مرد پره لبه و کشاده بالا رود. حال بختن
 پاشید. و را چند روز می بایستد و فتح بر آید و دیدن از پس شتاب بر تیغ
 پا بر میگویند. و زیر صاعقه تدبیر ملوک را بمن راه بر آید زون را حاضر
 گم و انید و حسن اتفاق را بر آن قرار داد که پیش از تفتید پاشید.

شرط دوم آنکه به جای

چون تحلیس نماید باشد

اینکه این نوبت ماه رمضان

چون شنبه در آنجا و شمار رمضان جا رسید که اول صیام رفته
 بود و آخر در نیامد و رع

یعنی از ماه روزه یازده روز

شنبه رو نمود در غایب و روشنائی متلبش سوا و لیلة القدر را بیاض
 کرده ادعیه تراویح امداد آسمانی را به بانگ بلند خوانده و هر روزه نقد و
 بر آید شمرده غایبان متیا داشته و فیروزی سپهر بخت نزل از زلزله باشد
 که ساخته

پرتوین دو کله از بهر دعا باز کرده کلید بدو شش زپیر فتح کلید

ز ب ۔ سازہا قلعہ کشائے

چوں سا اٹھا در گہا مرتب گشت، و باندی آں سحائے کہ تید، کہ حصار یاں
 یکبارگی فروماید، خندق حصار کہ پیش لشکر اسلام بکا و کا و درونی عقیق عقیس
 عرص میگرد، ہر خیز و زرف می دیدند، و تعمق می نمود، ہجوم میداں سیاہ را
 سوئے عقیس راہ می داد، و دولت جہان در جہاں بار کشاود، و ار خط
 حصار سخن می گفت۔ عاقبت خاک در دہانشس گردید، و لبالب بر پیشانیان پستند
 کہ ہر دوستس یکے شد، و در اں پہنچ جا بر سخن مانند۔ و یک جانب در مار۔ و
 حصار کہ صد دست پنہاں دانست، و رخ سگہائے رگ چاں خورد گردانید
 کہ از محالقت ہر دو زبر لغلے مار داشت۔ جاب دیگر نیر مہیب کہ وہم معری،
 دیوار دروازہ را از رخصائے بسیار، و دروازہ سے دیگر پیدا آمد۔ آں ہمہ در وازہ
 فتح بود، کہ افتخ باب آسمانی ربیدگان دولت حدایگان کتادہ گشت آئے نظم
 ہر رختہ کہ در خانہ دشمن افتد
 باشد ذرا دوست دروازہ فتح

ز ب ۔ از جنگ حصار است این جا

چوں از سان خندق تا کر حصار، از رخس خاک، خاک ریرے بلند بر آمد،

و به چوگان ابرو اشارت رانده، که هر گجا را و تی سر باز پیش آید، سرش گوئے
 سازند و بال گاه عرض رسانند سواران بازنده میدان رخصت، فراح یا فحش،
 گوئے سر از تنهای انبوه جدا کردن، بازی میدانشستند، هتر تازیانه بالا نمرد، که
 در لشکر بود، بچاکی بر اسپ می پیچید، و بازی بازی ازان سر بازان گوئے،
 می برود و آن همه سر را - ئے خون آلود چوں گوئے رنگین، خد - مت جنگ چو گانی ملک
 پس آورد - ملک نیز گویند - سنگین مغربی را، اگر دبر گرد حصار، گرد کردن می
 فرمود - نظر هم،

تا بزخم گوئے سنگین آ پنجان میدان کند
 قلعه را کاجا بازی گوئی تروا بافتن
 باز نسبت ز متخین مگر

چون متخین بیرونی استعداد از شجره طیبه شها و ست داشت، تا چار خرابی در نیاد
 کفر می افکند از انجا، که عراد - ئے ورونی را بر آمد از شجره ملعونه پسند بود، بضرورت
 از سنگ بصلابت اسلام انگسار - می پذیرفت - و سنگ مسلمانان همه بقوت جبل
 متین بلند می پرید، لاجرم صواب همراه او بود - و که و نه هندوان از رشته زتار
 تقویت داشت، صر

لابد همه بزحماهی رست

حدود درمی یافتند، بعصر امت تیغ ہندی و تار جہ ترکیش سقط می کرد و بعضہ را معلول
 و ماسور بلشکری فرستادند دریں میان تنی خندار حلقہ اسیران چنان سلسلہ جنبا نیدند،
 کہ قسمہ السیت دہدوم ہاتم تسس و مکی تلنگت سے رنجیریل، کہ مدان فولا دلشتہ
 کوہ را زنہ کنند، آنجا ہفتہ داشتہ اند۔ در حال لغمان کار فرماے خود شاہی، از
 فولا و دندان لشکر، سے زار سوار جوارہ ہاں طرف برابر رکاب قرابیک میسرہ
 مطلق عنان گشتند۔ چون در کوہ مذکورہ رسید، میلان را خود اراں حد پینیر زہ
 بودند، ایجا رتعا ف آں قطعہ میں دیگر قطعہ کردہ از اقبال ماحدود و خدا یگانہ سلسلہ
 قید آں ہر نیل بہت بدگان دولت آمد، میلان خود بہت شتافتن بدر سر
 شاہی رنجیری گر مستند۔ چون بلشکر گاہ رسیدند، ملک ستغریں یافتن آں ہر سے
 کوہ آہن شنیمتی گراں تصور کرد، و نگاہ داشت، کہ بایلان دیگر، سوے رنجیر
 و انول سلطانی فرستد نظر

یقین در آئینہ تیغ دیدہ بود آں حال
 معائنہ شدہ بے گت کاہن در مال

نہ بہ میر حاجہ و بچوگان

چوں کار فرما لشکرا سب امیر حاجب حال بود، و بچوگاتس نسبت
 تمام، ہر روز دیوانہ سواران لشکر را در پے مقدمان لڈو پوتاختن فرمودہ بود۔

نسب جانوران آبی

نهنگان محیط لشکر خود در کین آری ماهیار، درع پوش بودند، اما که دریا افتند،
 بزخم پیک، آبدار هر یک، را دلم ماهی ساخته، برگ تمویان باخه و از زخم گرز
 و عمود سر در سینه میزد و دیدند و - - - - - را وقتان چون برین نهنگ، بر زمین
 ماهی پشته، می غلطید، در یک دم آن همه مردم آبی میان سیل خون غرق گشته
 بودند، و مانند ماهیان بسیل کرده خدا، افتاده - - - - - نهنگان نیزه و تیر چون شوک
 مار گزیده فریادی کردند، و گریختگان زخم برشته، خورده، به شکل معلولان سرطانی،
 در پناه آمدند، پیش خویش بازگشاده - - - - -

ظَامَادُ نَزَعُ فَاَلُوْا بِاَسْرِ الْوَحْمَا
 بَاَلُوْا بِمَاءِ صَوَارِهِ حَاةٌ دَوَّ

نسب آئینها، آهنگین

چون به نمر، طعن شمشیر و سنان افکند، بهند وقت طول، و قتل، و نهم گشت
 بدنه گریختگان که تیزی عزم برگشتن آنها بریده بودند و در بند بریدن، راه ندیده
 پولاد زوران غوا از حلقه آهنگین لشکر سنگ، جهاد محکم بر کشیده و پیکانها، به پلارک،
 بردار، رنگین کفره تیز کرده بدینا، ایشان در شربتند و سرشند و - - - - - را، که در آن

فریادی کردند، وی افتادند و بهندوان درخت پر ... مبعودان خویش را می توانستند
 که در آن واقعه فریاد رسند تا هر شجره ملعونه که در آن دار کفر بود، همه را ریخت برافکنند
 در و در آن بیک دست آهن آب داده را، برکنند یا تیز کردند و در حق یوب خسته
 شکسته میش نهاد می نهادند و میت نهالی می زدند، و نه زخم زبان تیشه تراش
 خویش میدامی آوردند تا حصار می چو می میرامون لشکر در کشیدند، با سحر کاه می که
 اگر از آسمان آتش بارده شد.

هُوَ الْإِلهُ الْمَوْجِبُ حَقِّهِ وَأَمَّا
 كَمَا مِنْ عَرْقٍ مِمَّا يَفْلِكُ لَحْمٌ

از بر جنگ و ساز زرم این

چون شام هندو چهره بر آفتاب شخون آورد، و خواب شب و سرد روزهاست چشم
 تا فتن برود و حصار دیده در بند آں شد، پیر ریش ... بسته، تیغ سر آورد؛ و
 و رویه کشیده به یاسانی لشکر، خواب را بزوتن مژه از چشم بیرون راندند چون دیک
 دل شب شد، و تهاپ سو ... دیوان ظلمت تیر انداز ... و ماه کامل سه
 لکوک بر سر آورد، بمقداد بن هار هندو ... تیزی سوار، همدی گذار، از خیل ماکدونی
 مقدم آں دیار، بانگ دیو بر آورده، بر لشکر اسلام شخون آوردند، مصرعه
 لاجول که این سیاه از ایالتان تر شد

وانگه ز پیر سوختن آں در روئین
آزند، هم ماده ناری و هوای
از دست زخم شمار این را

چون سایه بان همایون مقابل دروازه ازگل، میل واری نصب گشت. و پنجم
پیرامون حصار چنان دامن به دامن دوختند، که سرسوز نه در میان گنج، حصار
را که هندوان، درو، بر سران گزپا، در دامن استراح، و دراز کرده بودند
و خفته، بیداران، لشکر منسوبه گزپیداری می پیوندید. و پاس آرد، محل به اهل تیر
حواله می کرد، چنانکه هر تنه را هزار و دویست، گز زمین فتنه رسید. و تمامی دو حصار
دوازده هزار و پانصد، و چهل و شش گز بود، که در دورخیام درآمد. چنان دار کفر،
پیرایه ساختند از نیمه بازار کپاسی تمام.

اینکه این لشکر در و دگری

لشکر منسوب بر سران دندانها، از ده صد، کشید، و دل هندوان و نیم گشت. و
فرمان دادند که هر که در عقرب، نیمه خویش گزیند، چنان حصار چوین کشند. و در زمان
تیرا، بر بوسلی بر سر اسلام تیار شد، و لشکریان هر یک که آنوقت، کند لشکر گشت. و
در وقت، نه که سنگ میوه خواران، نه خورده بودند، تیرا، بر آهین می خوردند، و

می آمد خنجر در آن روز ملک عاری خنجرها به قلب لایکو سره کرد، و باز گشتیم

تا بامداد پیش بر دکار و بار جگ

مژده نکاسه سر سهند و دود رنگ

باز نسبد به نیر نجوم و افلاک

روز دیگر که فلک بکودیش قاتحه صبح بر علم آفتاب دید، رایت آسمان سیاه یکال شرقی

بعزیم به کوچ ارتفاع یافت، و در منزل انکده نرول کرد. کسیت دیگر نیک الا

گرد گرد و روح حصار دور فرمود، و حائستقامت لشکر در نظر آورد نظر م

تا رشته مرتقه خمیر را

همایه کند خود و آخوت

هر ... این نسبد به شعبان برابر ...

روز اول رات بود، و میانه شعبان، که سایه بان لعل را در میان شهر رسول بلندی

نصب کردند، که هلال رمضان ازاں فرو ترمی نمود. و در آن شب خواصه نصیر الملک

سراج الدوله، آضاء اللہ رات عمره، بذات خویش چراغ بر کرده، لشکر افتد ...

میکرد. و هر قسمه بجا میفرستاد، تا حصار را در ستوره لشکر در آرند، و نقطه و آتش

دردنی را از سلاح باخان بیرونی باز دارند نظر م

در ایشان نوز مستندیم که راه پیر چار پری سپری کردند، و کاکش بخندیدند
سرشکر و رستاو او خود فانی دید و پیر پورست باز کرده، و گشت لفظ

که به شمشیر خنجر باز کنیم
از سر بند و به فرمان پورست

نسب به آفتاب و آب رنگر

چون لشکر انخار رسید، و سایه بان لعل سر بر آبر سو و چنانکه ابر را از دُسر رخ روی هر چه
تمامتر صبح آمد، ملک عجم به هنگام طیاره، به نظر هر چه هم پستی چند، و به تماشا
حصار آورده، اگر دیگر حصار در عین آفتاب می گشت، و چنانکه مثل آن مصراع
در گردش آفتاب نتوان دیدن

بیت قلع و حصار رنگر

دیوار از گل خام، اما چنان نگین گشته، پولاد زو، نخمد، و اگر کوه به مغزی
بروزند، چون فندق طفلان باز پس جهید، بر جبهه رخا کیم، و از ثور شایسته ترا
و برج جوزا ش تا که علم کفره بر سر هر کنگره از بیم نگو ساری دراز، و عرا و با به بنود
از ترس شکستن در ناله را و تان خلی، با هم سنگ گران، خود را در فلان بنیلا تا ده پوند
بعضی چوبه میخلیق سنگ، اگر و میگردند، و بعضی که سنگ بودند، خشت و وزین

وخواستند که شجره طیب را در خاک ننگ اشعاب بپدید آید، سحر و جہتیم را که
در فیض فرورده است، بقوت تمام برکنند چون شعبان است، سحر و جہتیم را که
بنمود، مصرع

یعنی ارمایه بی چار و ده روز
در و دو گویان در مراع کوثری رسیدند هنگام فصل علم طوبی شکوه، ملک ما ببار یک
طوبی، که کار فرمای بهشتیان است، هزار سوار پرند را، که راغ فتح حز بر شاخ کماں
ایشان آشیای ساز و یروان فرمود تا بدو - یه چند را، اگر چه خنجر خون برگ بید
بر دست گرفته باشد، زباں گیر گیرند، و اخار آں ریں برسد - چون افواج مذکور
در مرعرا ہائے آرنگل در رسیدند، و فعل مرکب اذ مالش سترہ نار ہائے آں سواد
سبز آہن گشت، و دوسر و آزادہ نامی یا چہل سوار خدنگ انداز بادیا یان سوسن
کشت را پیشتر رانند، و رکوبہ انکندہ، کہ از اکاتامی عمرانات و باعستان آرنگل نمود
می شد، را آمدند نظر

کہ بیند از انجا و جا - نہ روند
کہ مردم چو مردم گیا بد روند

بازن : - از سازہا - مصاف

ارتفع کوہ نظر تیزی کرد - چہا تیری سوار ہند و در نظر آمد سواراں لشکر کماں کشیدہ،

باقی مانده حصار نیز خواستند که بقا خود را فدا، هر چه کنند. درین اثنائات بعضی
 ممالک، ابقاه الله، که سراج دین اسلام چون هنگام روشن کردن چراغ فتح و
 انانیت نام برادر مقدم حصار را، که منبیه شده بود، و کثرت ازارها، آن زمین خرید،
 بفرمود تا بدست آوردند، و مالش سختشتر فرمودند. و چون سوختنی بود، بزبان روشن
 چرب، که دند ویرا سوختن و گردن دور نگاه داشتند و حال آن چراغ، مرده
 هندوان را بر آتش زندگانی زبان دادند تا چون صبح فتح و فیروزی و شیرخ رونی
 از آفتاب، تیغ جهایک افاق، بدو آن ناسره فتنه را طفا کنند چون ازاں قلع و دود تالاج
 آسمان و خانی بر آید، بعضی گریه گریان ازاں آتش انگیزی با دیده پر آب پیش راء
 شتافتند و پیرسان بنیم تر گریان و نالان سوز درون بیرون دادند آتش در آید
 گرفته و خواست که سوخته دریا گریزد اما چون راه بزرگ بود، صیاح
 پیل و چشم صلیح، نزدیک بدان جبهه شعله خویش روشن کنند تا چار بر ستکی حال خود
 قدر سر گریه کرد، و حرق درونه را بشکین دادند. هم
 یکبار آتش غم چو سر بردارد
 روغن بود آید، دیده درو

روز شنبه در شاخ در شاخ

روز شنبه دهم شعبان، شام بدشعوبه فیروز القیامه - از آنجا کوچ کردند

میتھے را رحم ہلیک رہہ ادا م سوراخ مارید اگتہ، و جاہائے درہریت
آند، ویرامن حصار از جبت ننگاں دریا آتام زمین تایش . ماہی می لرید
وکار ہائے خندق را سوسو، کہ سوار در گرفتہ بود، متعہ ،

تدی ارض تہ من تعالی
کطبی الصبر اوطی والا فاعی
نہ بہ آتش لطیفہ نکر

دراں دم کہ یکا سہائے تیز شعلہ آتش را سر جوہ کردہ، سوختن حاہ آں
دوزخیاں دویں گرفتہ، رئے آں حاہ سوختگاں چوں دیوار آتش رسید
سیگرت ارعات نامی جوہر آتش را سر را سیر کرتید، و ہر ہمہ حور امار
و فرید در آتش انداختند، وہ دور می شد . رد لایک حوراء اعداء
اللہ الساذجوں بیروں حصار، از سوختہ شدں آں کدہائے جہنم، روش شد
غاریاں ہر یک ارتہا، سگیں دولہا، اہیں چھاتے کتید، و ارمیاں سکھائے
کوہ و آہنہا جوش، جوش ارہ از حقائق، بروں می جتند ناگاہ از دم ہولت، مانے تدر بر آید آتش
رو میاز بلند تر گرداید، سیاہیاں آتش یارہ لشکر اسلام بہر تہمتیر متال زبان آتش گرا گرم کرتید، و
رحصار بر رفتہ و دران متھے محس و خاشاک ہم سوختہ و ارقاوند ہر کہ از جوہر آتش، اسوختہ
آمدہ بود، اگر گوہر لاک افروختہ می شد، چون کار بدان حد رسید، موہمان

اینکه این باستان بدست ششمین

هنگام بریدن آرد سهل و جس به تیزی عزم و عزم تیزی در حد بشیر اگر میان دو
 بکر شهر دوم بوجی زمین پیدا شد که در - مکان الماس نشان دادند -
 چون تو به شمشیر شاهی که آثار آرد جلگی مکنوار - معاون از خزاین رایان
 و قبضه خنجر گذاران اسلام موجود - - - - - مقوی بازو - - - - - پندگان دولت بود
 در خاک - - - - - را در کاو کاو می کنند که شمشیر زنای با قور - - - - -
 از تیغ برکت مندگر سهل او بود
 که آهن کنند چه آید که - - - - - بر و

از بدست اسیران زندگان ایراجا

هم دین روز ملک - - - - - از دها صوا - - - - - با سواران - - - - - چاره چندان عقبار - - - - - ما رتیج را
 بگذارد - - - - - و بچه مار سر بر که از شمار ولایت - - - - - تلنگ - - - - - ار - - - - - بر سید هنوز عقرب این
 برکت - - - - - اسپان نیش میزد که از در آن بر در افران داد تا که اگر دهم حلقه بستند
 از برون تیر اندازان تیری انداختند و از درون هندوان مار مار - - - - - فریاد میکردند
 را و مان را - - - - - چنان از میان زهر آلوده گزیده شده بودند که از سهم زدگی می خواستند
 که در سوراخ مورد در روند بر - - - - - اگر نختن هزار بار - - - - - شده در گوشه می خزیدند -

نہ بہ باہر و برق ماراں نیز

دریں اتھاوار سیہ روئے، درد لالت علایق، گوہر انعام عیسیٰ پیدا می کرد لا حرم
 ماد نقار بخش میراند، و آتش رنجیت می سد و ہر مار کہ برق منتک را خشت رویدگان
 می محمدید، رعید چاہاں مانگ رو میرد، کہ مایید می گشت۔ ارگوئی ارد ریائے کف
 باد ساہ دے یر دانت، کہ چون درایں حصرت تراویدیں می تالہ، ہندی حویث
 رشتہ کرد و میرکت۔ و برق یداری آتش رود رانہ شمشیر شاہی لود، کہ چون درایں
 محل یارائے آب داشت، کہ از سر گرمی جستہ کد، مصرع
 سودا کھیس ہر دم می کرد و رشتہ این

نہ بہ اینچاست از جاد و غزا

اگرچہ درایں ستات محابہ پس رنگ امجاد ہاں لشکر ہمد لود، اما چون دہیت صا
 ربیب صا دق لٹہ لغائے کمر احتیاد دہیت کردہ لود، و نظر راجہ کامل، کہ رجا قلب
 بدست، و دست تہ، آں رخ رنجہ می نمود، تا از احاکہ صد لوع عوآں آہی ما عیر
 حال آں کیتہ مصورہ لود۔ ہر کہ ارکار و صغار درایں درہ و کدہ دجارہ و مار و ریگ
 و دست گدس، شہ

كَانَ السَّلَامَةُ دَامَتْ اَحْوَالُهُ كَالْتَصَرَّاءِ رَايَةُ السَّلَامِ

در چو چیله را ز ریکد بشید با وفراز
که و مهاش چو حص نخیه دل دور و دراز

❖
لَوْ كَانَ يَوْمَهُمْ نَارُهُمْ أَوْ جِبَالُهُمْ
خَرَّابٌ مِثْلَ مَا فِيهِ فِكْرَةٌ وَأَمْرٌ

ز به سپردن موسیقی

هر جا که از این شهر موسیقی باریک تر و هر جا عرصه از گیاه و چنگ پیچان
تاریک تر هر درازنا چنان تنگ که اگر باد و راه آهنگ کند خراشیده بشود
گذرد و هر رود چنان ناهموار که رفتن آن بر لب بلک بر عنقا و شوار باشد بسیار
مرد بسته زن بدعو راه شناسی چپ و راست سو به بلند یا آهنگ می نمود
ناگاه می غریب و به جا گه چنگ می زد و بناخن گزید میگرد و گشتش درست نمی آمد چنان
می افتاد که زخمهاش تو بر تو می رسید و دست بر دست میزد و مرکب نه که بماند
صهیل بر روی هوا پاکوتند از لب کو قتل پادشاه در دست رن آمده بودند و ظلم

۱ بهما تو سن و قاض که رفته چون باد
پاش در دامن گوه آمد و غلطید و فتنه داد

دستور آصف رائے، حکم فرماں نیلانی، آنحدود را ارتاراج لشکرچوں مور و ملح
محافظت برمود، چاکہ کسے را اردو دیوار آمادانی و حرس و کست و ہتھالی بر دشت
امکان نہ لود، نظر

ایک درجہ مور گنجد

یا بکام ملے طبع نہ سر شد

نسبہ میان گزہ و درازہ زمین

دور و نزدیک، رائے تخص سارل تیس آہنگ، دامانہ کوچ را از آہنگ مار و تہند
چوں سارماہ و میر در گشتن کوہے یا یاں گدشت، مصرعہ
یعنی ارماہ و حرس و رؤیت

در دور گشتن، کہ ماہ ہفتہ اس، ماہ میں از خنس لشکر و جبید آمد،
درین چوں شکم خنجر و دگاہ فرو مالیدن گرفت، ہم خاک را اندام کو فتنہ لود،
و ہم سنگ ہارا کسرے سخت روئے دادہ لشکر مصور در چنایاں ہلکہ نہ صحت و سلامت
می گدشت، تا ہرین طریق قریت یا زردہ نور تعدا و تلک را بدستواری، کہ کہ
را امکان آسالی نہ لود، حی و معتد۔ رینے یار رنگ لاخائے درت، کہ ہمدوں
را مارا در گشتن آں دل افتادہ لود، آئیناں خرنگمائے گراں ریریا، چہار پایاں
لشکر اسلام و طریق غمار می گشت، کہ حشیم ملک خیرہ ماند، نظر

را با تو قیر تمام، مصرع

می شنید و هر چه خوشتر می شنید

ز جرئت آبها و جویها بین

چون روزه داران آن افتتاح از شرب، افطار روزه مریم را آرد، و روزه
افطار دادند، بآدا او شرب، لشکر و ریاض و جنبش آمد و مانند سیل، بتند در روزه
میر می نمود، و هر روز بهر دو دیگر می رسید، و خلق را در هر زیمنه عبیره بر آرد، و دیگر حاصل
می گشت، و چهار پایان چون پنج پایه در آرد، می غلطیدند، اگر چه همه آبهای عبیره بود،
اما نریده بدان مانده، که گوئی ماده ایست، از طوفان باقی مانده، از آنجا که کرامت
سلطان صاحب، ولایت همراه اولیا، دولت بود، همه غرقا ببا بحر در چین
نهار کو کبه لشکر، بر خود خشک، می گشت، و مسلمانان بسوله، بیگذاشتند، تا در مدینه
هفت روز از گذشت، چندان دجله به نیل گشته رسیدند، جایکه چنین آبها
باند آهن نعل مرا که برابر آید بریدن راه آرد، میداد، نظر

زین پس عباد، اگر موج قل، شاه

از نیل مصر و دجله بغیر، داد بگذرد

ز جرئت مقصد، لمیاری بین

چون به نیل گشته، که مصر حد دیو گیر است، و اقطاع را، رانان رام و یورید، در حال

دست آتاں رحم تم کاٹھ ننگ را می شکستند کہ از کاٹھ حیرے می رخت، و از جنبش
مار کساں ہم تنگافتنه، رہره رمیں تنگافتنه می تند۔ و یکاں تیر سیر نریائے آہیں کوہ
می برید، وار سکھیا دگان حار اور دآں ہمہ حتی وصلات رمیں ریا مال می گردنم

ہم در کھیاے ساک تند پوست

ہم ار سرنگ پوسہ ستار

نسبت موسم استفتاح ار

تا بعد سیردہ روز، در عہ ماہ رجب، ہمرل کہتا در مدد۔ در حان یا مالے سہر
حدائے استقبال لشکر اسلام آمد، و صالحان را متادہ سہ ماہہ ہمر ہمر مارکب لسیار
بیٹش آورد۔ در اں منزل تا مدت چار دہ روز صر عراۃ دیں لود، و ملاک فاتحہ
مخواندند، حاکم گوشت رجب را می تند۔ تا ہم در اں حواہن استفتاح تیر در رسید
و اشارات فتوح مستقبل دستور حال، **وَحَمْدُ اللَّهِ عَيْنَ الْعُلَا عَلِيَّهِ اَللّٰہ**
رساید۔ در اں موسم حشمتہ جلگی آیتہ و ملوک و محارب و متاہیر لشکر بیں سایہ ماں غلص
اجتماع مودد، و ہ اجتماع دعائے مادشاہ عیسیٰ دم وقت رار مدہ داشتند، و بخواہن
دعائے رودہ میر حل را داحت میکردند، میک میب کہ یارمیں آں ظاہ آساں سائے
جمعے لود لہایت شرک، اینکامہ اقا و میر حاضر لود را، اقصام نہ حل تیں مودہ، کہ کسے
در رتہ ایتاں می تند۔ و ماہ باکرامت رجب دعائے مادساہ و دعائے استفتاح

سوئے خاک، نگون سار و در گشت، زمینه و در امنها، کوه، از تیزی آب در زبانه
 بسیارش افتاده، و از هر درز، صد هزار جوال و دوزخار سر بر زده، پناکه تیز یان متفرق
 گوش را در بریدن آن خار و دوزخار مو، بر اندام سوزن میشد لشکر فرمان پذیر و در
 چنین صحرا، صدها صدها می رفت، و چنان دشت، دشت، و راضراط مستقیم می پید
 در عرصه شش روز که کوچ بود، پنج آب، روان چون بخون و چنبل و کنواری و
 بناس و بهوجی در پایاب بگذشتند، و به سلطان پور، بعد از ایرج پور، رسیدند. ^{نظر} سم

لشکر سلطان ایرج بنده را

چار روز شد در آن منزل مقلم

باز از بر، از انجم و افلاک

چون ماه مذکور روز بارالشار ط کرد، و روز آفتاب از سر آفتاب روشن گشت، و همین

یعنی که زمه نوزده و یک، سنبه

ملک، روشن طلوع، بر پشت شبنم طلوع، عموده، با ثواب، دولت، تیار گشت، نظم

شهباز، زبر و در تیر اور هوا

ثابت بود و در آن بر زبر تیار

ز، نگر از چم، اریا پاز

ازین م بارگیان لشکر فرنگ، بفرنگ، بهرنگ، فری بر سر می یافت، آن همه

مگر خگرو د، رسمت دریائے قمر روان گشت۔ اربس کہ آں مطلقہ سیر فعت از یاد
 حصت برمی پرید، پیداری سحائے است باوقلہ سوئے دریات می رود بدتالعت
 آں آسمانے رلیاں بسته، سعود مساعده لشکر منزل، منزل میر می نمود، تا سرسره
 روز ختر مرفعه ملک ملکوک الوزرائی لطالع سعد در سعودیور رسید و در آن
 مقام کہ از یور سعود باو شاه می گشته است، دور و زیائے علم بر سر سعودیور بود چون
 ماه جمادی الآخر روز بریت روزے کہ است، ماه دارد از میانه صبح روشن شمع
 یعنی دوست، مہر و جہاد و دم تسم

ماہ رایت ملکی ماعہو ملک و سائر انجم سیارہ سارعت نمود، و م اول ماہ لود،
 و ماہ زائد السور، ہر اسے روان لشکر، ہر مشعلہ روستن تر و بلند تر می افروخت
 و آفتاب کہ قبلہ ہندوان، اگر سو، اسلامیاں تیز میدید، گریہ خاک دروید
 می انداخت نظر

آرے آں دیدہ کہ میند تیرے ایں سپاہ
 لایق او سر نہ نبود مگر خاک سیاہ

نہ برتہ راہ ہا نہ نامہوار

راہ پیش آمد، بغایت ماہوار، در و رخنہ بسیار کہ اگر باہ اداں گذشتہ چوں
 آب در چاہ افتادے، و اگر آتش راں بد نہ ہا، و وید، از مرکز خلیتس

(۸۱)

بر آن منط کنم اکنون بیان فتح تلنگ
که اتباع قلم پا به و هم گردونگ
باز نسیم بر باد آید و افلاک

چون را از نور شید فروغ سلطان مشرق و مغرب را بهشت هر

اهضاء بهینه قصص اوده
کیشلی اشعشع شفا غم

بعد ضبط بیشتر، عرصه جنوب اتفاق آن شد که جل رویان ازگل را به سپهر اله
فعال لشکر گرداند؛ در شمار این سال دیده بودند که سر حشم بر تلنگت رسد، و ازگل گرفته
شود، از بهادی الاول، آخریاه مانده بود، ^{نظم} حشم،

یعنی که بیست و پنج شد از اولین جماد

تا پنج سال مفسد و نه گیر در شمار

که برهنوی اختر سعد، نوشیروان عمر نر چهر آفاق را با کوبه پیر مدار و انجمن ستیاره
شمار، بموافقت سایه بان لیل ظل الهی، نامزد فرمود، تا جندب، اقبال راجانه، جنوب
عنان داد؛ و سایه بان لیل از نظر هر شمس السلاطین مانند ابر، که از تار، اختیار

سما مدیچوں ہم آں وحتیاں کفایہ یور ۱۱، حسرت و آرد شیر علام تشریہ چاکر ملک
 کمال الدین گرگ - را، کہ گرگین این ہمدار ۱۲، بہ بچہ گرگوں گراں آں سیماں
 نصیب فرمود، ہماں اعتماد، کہ اگر ارکباں اسر کھائے قطرہ ماڑاں بیلک آمدار ارد،
 اوسیر بر آب نیند ارد، کہ گرگ اریں مارا ہاں یار یاد دارد - چوں عدل راعی العباد
 گرگ را رعایت انعام آں دیار فرمود، تا آن ہمہ بران ماکر را ار حاکم ان زمین
 مار ہاند، بیک گشت شکار چین فتحی مامدار مر اورده لتامہ شکار اسوئے چو ترہ
 شیراں تشریف مراہ - ازانی دات - تا ماہ رایت برادر بروج اسد عمر لہ
 استقام ۱۳، رساید بقہ ۱۴

وَهَذَا صِرَاطُ السَّمَاءِ مَسْتَقِيمٌ
 هَٰذَا نَسَمُكَ وَمَعْدَنُكَ

دور فرموده، و بنحیتها مغربی بعد از ملک کمال الدین گرگ کرده شعر

کہ فی قتل اسادی ممال

کمال الدین فی قتل اللعاج

نہ برہ دیگر از وحوش ہیں

اگرچہ آن مغربیا از گرگ خالی می بود، اما بہر گمہ مارہ سرد کوہ می افکند، تا آن
روز کہ سر آشوب سرفراز خیر گاہ کوہ رسید، و بفرمان ساہیل مدیل ماں لشکر پیل پایہ
یاسیب رفتند، و یکبارہ راں بہایم حملہ کردند، ایلتاں میر، ارانخاکہ و جنگ گرایہ
و گریہ داشتند، ہراں گونہ میش آمدند کہ اگرچہ سر لای الشان از زخم تمستیر چیں فرق
گوزں شاخ شاخ میشد، یوزی نمیکردند۔ و آنکہ درسد یوزی می لود، اورا آہو
میکوفتند۔ بعضہ از زخم میلاک تیکاری در جواب خرگوش می شدند، و بعضہ ریونگ
مغربی، کہ راولہ رواست، آدمی گستردہ مفردان تیر رو، رلے آرد کردں آن
سیاہاں ماتمی، دوگاں سگ نیز رواں مید استند کہ میاں دوسگ آردیتان
می مایست، تا ناہان خود رایجتہ کنند۔ و بعضہ را براسم میہانی دام و دوہم ہاں علولہ
گوشا بہ می کردند۔ دران روز از ہنگام طلوع ذن السحران تا عروب غزالہ شہر

قتلت کلاب الکفر فی ظل کما

سبل السماء عللاً اکریہ احمی

چهارم مرغان پرار آمده

چون که پرواز این جانگیر چنانست که در هیچ جنبش قلعه ناکرفته و قلعه داری صید
 ناکرده باز نه کرده و در لشکر را عزم شکار از حد بر ما و بی تا قلعه سوانه که صد فرسنگ
 مسافت باشد بره کشد و آن قلعه را که همیشه در میان رهن بود، محاصره گردانید
 و در دیوار دید بالا که بر آن عقاب باده ستونه بر عمارت آن بر نتواند رفت
 و بتل دیو نام گمر بر سر قلعه کوه مانند سیم رخ در قاف، خرویده، و چند هزار گرسه دیگر چون
 گرسن کوهساری بر تیغ کوه به کشانیدن خویش حاضر شده بودم، خویش را
 نگاه می داشت تند و پرتل سرغان بنگوار دانه باز کرده رادنگه میدیدند تا سنگ
 مغربی از هر جا به پیران گذشت و چون کجنگه از کوه بر می پدیدند چنانکه سنگ
 ایشان یک یک میشد و بعضی جان میکرد و در میان سپاهیان لشکر بر گرفتار ایشان
 کلاه می انداختند و آن مرغان خاکی از بالا خره میکردند و می گفتند که ما را از جا باری

باز به در و حش محرابیر

جانب به مشرق آفتاب آفاق، و ذم الله بوجهه الخ الله و السماء برنج... شیر پایی
 که چشم شیرانش از عین المره ساخته بودند و در رتبه بود و شمره ویر زنان مینه راسو
 باز و جنوبی حصار و در کشاد داده، و شیر گیران میسر را جانب باز و شمالی

نبت و حشیان صحرائیں

یوں تیر و لیز اعلیٰ ہنگی زور اوراں اٹھ سدا را الطبا نچہ مقدرت خود کرہ حاکمہ مقدار یا نقد
 فرنگ از مرغزار حضرت بیچ شیرے نمائند، کہ ہنر براں سیاہ سلطان را درینخیر کردن آں
 پیچہ تنوکت رنجہ باید کرد، شستوار سلاطین شکار را از درنگ بسیار ملال افزودہ خواست
 کہ چند روز بہ خنق آہونگ را بہ صحرائے نچہ مطلق عناں گردا بد رسالے کہ تیر تنی شکم
 رومہ را چناں گرفته بود، کہ آہیروں میداد، ویوں روز بہ آہد کہ یاسے میسد
 گرفتار آید، در شما آں ماہ آہو بمیانہ دام بر بستہ شدہ نظر م

یعنی کہ یزدہ ز محرم چار شنبہ
 سال اربعہ ہفصد و ہشت آمدہ ہجرت

معاہست این تاریخ وضع خسرو مسکین
 تو از ما نہ بروں کتب بے خطا این متکب لے آہو

دریاں محرم دگر مار دورایہ - - - العزیز - - - دست در اہتر از آوردہ شدہ - - -

سر دولت الاعلام دلرۃ کما
 صکرت عظام الوحش فیہ دقتما

بازو مرغان پرار آمده

چون که پرواز این جهانگیر چنانست که در هیچ جنبش قافه ناگرفته و قلعه داری صید
 ناکرده باز نگردد و صد لشکر را عزم شکار از حذر بر ما و بی تاقلعه خواند که صد فرسنگ
 مسافت باشد بره کیشد و آن قلعه را که بدین وجه میان رهن بود و محله گردانید
 حصار دید بالا که کو به که عقارباده ستون بر عمارت آن بر نتواند رفت
 آیتل دیو نام گری بر سر تخته کوه مانند پیرغ در قافه خوریده و چند هزار گری دیگر چون
 گریان کوهساری بر تیغ کوه به کشانیدن خویش را حاضر نشسته بودم خویش را
 نگاه می داشت تند و پرتل سرغان سنگوار دانه باز کرده رادنگه میدیدند تا سنگ
 مغربی از هر جا به پیران گشرد که چون گنجشک از کرمه بر می پدیدند چنانکه سنگ
 ایشان یک یک میشد و بعضی جان میکند و دست و پای میزدند سپاهیان لشکر بر اگر فتن ایشان
 کلاه می انداختند و آن مرغان خاکی از بالا خره میکردند صد سیح مگالعه جاجا بیازی

بازو مرغان پرار آمده

جانب به مشرق آفتاب آفاق و ذم الله بده الحامه الشاه تری شیر پاه
 که چشمش از عین الره ساخته بودند و شمشیر زنان میمنه راسو
 بازو جنوبی حصار دور تا کشا و داده و شیر گیران میسر را جانب بازو شمالی

نبت و حشیان صحرا بین

یون تیر و لیز اعلیٰ تنگی زور او راں اظن حمار الطبا نجه مقدرت خود که حاکمه مقدار یا نقد
فرنگ از مغرا حضرت بیج شیرے مانند، که ہنراں سپاہ سلطان را در بخیر کردن آن
پیچہ توکت رنجہ باید کرد، شہسوار سلاطین شکار را از درنگ بسیار ملال افزود و خواست
کہ چند روز بہ خرق آہننگ را بہ صحرائے بخیر مطلق عثمان گرداند در سالے کہ تیر تہی شکم
روماہ را چنان گرفته بود، کہ آہیروں میدارد، و چون روز آمد کہ یاسے نمید
گرفتار آید، در تما آن ماہ آہو بمیانہ دام بر بسته شد۔ نظر م

یعنی کہ یزدہ ز محرم چار شنبہ
سال از عددہ مفصلہ و بہت آمدہ بہجۃ

معائنے ست این تاریخ وضع خسرو مسکین
تو از نافہ بروں کتب بے خط این متکب آہو

در میان محرم دگر ماہ دورا یہ - را بعزیم - درست در اہتر از آورد۔ شہد ر

مہارت الاعلام دلرۃ کما
صکارت عظام الاحترامہ دقتا

که از دل آهنگین زندگانه خورده - در سوجه شده بر مثال نمودار آئینه ناچیز تصور کرد - و
چنان محل قریش بختید که روش بنیرو سبج یک دم از آئینه زانو جدا نه گشته
راثر رنجسته در پیشانی بود که تیغ هتیدی باوشاه جوشن عهد - او گشت - در شرفنامه

سکندری نیز این حال روش من باز نموده
کینه دوار چو بخت کینه در به کینه گشت
تیغ اسکندر پیش من بود و آئینه گشت

ز - ماه و آفتاب - نگر

قریش - ش ماه کامل را - روش - در پرتو مهر بادشاه - چهره مانند طلال
قادر - و قوامیداشد - روز بروز و رجه - و منزل - او بلند تر و افروز تر
سیگشت - تا از گوش دور قمر برسان بدر دایره دولت خویش - تمام و کمال گرد آورد
از افاضه - آفتاب - بکشت - بستره - ننگ - یافت - و با کوبه آراسته سو - بروج
استقامد - خویش سر یح - شیر - شد

رَحِمِ اللَّهِ سَلَامًا نَأْتِيكَ بِهِ
كَمِيرِ بَرِيٍّ الْإِبْرَاهِيمِيَّةِ نَوْرِهِا

✱

حدید - ریح سوانه گشت - خیر باد - ز تیغ شه که همی - بخی - باقی باد

الشکر کشت والا کمد اجتناد و اینجاں اطباب داد، کہ رائے گردوں کس را اما اغلب گرداں
دیگر زندہ دست آورد۔ چون سرار ذمہ تافہ بود، اول رلقہ قدرت بادشاہ مالک
الرقاب بررقہ واحد الصرم ایشاں، نظم، م،

عرصہ جیاں کرد، کہ نزدیک لود
کرتں ہر یک رگ حاں گسلہ

نہجہ .. بحر اتر عیسیٰ میں

بعد آراں ما، کہ طریقی حاں نختی عیسیٰ آخر الزماں، یعنی سلطان مہدی لتاں، امید است
دراں مہاست، کہ ارجیاں تمسیر یاست دم جیاب در وجودایتاں ما منقطع گشتہ او،
بر اٹما، س آن روح الشہ دم تاں داد و وار سرمدہ گرداں چوں آں ہمہ طایفہ عالی
و کتشی مدد مہ آں عیسیٰ جاں یافتہ، ہر ہمہ را ایماے معنوی کردہ سیدت تیمور مسیحی
رساید، تا ارتقاے حیات تحت ہدایگانی روح اعظم را برای العین معاہدہ کردہ مصراع
وَالذَّوْحُ لَشَرِّهِمْ نَعُوْا مُرْجَالِہِ

نہجہ .. آئینہ است این بنگر

سکہ رتانی از اں روئے، کہ در آئینہ ہا .. او خنفس عاظمہ .. صورت نہ مند، را
رام دیورا، کہ آتا رکیدار و معانہ کردہ لود، در شد غفور و عافیت یناہ داد، و حیاں منعکس

ولشکرے کہ باقی ماندہ پیش تیغ غزاة و نیمہ شد نیمہ از ایشان برابر پسر را از کس
 مخافت لگام راسو بر بار دم کردند، و بیرون شدند، و جان گریز پا بر خود را، که
 چون اسپ بدست در بند بیرون شدن بود، ازین بیرون شد غزاة بیرون برون
 و بعضی در سایہ زینهار درآمدند، و زینهار از سواری خویش خالی کردند، بقودش
 اسیری سپردند چون فستخ و فیروزی در تصرف شهر داران اسلام آمد، ملک سبکش
 فرمان داد، که غنائم لشکر هر چه با بر سپاسیان بود، بدیشان باز گذشتند و آنچه از در
 نمود، که بر پسر اسیر اعلیٰ فراخ رنہ بود، از مرکبان پیمانہ شمر شد، پیمانہ بر، و پیلان کوہ پیکر
 خاراسا بر، و خزائن، که باد پا بر ہم را پیرامون آن جولان زدن مجال زدن نباشد،
 بعد از عرض و حساب بہ گماشتگان پایگاہ و پیل خانہ و خزائن تسلیم کردند، و

بِحَمْلِ الْأَثْقَالِ كَادَ الْأَذْنُ أَنْ

تَحْتَسِبَ إِلَّا فِي بَطْنِ حَوْثٍ تَغْنَمُ

و ۲ ۳ تیغ نگر بر کوہرہ

چون فرمان کامکاری بر زبان تیغ بریں جملہ بود، کہ بہ ہنگام قتال بر را بر و نحوں
 پیوندا و مرد مرعہ، حدنگہ دارد تا بتواند،

پشتین فی نسخہ میر، و خیال میں جملہ بالا اگریوں پڑھا جاے تو زیادہ مناسب ہوگا: و جان گریز پا بر خود را، کہ چون
 اسپ بدست، در بند بیرون شدن بود، ازین غزایرون بردند، و بعضی، کہ معنی بہر حال صاحبین، کہ کاتب نے کچھ گڑبکی ہے،

نبت زینت اسپان نگرید

رائے رام دیو تو سے نوویک بار در کند قدرت بندگیاں دولت مقید شدہ، وہ تازیانہ
ریاضت، کہ دیو را رام کند، متراض گشتہ چوں تہسوار ملک بہ نوازش تمام در ریاض مراد
دیو یولایہ قدیس مارگزانت، رساں اسیاں آسودہ لگام اطاعت و قایزہ گردن
شکس را فراموش کرد، و خرونی و گردن کستی آغاز نہاد۔ شاہ فلک پایگاہ ملک

نائب مار بک را، اَحْلَمَ اللّٰهُ سَكُوطًا سَطَوًا، بگرفتس آں رسیدہ نامزد فرمود۔ سی ہزار
یہ چاہے سرتازیانہ رائے ارتیاں تہسواں آں لشکر، را را و رواں کرد،
تاسی صد و سگ راہ خارا و کوہ راہل گرفتہ، و یک لگام ریر جمعیت آں افشار
کشتگان رود، و تازیانہ ان سال و تن شدہ نو کہ رائے رام دیو در قید دوبارہ افتد و بر سر ولایت
مار آید، ملک ہست متیرے روز ہائے رمضان در راہ تار و فتح طے کرد، جو مقصد رسید
آن روز مالایین بود۔ م

یعنی کہ ستمہ وزمہ روزہ روزہ + تا مقصد و تہس آمدہ سال سگمان
سواراں را فرماں داد، تا عماں عرا ملک داد، و تیری تہسیراکہ جنگ سہویت
را حاکم گردن گراں سیرا حوں گردانید، چاکہ باجید اں سیلاب تہد گرداں ایتاں
را آوردند تفرقہ عظیم در اں جمع اشقات راہ یافت۔ یسر رائے کیسوارہ عماں ہریت
داد، و متیرے لشکر ہو، از نیم تیر و نیزہ با یکدیگر دوختہ، سوئے عرصہ تحمیر گشتہ،

خورشید و کیوان را در صفا و سودا افکند و بدور باش و درنگ ، که زبان هر یک زبانه
 بود از شمع خورشید ، کوکبه دوش را بسیار است . پس برین دلیل و مژده گلشن
 وجودش را سر سبز و سرخ رو گردانید چو از تریه مرا تر به خضر خدای دیرد
 بهمار به خضر آباد فراغ کلی بجا آمد نظر

عنان دوش را بگذاشت فیروزی که فرماند
 چراغ سبز چنگان رکاب از سبزه یی

ز بهشت عاشر بر خوشتر ز عید

بعد عشر عاشوره علم خلافت محمدی ، مَلِّکُ الْعِلْمِ فَمَلِکُکَ ، باتفاق حسن جللی ، سر آس هندو
 را مقهور کرده ، سوختن به اسلام دینی خود فرمود . و اَلْکَوْدُ اَحْمَدُ نَبِیِّ سَدِّ اللّٰهِ
 که قتل همگی هند ، که از اسلام خارج بوده اند ، بر ذوالقار کا فر کیش چنان فرض گردانید که اگر
 درین عید بر اسم نام رافض حقه طلب نکنند ، سنیان پاک را برود . این خلیفه بحق
 سوگند یاد باید کرد که شعر

لَعْنًا مَّاصٍ لَا یُدِی فِی زَمَانٍ
 اِیْفَاکَ اَنْ تَنْیِدَ فِی الْمِنْهَادِ مِیَانَا

قهر فتح دیوگیر هرگز به قید را به خلاص یافتن و

ن : رنگماء گوناگون

در آن روز که آن را از زور و روئے از بیم یارک سبز سارگاہ اعلیٰ بیروزی
 شعار پیاہ جبہ ۳۰، پنجرہ ملک را کہ در باتس نخت نامدار سپہر آہدہ ۳۰، سبز ماہ
 ہنوز صغرے ختم میزد، اراکما کہ رائے گیاہ خواہد ۳۰، نمرالرزاس و ترساں
 رساں سبزہ یا مال شیر مردہ وزیر سراچہ دولت خزیدہ دید، اگرچہ بائی لودا ۳۰، بیم
 اخلاق بادشاہ ۳۰، گداتہ ۳۰، کہ ما، اگرے سرا و ورد۔ اما سموم قمر سوئے ماغیاں
 دیگر ورائید، و فرماں داد، کہ ہمدوئے سزارنگ را ہر جا کہ دیابند، چوں سرہ و کاہ
 حشک مدرد۔ در یک روز بقوت فرماں تحت مقدار سی ہزار کندہ و دوج سرگ
 کندنائے دو نیم کردند، چاکہ تمامی سترہ زار حصر آما در آن گوہ نمود، کہ گوئی مردم
 گیار ۳۰، است۔ چوں ما دقہر فدا یگانی جنگی مقداں پنج فردودہ آن رہیں را
 بے مدورگی متاصل گردانید، و رمایا حوسہ میں را، کہ اراکیاں خار حارے سر
 سبزید، سال کر، اصل و فروغ آن روضہ میورنگ کوالہ دوحہ ملکہ ملک ۳۰
 عظم حصر حاں، مصرع، ۳۰، مال عصین ۳۰، امہ مختصا
 فرمود، و خطاب خضر آما دش مامی گردانید۔ و جتر لعل نہ سر حصر حاں والا ماسد
 ملک طلسم و سر آماں آہدہ ۳۰، کرکتید۔ و حلقہ مرصع، کہ چرخے لودیر اجم در برت
 یوتیدہ، و از سر دلیزتش دو علم زرد و سیاہ را حیاں مالار د، کہ از علو آن علمہا و

یعنی دوشنبه وز محرم یکے و ده
وز هجرت رسول شد هفتصد و سه سال

درین تاریخ سلیمان عهده بر تخت با و پادشاه بر تخت نشست، و بر چنان حصار
که پرنده بالاپریدن آن امکان نداشت، بر رفته، و بنده، که مرغ این سلیمان
برابر بود، چنانکه بسیار گفتند: «بهد!» باز گشتم. از اندیشه این عتاب، که صالی
آری اَلْهَدَامَ کَانَ مِیْرَ، اَلْهَدَامَ کَانَ مِیْرَ و ازین بیم، که جواب غیبی و حضرت
سلطانی چه باشد، اگر گویند، ای یاقوت، دُرُ لَنَا اَنْ مِیْرَین،

مرغ ضعیف، را کجا حوصله طاقت آورد

گر عتاب گوید: «شبه لا عذر بقده»

ایام لشکال بود، که ابر سفید فرما زو، بحر و بر بر سر آن کوه بلند بر آمد. و آن را
وزخی برق زده خشم خدایگانی سر و پا سوخته، از دروازه نگین چون آتش از سنگ
بیرون جبرست. و خود را در آب زود، و سو. بارگاه جهاں پناه گریخت. و از برق شمشیر
این گشتست همدان گویند. هر جا که طاس روئین باشد، برق افتد. روی را که از
سبب چوں طاس روئین زرد گشته، هم

یقین کائناتش نبودی ز برق پلک و خنجر
اگر نه در پناه بارگاه سر شاه فتاد سی

نسبت منجیق اینجا ہم

آن فلک فلک زبیب کہ بہ فرودتی ارسہ دردی آورد، از سر زشتی کہ وہم
مغری ردک لود کہ در زین درود۔ اما۔ سلیم ارسیت المعمور تس زید عمارت
دین محمدی میداد ہاں نیاد بانگ و شیش می لود، درار را در خویش ہاں سدا
پادشاہ بر کوہ خردری نام، چنانکہ آئیں حیرداری است ہر روز اوقات را حیرت سفید
بر سر آوردہ، کار ہمانگیری میکند۔ وہلو اناں مسترقی را کہ تیدن معری اشارت
ی فرمود۔ در پتہ مغری لوزں لگ معردے مشول لودد، کہ ہوا لیتاں جزہ پتہ مغری
وزں شواں کرد نظر

ہر یکے مفرد کہ جوں او لگ بردارد سرور
دست را سازد ستوں در زیر کوہ بے ستوں

نبرد قصہ سلیمان میں

ہمیں بسق ہر روز سیاہ ماسور سلیمانی زرہ ہائے داؤدی پوستیدہ گرداں حصار
کہ ارباب حکایت میکرد، بر می آمد۔ تا شمار شہر محرم در میانہ ایام رسید، و در آخر
تر بر و تن شد، سائے در آمد کہ سلیمان رستہ تحت برباد و قبا برستہ رہوا
سیرت نظر

یعنی که بدوشنبه و همیشه ... از دوم جماد
تا پنج عام مفسد و دو ... ته در شمار

درین تاریخ جهانگیر عهد باهنر که فتح چتور دامه بلند آوازه را زدن و نواختن فرمود
و از شهر دلی اهل علم را سر بیج السیر گردانید - چتر سیاه سلطانی را تا آسمان دغان
برکشید، بدان حدود پیوست ... و از دانه طبله که با کاسه فلک گوش میزد
مژده دیں سلطانی، رع

رسانید در گوشه ها - به سپهر

از ... و ریاد باران ...

پس بارگاه اعلی را که ابرها - به آسمان استر ان توان گفت ... و در آن سواپا
دو آبر به نصر ب فرمود - و از جوش بیش تا سواحل بحرین زلزله در انگند - چنانکه هر دو
رو در روز از گرد سپاه پایاب گشت ... و در ... و در ... چ ... و شکر افغان
که در هر بازو - قلعه نیمهار انبوه تو بر تو بر ساں ابرها - متر اکم که در کوه پایه
فرود آید فرود آمدند - دو ماه بشکال سیلاب تیغ تا کم کوه میرید، و بالا تر نمی رفت
عجب قلعه که سنگ اثراله هر کوب، آن ممکن نگردد، م

وریل فرود و دازان بالا

بیکه، روز تمام تا زمین آید

حیرت ہم بستہ ماندہ بودند، ویدہ موتناں زیر ابروئے محراب بر زمین ہمدگی مراغہ
 نیاز آغاز کرد۔ واز نور جماعت و جمعہ خطبہ ویدہ ملائک روش گشت۔ واز طفل سبع
 مثانی در عین صلوات خمسہ ارکان اربعہ حصار بیابانک صلا فاتحہ خوان شد الحمد
 للہ رب العالمین ملک عین الملک عین اینچال از سیاہی ویدہ در قلم آورد، و بدست
 حاجب فاص جانب جنا بے اعلیٰ فرستاد، تا در نظر ہمایوں گرانیدند۔ یادشاہ دنیا
 کہ میاں سیلہی حیرت بالین انسانیں است،

عَیْنُ اللّٰهِ عَلَیْہِ، مدین بشارت در حضرت خداوند ناقد نصیر سجدہ شکر بجائے آورد،
 وعوضہ آن سواد ہم بر عین الملک مقرر داشت۔

اللّٰهُ اَكْمَلُ مُلْكٍ سُلْطَانِ الْوَرَى
 وَلَمْ يَمُوتْ مِنْ عَمَلِ الْكُلِّ كَلَالَهُ

داستان فتح چیتورا ستاین

کاسماست اربندی رزمیں

نہ بہ مدیہ سال ہیں اینجا

چوں شمار ماہ حمادی الآخر بر حساب آمد، و روز از اول ماد اوروشن شد، سال خود
 بہشت گنتہ اندہیہ ۱۰

دور شد و درونی هر چه مردم خیره بود، میان خوں و خاک، در غلطید و آنرا متقله را بنحو بار
 ابل بر تنه شد هنوز را سر روشن عین الملکی بدان مقدار التفانی نمود؛ و ترتمه
 میکرد، که عین دار را بر راتعمیه دهد، و یکبار از پیغوله قرا بیرون ارد و درین کین بود
 ناگاه دید با نه از بالا، حصار بر بنونی بر رفتن در رسید و در را به که دیده بود،
 به چراغ بنفش روشنی کرده پیشوا شد و گو که عین الملک را بشناخت به بالا برد،
 چنانکه تا صولت نهانی بر سر مهلاک دیو نرسید، دیوان درونی را روشن نگشت
 چون پیکان دیده دور بقدر قطر به باران در باریدن آمد؛ و لمعه بر قشای شمر
 خطه، ایستاد کردن گرفت، و از شهاب تیر آتش در نهاد آن دیوان سرایه
 پرورد افتاد؛ را به ملک دیو آتش زده حربه به بهار، به سرو پا سوخته
 سو چشمه سار گریخت و به میانجا کشته شد بینایان و تارخ آن سال دیده بودند
 که مهلاک دیو در عین مهلاک افتاد و شمر به بهار رسید، و سرمنند و بنید از دشت راه و نام
 روزهم از اول هلال روشن خواهد شد

یعنی که پخشند و پنج از جمادیه

تاریخ سال هفتم و پنج آمده به پیش

درین تاریخ اعیان دوله سلطانی را چنین فتح بزرگ ارد و سرمنود و دروازه
 حصار ماند مانند چشمه بزرگ بر رو سر متبلان کشاده گشت، و در تیره و منظر آن
 فتح آمد و حاکم که از پو شیده نظر با فسوس و شتم بندی در معما کفر

ہمدواں، چنانچہ دست درشود ہروں آرمی اکہ اگر آں دروں حزیدہ ور
عین آں قلعہ حید گاہے از ماوک کیتن مسلماناں بے گزند مائد، ترا عین عتاب ما
تغیر چیم ماید دست، شعر

عَتَاتُ الْمَوِيِّ عَلَى الْحَالِ

لَصِير مَيَاةً اعْتَهَا دِمَاءُ

حالے کہ صاحب خاص بر سر عین الملک آمد، و عین آنچه اشارت اعلیٰ بود، بر رسم حجابت
موئے موئے گرہ در سر او رورده مار کتاد، از بس مما بت موئے بر ادم عین الملک
یوں قرہ پیراموں حتم بر حاست، در حال یست حشیم بر روئے زمین سوو، و حکم دیاں
را از مردم دیدہ در ید برت۔ دبا مردم عین حشیم بران سوو تلافیت۔ حشیم ام
نرم و قیظ سپاس کارے، کہ ایش تحت سلیمانی دیاں مامور لود، بار کتاد۔ و آں سوو
را از ریاکاراں ماتی مائد، چون حشیم ار کتر دمہ، صاف داسی یدید آورد، کہ نتیجہ ار
فل حشیم منکر شد، و در حشیم نام در رفت۔ و رائے سیاہ رو، کہ مانند جاکسوئی ماسوہ،
حود را دریناہ دوسمگہ انداختہ لود، و سوو حشیم دران سید الست، و رتس کردہ کہ
بسبب عین الملک اورا کو بے و سختے رسد۔ حالے ار راہ حیرہ حشیم قرۃ العین خود را
یش فرستادہ لود، و آن مردم دیدہ پتس دیدہ عیش سپر ساحتہ، و جمعے ایوہ کہ حبیب
مصرت او بودند، چون موئے ریادت کہ دحشیم برآید، گر داگردا و لعلب کردہ، ہاگاہ
نوبے از خیل عین الملک رساں مددہ عمارے، کہ بر حشیم مردم زندہ، ازیشان

نسل مرگب و انخل فدایگانی بعین علو رسید چون ولایت مالوه، که از پس عرصه وسیع
 هندستان بنیاد را تحمید آن ممکن گردد، گشاده شد ضبط آن را متصرف فرمی بایست،
 کاروان و کار دیده، که هم آن عرصه جدید را مضبوط دارد، و هم حصار ناندورا، که علو
 نظر از زبردین آن فروماند، به راه رسید و جهد شد فتح کند پس از آنجا که چشم
 بنشینش پادشاهانه نمود، از دولت شناساء و ضماائر و سرائر مردم، بتاتاق نظر فرمود،
 که از اعیان ملک، کدام بنده اسپندیده ندیر تقیین آن مصلحت لایق باشد چون ضمیر لیم این معنی
 قرار گرفت، باشارت ابرو و حاجب خاص را فرمود تا عین الملک را روشن کند، هم صراع
 که مادر تو بینائی دیده ایم

آنگاه بخاطر عین الملک، مشرف گردانید، و در سرحدار محل عزت داده-
 اکنون سواد مالوه را، که از نظر کفر نبور اسلام متحلی گشته است، بر تو مقرر فرمودیم
 تا چشم دورین را در وی بحدائق تمام کار فرمائی، و مردم دیده خود را انگذاری که
 از شفته قند ز حواشی پلک، سر در نقاب خوابا کشد و چون در آن خاک از خار غاشتی
 خس در و هنوز خراش و خش کشتی باقی است، از چشم زخم خسا این نگردی، و بچ-
 فتح قلعه مذکوره در بند بستن چشمها و کشادن رخنه باشتی و چون بکم مفتح الالبوار
 استخلاص ممکن گردد، و درون آن گبرستان قدیم را، که لوث کفره چون چشم مفتح در آن
 آلوده قسا دانه است، بآب شمشیر پاک بشوئی، و بملک و لویا مردم را، که در سر
 قلعه برسان دیده گوران درون خانه درفته است، و شمشیر آنرا بر سر کوری دیده

سودن سیاہی دیدہ سنگ آستان سلطنت - اور اس رمہ کردند، و استخوان خویش را از
سرمه دامن شستن خاک باز رہانیدند حضرت خدایگانى نیز ہر یک را لعین عافیت
ملاحظہ گردانید، ویر تو رحمت پیش از آنکہ ایشان چشم میداشتند، بر سر ایشان گسترده،
تا در سواد ہند بیچ گسرے حیرہ چشم ماند۔ ازاں روئے کہ یار سترنگیں قصاص حتم
بر ہم نہاد، و یار حاکمہ گاہ بندگی حتم ماز شدند، مگر در حد جوب رائے خٹک دلو
ماتوہ کو کاکیر دھان، کہ جمعیت او اور مردم گردیدہ در خانہ سی چل ہزار سوار بود و سیاہی
خودیداکہ در قلم نیاید، و غبار اگیزی حتراموہ سرمہ عور و دھیم الیتاں کتیدہ، و سودہ
اد اجاء الہ صی عھی النصر، پیش نصیرت الیتاں فروختہ، جاکہ راہ
اطاعت کم کردند۔ فوجی از جنود پسیدہ خاص نامزد گشت، دماگاہ ران گراں
لے مینائی زونج خود پس اراں دودیدہ بود، و حتم در راہ سادہ، کہ حتم منصور راں
سوئے کے گد ریاد، تا گرد لشکر اسلام بر سر الیتاں در رسبد، و دودہ مینائی ایساں
بستہ شد، و رخم تیج میرفت، کہ سر ایشان مار می شد، اربکہ حتمیاعوں کہ در گل فروہ
می خورد، تا حتم مردم کار کد رین خلاب سدہ لود، و ہمدواں اراں میں حوں
خوارہ یائے گیر ما چشمہ ویر آب در گہا بسیار فرو رفتہ، دریں حال کو کاء لعین کورا
کور درآمد۔ پیش، کا الحما سرجی اوحل، یائے در گل بہاند، و طرفتہ العیسی
از زخم بلیک یائے چون پر گس زنبور حانہ ہر از چشمہ شد۔ و سوئے حتمیہا صدید و عسل
ستافت۔ و در رماں سرکت برگردیدہ او مد رگاہ، ولت مات مر شاوند، تا در بر

بقدرت بازو و جهاد متخلخل گردانید که چندین تخته بخت بنیاد که از صدقه مهو قیام
در لعل طبع بوزیدن یم اسلام بر زمین خفته و هر رنگ که گویید با و قلاع کفره از شنید
کرنا و هندوی صخره صفا گشته بود از نداد بانگ نماز گوشه اش باز شد و جا که از
حد و بر ما بر همه گوشه ها هندوان پاره می شد از سماع خبا محمدی ضماخ گوش
مومنان پر از نور سرور گشت و امیدار که بعد ازین نیز رباعی

هر سو که سپاه پادشاه خواهد رفت
دانم که نه تیر بخط خواهد رفت
هر جا که کند خطبه صیحه
آواز گرفته بر ما خواهد رفت

کیفیه - فتح حصن مانند و

ضبط همه مالوه بیکه دو

چشم نگه کن روشن

چون نیزه دران سپاه منصوبیل رخ را از اکل رایان کلی کردند و بعضی
زمینداران بزرگ که بینا تر بودند از سم پیکان خاره شکاف ترکان طریق
نزد چشمی و وقاحت در گوشه نهادند و دیده کنان بدرگاه علی آمدند و از

کیں ورنہ تیرا ہوسوی کٹیدہ، چون لیم صبح از جائے بحر تند، و حملہ آوردند و
سر و گل آگیں رائے را کہ باد سرد داشت، بر پراسیدند، ^{نظ} ۲۰

آرے چو کثری در سر به دین باشد
لی دنیاں را منرائے سر این مار شد

نہ بہ منکر از سر تمارہ و ماہ

بسے کہ روزان از برج روستن گشت روماء ذوالقعدہ بر سر حوزا رسید، و آل
ہم از اول ذوالقعدہ در صاب آمد، ^{نظ} ۲۰

یعنی از ذوالقعدہ سیوم و از کتبہ جنبہ بود روز
ہفصدم سال آمدہ از ہجرت سر شاہ رسل

نہ بہ منکر از حصار و مسجد

دریں تاریخ فتح آں خیابان حصن حصین بر دے رائے میں متخلص گشت، و در باب آں
دار الکفر خطاب دار اسلام از آسمان سرول یافت۔ و معمورہ جائے کہ گھرستان
کس لود، شہر نواہل ایمان تند۔ لواء والاء خدا یگانہ، کہ مالہ آں قلعه آہیں چوں
کلید بر قفل بر آمد، گوئی مفتاحے لود برائے فتح باب ممالک جنوب، کہ اول تجرانہ
ناہر دیو، کہ ناہر دیو ماں استعانت داشت، لشکر ۱۰۰، و بعد ازاں انبیہ کفر را

کانرا بکشند وزیر و ندا گیرند
تَمَلُّکُ البرایا سِل کرد
ولکن، لا تَمِیقْ خالو رطبان

شعر

نسبت کو هم نور و نگر

چون آفتاب به پیشتر نهد، حاصل الی السماء در جاده شرفه
بخشش نور و زری نشسته، و از رختن سکه زر بر روی زمین برگه ییزی
پدید آورد، که جهانی از آن برگه ریز گلستان گشت. بعد از نور و آن آفتاب
عدل بر آن کوه بتا غلگی تمام برآمد. و روز بروز تیزی و گرمی افزون ترمی کرد.
تا آنچنان قلعه مروه که آب از حوضه نیل و فری می برد، از بهر آبی و بهر برگ
خود تناسل گشت، و جهان بر سر سینه از زندان غنچه تنگ تر شد. یک شرب این
دل تنگی نزدیک بود که زهره ابر قد را بالا کشد، کوه آتش می، چون لاله کو به بلند بر
افروخت، و نار پستانان گلرخ را، که در بالایش اوشو و نمایافته بودند، در آتش
انداخت، چنانکه فریاد از آتش برآمد. چون آن همه بهشتی و شانرا بحفر خود در فرغ
فرستاد، بایک دو به دین دیگر بر سر آید. آمد، و خواست که بنام نیک جهان
بباد و دود. اگر چه باد و سحر می وزید، اما ز گسها چشم کمین کشانین هنوز بستی خواست نیافته
بود. چون را، آنجا رسید، مطر به بلبل نوا بر ابرامی آمد. گل با ننگه زو به بر هم

رم خورد، سمندر وارد میرفتند، و یایگان معلق زن بایگ نر تیر آتش
 یائے میگویند، چنانکه یزنده را در آن کوه آتیر بر تیرا را سیر و از سود تمام میان
 بحری سیاه در آن کوه آتش که تا آتیر دویده بود مع،
 گزشتن بر آن جانب امکان نه داشت

ز بد به منجنیق اینجا

آز عروسگان عدا و در درون حصار مار تا بهای گیس، که یابسته حاله نمود
 لوده اند، و در آخر تبهان آشکارا رنگ انداز می کردند، غصبا بهاء سلطان
 ج به الله محتره فساد ایشان شده، سگ سارشان می گردید
 مایار سگ سار شود هر که منفعت است

ز بد به غله و باران بنکر

سنگ مغربها بے بیرونی، که بر هوا میرفت، یخاں برابر میزد که برق از محبت
 و اینخان سگها و گراں بر سر حصار پان مانند تاله می مارید - و میخورد و سر دیتند
 آری علف شان مانند لود، سگ میخورد - کار عسرت درون حصار سگ
 کشیده بود، که یکداه روح مدوخته ز میخیزند و می یافتند - و از آتش گرنگی
 حنه القلب ایشان در سینه سفالین بریان می شد، و میخواستند مع

نسب مستبحین پس اینجا

چوں پاشیه از بلندی بهنج مغربی حصار پیوسته، و مغربها سلطانانی از
بنی ساراکوه خرطوم بر آورده، و هر گروه بر ساں گردو هم سو آں قلعه ملج
رواں گشته، و دل هندوان افتادن گرفت، و سرشهر

ممنون خضر، و الضمیر الی الله

من الشرق تم فوالله المعتبر

نسب مستبحین نگر ایرج

نومسلمان نی چند از مغلان بدختره که روی از آفتاب اسلام تافته بودند،
بدان زحلیان پیوسته، و آن همه میخیان در برج آتشین قوس گیر شده، اگر چه
در سه برج آتش افروخته بودند، و مثلثه ناری در آں سماء ذاب، البرق
تابه گشته، اما تیر در یک برج بوبال قوس گرفتار آمده بود، و سه آتش
سیر می نمود، و محترق می گشته، از ماه موقر جبهه تا شهر معظم ذوالقعدة لشکر منصور
یا سق قلعه مذکور منزل داشت. آتش بلندی بر سر برج دود از منظر آب چکان
ابر بر می آورد، و هر روز نیک اختران اسلام در پایان پاشیه باجن می شدند، و جنگ
سلطانی پیش می بردند، و دلاوران بهرام صولت، و چنان آتش که شیر سپهر از آن

نہ برہم آفتاب و سیارارہ

یوں حیرت آسماں سائے ظل اللہ بر سر کوہ رستم و سایہ کردہ، جہانگیر آفاق
آفتاب وار بر سر دروازاں آں دیار از سر گرمی ایستادہ نمود، و رور عمر
ایشان را در حد زوال انگید۔ آں قلعہ تاج را، کہ رہاں کنگر تاج مارا ناں
رہاں آوری میکد، در دور دائرہ لشکر در آورد و ہمدان رحلی، کہ لشد
کیوانی دارند، کس کتی جنگ در ہر دہ رجبے آ۔ قلعہ بر اصر و عتف۔ و برج حاکی
را آفتاب گروانیدند۔

نہ برہم نگر از عناصر این جا

ہر رور آتس آں دورخیاں سرور مسلمانان حرارت راں میکد۔ یوں استعداد
اطفاد آں ہتیا گشتہ لود، مسلمانان پاک عصر آں حوتس نگاہ میدا ستند، و
کہ کشتن آں نمی یرد افتد۔ ساحر و جادو میکد و آیتس می ستند و دوش
حلیطہ رائے خاک بدال۔ مانست کہ گوئی بادشاہ روئے ریں بخت گرمش قلعہ
حاک را بر طاعت میداد و کیف آدمی را نظر

ارچیں شاہ ملک ماد آباد

تا لود آں و خاک و آتش و ماد

وزمزمه طبعی علای سجدی کشید، که غفلت، غم،

در قبه نیل و چه زمزم او نگازد

نگه کردن بر دریا، دریا چو دریا

شهر نرواله که در آن دیار دریا، دیگر است، و شهر کنایه، که دریا پستان

آن سفر از می نماید، و شهرها، دیگر هم از نواحی آن ساحل، اگر چه مدبر

بتشدید بدیشان میسر یزد، مع هذا موج لشکر اسلام در ستن لور، کفر بدربار

التفاری، نه نمود، و از طوفان خون آن ناپاکان خاک، آن زمین را پاک

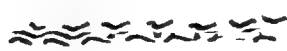
شهر، اگر چه خون، پاک، و پاک، کننده نبار

با چو آب شهر، پاک کننده است، بران غلبه قوی داشت، آن خون

بیز حکم پاکی گرفته بود، المقصود نه از آن خون بلکه نظم

شد از شهر، لایم آن زمین پاک

چنانکه از آفتاب، آسمان خاک

داستان فتح رنتنجهور کاندریک، غزا

گفته، از آن دار کفری دار اسلام در قضا

ن بے کعبہ و بیہ نگر

بس تھامہ سونمات راسوئے کو مہظ ہم در سجد آور دند؛ و چون خیال تجاہ
سرگوسار در دریا اندختند، گوئی کہ آن تنگہ اول نماذکر و ولد اران
و آن تاسا کہ دریم راہ میہ۔ لہیل عامہ گیرندہ وودند، و رہ زن گمراہان گشتہ
شتت لیل تبکشتن ایشان درست کردند۔ مکاتبت بر گریں تاں لودا، احرام
حضرت حدیگانی فرستادند، تا ہنودت پرست را کہ تنگی آن الہم حاجز باز نماید
لو کہ مار کردند، گوئی راں تیر شاہی تعمیر این آیت واضح میگردد، کہ
فَجَاءَهُمْ جُنُودُ اللَّهِ كَثِيرًا لَّهُمْ لَعَالُوهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ
آں جیاں دار کفری کہ قتلہ گبران لود، مدینہ اسلام گشت۔ و سحارہ پیتوایان را کہ
پس رواں ابراہیم پیتو گشت۔ تہ۔ و مومنان بیجاں صلب ہر حاکم و شجائہ
میدیدند، لصلوات تمام شیکستہ نظر

تہیکیر و شہادت از خواہر سولود
ست ہم شگستگی شہادت۔ گو لود،

ن بے مسجد و خطبہ نہ نگرید

ہاں کہرستان کہن آوازہ باگ مار چیاں بسد بر آمد، کہ در لحد او دندش تشہید

ایںکہ اینکہ بشیہ و عروس

چون حمیه شاه خدا یگانی در آن دیار شهر رسید شمشیر شاه راستین آن ولایت
چون عروس آرد تهر را که از جنگلی شاهان مانده بود، بقوس تمام فتح فرمود.
و خون یزیدها را بر اندازد کرد. و در آن میزبانی جنگلی خوش و طیر و شتر را
با شتر به دام و اغذیه را بر سر صلا. همه عام از زانی داشتند. ^{نظر} هم
تا در آن شادی که هند و جمله قربان گشته بود
وام و دود و غور و دند و تنبول و حیال بستند و در

۲- بررسته از داکتره و مرکز پیر (

پس از آنجا خان عظمیٰ لشکر جانب دریا را محیه کشید، و پیرامن بخانه
سومبار، که مرکز طاعنه و السره، و اثر لشکر را تدویر فرمود. و نیزه خطی را
در آن مرکز بسره افزای نصب کرد، که از نو که سنانش نزدیک بود که جبهه فلک
پاره گردد. و علم اسلام را سر تا نهایت خط استوار ارتفاع داد. گرانی لشکر لغایتی
بود، که خط موم در کره زمین قوس گشت، و قوسها را که از دو نیمه دایره لشکر میجا
سهم شد. در خط از نقطه سویدا رکفه میگرفت، و هم
و آن نقطه دو نیمه می شد و سهم است. مانند دایره که شود از خط سر و نیم

(۶)

چو کردم ذکر فتح چند را بدین منسل خضر
کوں گویم فتوح ہمد، وار گجرات گیرم ہر

نگہ کن بست دریا و باران

یوں شمرتے سرآمد ارعد ایگیاں بحر و بر آلائشوں کمرہ مقل سیار شد، خواست
کہ آں لوت متر اکم را دریا محیط پاک لتوید۔ پس پیش ار ایام بسکال، در سائے کہ
آزار آب ریختہ لود، دم دویے ماہیا یافتہ، و رورار و درعدا و بارہ را آو کتہ تی
حلال حمادی الاولیٰ سوئے آب رسیدہ، ہر شہر

یعنی چہار شنبہ و زاولی حمادست

تا پنج سال تسعد و بہت و لود شد

دریں تاریخ حسنہ عاص و الارا فرمان فرمود، کہ لشکرے یوں اربار راں برکت معبر
گجرات کراہ کردن تخاصہ سوسات، ماہر و کد۔ والفعان مرحوم را، سد تنانہ اللہ
میں عین العصر ان، ہر سر آں سرایر دہائے رخ ویروری، یوں ملکہ کہ موکل
ارما شد، لصب گردانید۔ آں ہمہ اربار عرم فتح سوئے دریا رواں گشت،
تا چہا کہ میا دتخانہ در آب رسیدہ لود، خ

سر تنخانہ ہر ہم نہ آہ۔ رسد

گردن زدند، و از آل سمرقند و نخوس بجز جہ را سراسر تار اس فلک بکشد میدند،
چنانکہ مریخ حا۔ لہ کہ آزا بدید، سر نہاد۔ م۔ م

یک اس شینہ۔ بچندیں بروج چرخ
میں صد ہزار اس بیکہ بروج بر زمین

جہرے تازہ بخار نائب مالک پوم الدیں می فرتا وہ تیر لیب حواب
وصلہ خلعت مشرف می گت ۱۰ تا پنجاب حات رفت رسید۔ جوترا آورده
رالعرص گاہ لتور رساید، و پیلان کوہ جنبش بعدائے خویستس آیت اذ الحما
سیت، برخواند بتیرے ازاں نیمہ پستانا بر روئے ہوامی پرا نیدم
سکار نعمت المنقوس ربا مختر

ایکہ این بر عمارتیں

ہیکل پیاں، کہ عمارت است محکم رستونہد، رجنان، یوں از خراب کردن
بنیت آن تخرمان ملا دماندہ گت ۱۰، فرماں رایں جملہ اصدار یافت، کہ از آفت
گل مائی ماندگان کلابہ لگد حصار کند۔ در حال لغزان معمار ملک و دین، م
شد از حصار تزاری و بھی آویزاں
چوزگیان گولہ از عمارت نو

نہ بر نگر از کواکب اینجا

دار امیرش قزوہ منقل در ہر رجب قرآن رطل و مرتج معانہ شد، و تاثیر آں
قرآن کھیں ہم بجاں آں بر بجاں سرایت کرد۔ و چون حلیگی روح منزل پر بجاں
در طیات گت ۱۰، ہنور ملک زودہ حیدمائی مادہ۔ ایشان را تہ تیغہا و جرح رنگ

گشتن از اهل سرسبز تند گردن میدروند چنانکه آری تیغ جا به تا گوی رفت
و جا به تا گوی رفت مید - پیل خون تا به پنی کذا لک - ^{نقطه} ۴۰

تیغ غازیان شدیل خون تا به پنی کافر
که نایق طر بر غونی زینتی میر لمانی

ز بر - انگراز قیاس - اینجا

چون که منصور که کمر جها و برا - نه در دست دین مالک - یوم الدین به بود و در
ساعت به برهان لید صهرن الله من به صهره معانه کرد - و در تخمیزی از نهاد آل حشر
به شمار ملاعین بر آورد - سپنداری قیا - متنه قایم شده بود، و موکلان مالک در
رسیدند، و شنگان سنگ دل کفر را برا - افر و متن حجم که و و و و و

۱۱۱۱ اس و الحجاره ، گردی آوردند - در آن عصر
عصر - چون کافر بحیار بر ابد و زخ فر ستانند، و یک حشر وار دیگر
به وکیلان عذر - لیم افتاد، تا بال و اغلال شان مقید کرده به بوقه بخش
رسانند سر زنجیر شان کپک بعین که عقور - بود از کفار به جهنم از امر اوستن بر تانی
بو گرفته شد، و اقبال به و یار بود که اصحاب به شمال گریختند - دیگران به سحر یاور
چاه و زخ افتادند، و یار در رشته و زخیاں اسیر گشتند - ملک ملک اسیر - لشکر بهشتیان
راسو - حضرت غلام بقا - به خدا یگانی اغلام ملک، باز گردانید - و ساعت غلام

در عور آں فرود رفتند، و ہم از حروش آں خوں، کہ سباگ بلند از تیز آتش شیر
 سخی می گفت، نہ یے روں روں، کہ ایشان را خوانہ بزرگ بر سر آمد، در آں
 سیلاب نند ہر خندیلے می افشردند حائے ایشان نمود۔ دریں میاں مقدمہ
 لشکر اسلام، اسد ار و باران، بر سر ایشان در رسید۔ جو تہ در آں حیوینیاں
 افتاد۔ تنہا ہمہ ار ماران تیر می گرخت، و دہا در ما و داں پیکان می آویخت۔
 ہر طرے فوجی چاکہ اردیا سو حلف

م

در کف عار ہی رفت و دریرش مرو شور

ہمچو۔ یہ کہ گوسا رفت در لور

نگہ کن یہ اعضا و مردم

جبر لیسر لشکر اسلام رسید کہ لشکر معل را دوسر لود، کہ در ولایت مادشاہ تاختند
 یکے اقبال دوم تائی لو۔ اکنون کہ میمہ میمون سلطانی برایتان رد، دست یابو
 گم کرد، و آں ہر دوسر معل یک سر راہ آب سد گرفتہ میگریزد۔ آنکہ یابے خود
 مرا سوتس کردہ نودند، دریں حال از سر خود یا دلی آرد۔ وقت آنست کہ شمشیر
 اصحاب یحیی سر ہار ایشان را در دست دیا، اندازد۔ در حال بہرماں سر لکر
 حیرہ دست قوی مارواں عواد۔ در۔ تابع برود، و سوئے آں سیاں
 بے پایاں رکاب گراں کردہ، دست بدست دلیتیاں در رسید۔ و در آں

مختتم نامزد گشته بود، شیران آمد و سوار را چنان بتجیل رواں کرد، که از مشک شام
و کافور سج فرق نمیکردند، تا بقصد غزای طریقی پلنگان در پی نخبیر بود، کنایاں در
رسیدند. جا. که در پاره گرد مجاہدان پیران آن شب پویان درآمد، ہر ہمہ ہاشمام
آن مشکین شدند، شمشیر

و مسو بمیعانی قتام بنیر
کیا جمل حببت علیہ رواج

نسبت گیر ہیں روار چور، آبر

بر سر آب علی و آہن موج از جوشش دریا جوش مسلمانان در رسید، و
کیکہ یحییٰ میان تیز آب تیغ افتاد، و دست و پا رزون گرفت، نزدیک بود
کہ آب شمشیر از سرش بگذرد و مومنان در سیم دل از یحییٰ و بسیار در و دیندار
و دست گیرش کردند، تا آن سنگ آبی را بآبیاں دیگرہ در گاہ دولتہ آمار
اعلیٰ رسانند، چون فوج کیکت تمام، بعضی از قطرات پیکان بر جاہ سر و شدند
بعضی کہ از جوئے زندگانی ہنوز آسے داشتند، با دقہر خدائی بر ایشان وزید،
و ہمہ را سلسل گردانید، لشکر دیگر از آن اقبال مدبر و مدایر تائی بو، کہ تشریف خون
مسلمانان و از خون خروش سیر آمد، در عقب می آمد، ناگاہ سیمہ از خون کفر
منہ تری سوئے ایشان گزشت، و چون آن سیل ایشان را آتش نابود، ہمہ یکبار

نبت این جا ز بهار است خزاں

کسبیت فتح دیگر ایست، کہ چوں ساه عمار انگیز کا فر آنا دھم اللہ، در
 آخر دے ماہ باد عور در روت انگدہ سوئے روضہ ہندوستان، کہ فرو
 ترین ولایات او بہار است، ارساں صرے حزاں تبدی آہنگ بمود، و گرد
 اراقصاء میں تسد راورد۔ ساکنان آں عاب مامد رگ در رگ ریزگر بخت
 و رکت رکت آمد۔ آں صر صرقتہ چوں قوٹ آں مدشت، کہ در حاک کہ آم
 و سامہ گردے راورد، جانب بیامہائے ماگوروئے در صحرانہاد، و باد یہ
 لشیان آں میں رادش گرفت۔ چوں میں آں مردار خوراں و مردارے
 کہ گیدہ آں سگاں شدہ لوو، لیا رتد، و گل حوضوئے ماگوراء، کہ ارجیدں سودہ
 حکاست می کہ امتں گرداید قاصداں مادیہ خراں سحر مشکو بہ مشکوے
 نسو مطر تتر۔ یر ساییدد۔ مادشاہ ابوالمظفر، کہ وایت حلاق اوامہ آہو
 رعم اللان آں گدہ دماغان ار سفیہ مغنر اسلام بر جود عالیہ مصاف و ماں
 داد۔ کہ تہاں عیسر عمار را اور در راہ رہی فرماید، کہ اس آوارہ لشر نگرود
 نماید کہ تالوئے گدہ روت ار پیہ تصدلی آو دہ گد، و سوئے متک
 بیدار خزاں فرار نماید ملک طیب شمائل سر الدولہ والدین کا فوسلطانی
 قوطر المحلیس الامم لئی ماحلاقہ، کہ بکار فرمائیہ قتم

اگر او جان به بخشد و گر نه

هر دو را پیل مال فرماید

نسب هر دو از نزدیکه گزیند این جا

چون همگی پناه کفره را که ملو به شیطان بود، بسته پیش کشیدند، آوردند، آن
 هر دو بازنده که دعوا می کردند، بعضی دیده بر لباط خود، غلطمانیدند و
 بر آن بردن جان خویش را، جو انحرودی شاه را شفیع آوردند. دربار آن سحر
 سرخ سفیدان دوزنگ اشارت چنان فرمود که بعضی را مردار کردند، و بعضی را
 در خانه بردند و آل هر دو مهره مضروب را که مغلق مانده بودند، در خانه فرود
 آوردند و کشتادشان دادند تا از کشته شده مردار شدن خلاص یافتند. ناگاه
 از گوش کعبین قلب فلک یکم را از آن دو بر آنکه ضربه بدور می آمد، روزگار
 مهره برچید و دوم یکتا ماند.

منسوب به او چنان است.

کوجان عزیز برد بازی بازی

شرح فتح در قوت تنها می باشد
 و آن بخلق کی که صفت افکندن غل

سر آب رواں گوشتیں می بافتند۔ در آن سر آمداری علی بیگ و تر تاق، که
 سران لشکر بودند، چون دیدند که آفتاب شیر بر سر آمد، و ایلتان را وقت ذوال
 نزدیک شد، و پھر اے ایلتان ارتق آں حور تیدها گیر سياه گشت، خود را در سایه
 علم اسلام انداختند، و گفتند که شعاع تیج در اینجاں آفتاب رده است۔ کہ تا ما السایه
 حدائرسیم، آسوده گردیم ^{نظر} ۱۲۰

کاکس کہ گشتہ تاملت ابرتاب حادثات
 آستہ شش محوی بحر برار سایہ جدا

اینکہ سپہ۔ یسبد ی شطرنج

بساط مهر کہ ارتخو اہا، محل میل تن الطع شطرنج گشتہ بود۔ روح ہر یک از رخ تیج دوم
 شدہ وار کوہ گرز ادا ما حریطہ شطرنج گشتہ، و کشتگان ماسد مہرہ مصرور۔
 چپ و راست۔ فرو غلطیدہ، و ایسے کہ عامہ عامہ می تستند، لعنہ زخم خوردہ
 افتادہ بودند، و بعضے گرفتار آمدہ۔ دسورانی کہ بر ساں پیادہ لیں بحریدہ پیادہ
 می تند و بیس می دویدند، و فریں می گشتند، یعنی سر دریں می بہادند و علی بیگ
 و تر تاق کہ دوستہ شطرنج بودند، از استخوان کھاں ملک آفریگ و سر ایلتان جو۔ یلم
 درخت افتادہ بود و بہر دورا در معرض مات انداختہ، وی خواست کہ سوئے شاہ
 راستن مانند تا اگر شہ خواہد ^{نظر} ۱۲۱

بنده خاص آذربایک، میسره ملک، مانگا، باسی هزار سوار قادر و سه تا نامزد شد، که کشش
 دراز کند، و همی بران نشانه لغز ... زند، که زخمه بزرگ در کنار ایشان راه یابد - پاه
 منصفه بر راه - چه که از روز یکار را دراز تر بود، شتابان تر از عمر مشغولان روان
 شدند - و چون ابل بر سر آس کشتن در رسید، روزه بود که ما - چه گویم و از جادو آخر
 و دهفته سبب کم گذشته، و در تابین سال معلوم شد که پادشاهی بیگ در لاله افتد و سرو پای
 ترمق نیز بهما نجا گرفتار آید، ~~نقطه~~ ~~مسم~~

یعنی که خنجر پشته - بنه و از آخر - درین جادوی

ده روز رفت - و دو در سال پنج و هفصد -

القصه بجز دیدن گردش اسلام خاکساران منسل چون در میان گرد و زیر و زبر شدن
 گرفتند، و با چندان گران جانی که بوده اند، جان شان سپرد و دل سنگین هم بر جا
 نماند، که فکر حال ایشان شد، و بر مثال فوج پشته که مقابل صرصر شود، هر چند پادشاه
 پیشتر می افکند، پس ترمی افتاد، و منادی ابل آواز شان میداد، که کن یتفعلکم
 الْفَرَارِیْنَ قَرَرْتُ سَیْرَ الْمَوَدِّیْ اَوِ الْهَدَّیْلِ - چار و ناچار چون
 آتش در ایشان نموده بود، یک جمله خام آوردند، و لشکر سکندر ثانی، که سد آهن
 توان گشت، از انهمان بود که خم خورد - یا جوج فطمان را پیش انداخته، پس مستظهر
 بآباد، و از آن کج جَنُودَ الْکَرِیْمِ کُتُوبًا، تیغ آبدار روان شد
 و روپسای آتش رنگ بر زمین افتاد و گفت شمشیر زمان اسلام گوی که

مودار فتح دگر مرتع
علی سگ و تر تاق لست لعل
از غزا و جهاد نسب و تبیین

کیفیه - فتح یافتن خود اسلام کثرت دیگر حشره اسوه عمل این است که حواس
علی سگ و تر تاق و ترعی از حد ترکستان تا آب سد تبیع را با قطع مسافت کردند
و از رود حکیم ماسد تیر زین سوئے گرسه تمتد با ترعی سرا صلیع خود را بر سر سره تمامان
اسلام طاس برجم میدید، و یک و دو مار از صدمت قشمتیر عازیاں بحلیه حبیه بود - اگر چه
دل آهیں دانت - اما ایستس سندان شگناں جهاد دل توانست بهاد - بهم
میلیک را با عرا در دل گر راید، و هم از عقب حله کرد - اما علی سگ و تر تاق را
چون بیچ گاه دین ولایت گذر - سرود، هیچ محرابی مومنان را تبیع حظیه، تصویر
کردند، و در دیارے که اگر - که ما بهر از سر در آید، یک سر از سر و یک سره درآمدند
لقدینجاه بهر از سوار شکار آمد از شگلیں، چاکمه از ماداں لشکر کوه لر را گشت - ،
و ساکناں کوه یایه را ملیدی در داس آقا - ، همانند، بهر عهه از صدمه شد آن حاکما را
بر یزید، و در گزاری گنگ افتاد - مارتة صولت الیتاں تامد انجایر در گشت
و دودار قصصات بهر دوستان بر آورد - و خلق خانه سوخته سر و یا آتش گرفت
خود را در آهادرهایمی انگسند، تا اراں حدود و سر خرد رگا هلهن سیاه - مید -

طاس شترابی کردند، و شگالان و شست را بر آب آب عشرت میفرمودند، و
 شیر گیر گردانیدند؛ به پیونی و مبارکی ساگر غلیظه عمر را، سبیل دورا مدام
 فَوْقَ قَحَارِ سِدِّهِ الرَّسْمِ سَاعِ بِعَطَا بَعْدَ بَكِيَّةٍ
 الفحان از زینت خون میثوم مردان واران قید و که هم ترک قی اندوهم بقی، الفحان
 مراجعت شد غان مغفور سقا الله شکر آب الطهور را، اول شادی
 این فتح بزرگ به مجلس نشاط به نشست، و از زرو و جواهر بر حریفان رزم و
 بزم سنگ انداز کرد. بعد ازاں سست جام راحت بر عزم زمین بوس مجلس عسلی
 رکاب. اگران گردانیدند، و طبقه اسرار را، که نقل دندان پیلان سست بوده اند، در
 جرمه گاه قصاص آورد. شاه کخسر و غلام خود را نمودار این فتح را پیش ازاں و جام
 گیتی نما را. سر روشتن دیده بود. چون خیال ضمیر در سنا خمر او معائنه کرده،
 حلا به بشریت، کتوج شد گرده، زبان را بکام رسانیده، امیدوار کاس باب
 کازریدند که شد. بعد ازاں که نقطه از شکر باقی نگذاشتن، مشغول شگفت
 و با خانان میمنه و میسره بن عشرت فرمود. و بخشش فرمود، که عاتقه شهری لشکری
 از محنت او عشرت، انووز بالله منها، چنان خلاص یافتند که شش

إِنَّ طَلِبَ السَّائِلِ مِنْ عَائِلٍ
 قُلْتُ لَهُ مَا وَجَدَ الْبَرِّ وَفِيَّ

دیدہ سگیں جوں حورع الماس سفتہ ستده لود، و - عصمہ رایسکاں یولاد ویردہ دل آسین
سرساں کلیدہ درقل میریت و آوار سیداد، شہر،

سیمیہ کہ رلس زنگ قفل اوکتاید

کتادل دل او حزم دین کلید تاسد

العزم ار دست ہر براں قادر دست سہماک معل تقدیرست ہر ار، ح

در ماتم خویش بر زمین تحت

وار تمس لدر لیں یکت لوح حررگ، کہ ار رحم گر و عمود عشتری خورد گتہ لود،

و عصمہ را کہ استخوان آرد ستده لود، توشتہ آن جاں برداشتند - و - عصمہ را کہ ار باد

ہیست جاں تیش ار اں برید، و الیائں رد گالی کالسدے ماندہ، اذل سرالتباں

حد افتاد، و لعدار اں ہر عہ لظری سرگم نیروں تندہ - مالتی غلی اسیر - مسلسل

حد و کافہ لود، گتہ طوق آہیں کہ متناق آن گردنہا لود تو اصع تمام تان

معانقہ لغل میگرد، و گوتمال سخت میداد - و در گوتمال - سہ ہادراں شہر

مَادَا سَلَامٌ سَمِیْعًا رَفَعُ

هَذَا حَرَاءُ مُعَايِدِ الْإِسْلَامِ

نسبت رزم و بزم بین این جا

جوں بھی میدان مساف را در رو، سوں آلودہ تباریر ار ہزاراں ہر ار

جارتن منخور به نشان گاه غزا پیوسته، چونکه مسافت در میان بیش از تیر پرتابی
 نماند آن روز روز بود که بعد از روز تیر آید، و در آخر ماه رویت نماید، و
 ماه ربیع الآخر دهره بر آورده و همان گهیران بپایانده، و در شمار سال تیر بازی شده،
 و دوسر مغل شکار کرده یعنی که پنج شنبه و از آخرین ربیع، و در روز و شب، و شمشیر
 و غیره، و نود شده درین شده تیغ از دهان اسلام بر سر کفره در رسید، و سو
 ذوالنیزان غزا اشارت سازد که علما، نظر بر پشت بستانند و بچرخه، ابرو و
 ببار، و تدبر آورده، و بهشتی شمشیر

گوشه تند از آن آری پیکار، زنان

بر آن گونه که پیل کشتی بر آب

نسب به جنگ و شمشیر بین اینجا

مغل از آن آری سخن چندان دلیری میکرد، که جنود منصوره از کنار آری، اگر زکوه بود
 حال که موج لشکر اسلام در میان آری، و ایشا کنار که دند قار آتش
 شمشیر نیاوردند، گرما گرم رو، و بتافتند، اگر چه بعد و مورخ بودند، چون صفت
 پائمال سواران می شدند میخواستند که زیر زین فرود روند، آری شمشیر بر شطرد
 بطریق روان گشته، که خون بر روی آری، مانند شرفاب میدوید، بهادران
 که به تیر می نمود، و نمره بشکافتند که چشم نزدند، و در پشت هم زدنی بعضی را بر خیم تیر

اینک این نسب منخوا و جفا

کیہ عیست فتح یافتی گراں لشکر منصور کثرت اول رکذر لعین در لوت این
سلطان سحر لوتہ، نصر اللہ اعلامہ، درہیں حارن ہجو را میست کہ چون
تا مار موئے تنگاف، بالشرک ماسد طوفان عذاب اطراف کوه خودی جز کم
حصارت قییم سو، آب سیاہ و حلیم و ستلہ گد رکرد، و موج آں دوزخیاں
آتش در لیست تلوار ہا کہو کہہ نزد، سراں گوہ کہ تا حوالی شہر روستہ شد۔ و
حالی در عمارت قصور ادا حب۔ آوارہ حاساں لہر آمد کہ ع

حر کھتر شاہستہ ہماں بر ییا

نسبت دست بازو بہ ایجا

الغیاں مرحوم را کہ حصہ السلطنت، لود ما مقامی در، ہراسہ، لشکر و عظام
صاحب قوت و عصہ مساعد ہم در، ہا گرداید، و نہ تیج روں جاد ما فر کرد،

کہ تا ہیجاں مست لستہ لقوت

روید و مہماید و مژتہ تکافر

نہ بہت اسلحہ ہا تہ این بنگر

حاساں ارتق کماں حوں تیر جوتیس می تنافت، و دوسر لہر ایکے میکرد، واحد

(۵)

اینکه بایران همه بلاد و قلع

چون قواعد و آئین انبیه خیر است که در ایام این بانی مبنای جهان و بر سر پیکر الهی
 میآید؟ عجب آید که آگاه اساس یافته است. و می یابد
 بیش از آنست که قلم در رباط سواد و جز تحریر تواند گنجیند؛ پس
 از چندال ماثر جهان بینی هر چند خانه سخن که بالا رفتن بنا بر قهصور طبع انحصار افتاد
 بعد ازین کلید زبان را که بدندان خرد مشرف است، در جنبش آرام، و بفتح بار
 آسمانی اوار، بفتح این جهاں کشا، باز گزینیم. و چند مقامه گمارد
 صفه کشور گیری و قلعه کشائی این سکندر عهد اساس بنم، و گنجا، که در بنیاد
 آب، و گل بنده مدفونست، به بخت و درونی بیرون کشیم، ~~نمط هم~~
 و آنگاه درین صحن نثار هر فتح
 زیر قدم سلم کشیم رنجی

و فتح اول که ظفر یافت، سر سپاه منصور
 بر بلا عین گذرد و در حد جارد منجور

ہم در تعریف گنبد گفته شد

میں گنبد در حوض کشتی بہ تہ میہ صواب

متدسمہ ارسیفہ نہ سمرع خطاب

گنبد ریروحیہ ال گنبد در حوض

یک بیہہ سروں سیمی ویمی در آب

مارگستس اریاں رہم گیتی دانتس
سوئے عالم گیری و طرے لم افراتس

از تنگی آب خلق را غنای قوم مو سار و مرمود بادشا. هر که ششیر نیلگون او فراعنه
 کفر را در آب نیل فرو برد، بلکه نیل تنیخ را در خون زرد و قبیان پیودی مزاج غرق
 گردانید. ازین شش عام چوں ا لیه بود، خشک آورد. اما کلیم و اریه بیضا
 با سستقا بر داشتند. در حال برهان و ظلاله ناله کیده لاله مکالمه برشته
 خاک بے آب سایه انداخته، و هم چنین معول بردست کاوندان عوض عصا
 مو لیکش، و در چهار جانب چو تره حوض دوگان سه گاه زیار پدید آمد.

فَالنَّجْمُ مِنْهُ رُشْدٌ عَنِ رُشْدِ عَيْنِهِ تَأْتِدُ لَمْ يَكُنْ لُكَايِدُ مَشْرِقُهُ
 بر سر چند روز آب تا گلوگاه چو تره برسد چوں با چو تره بعد از ویرش ملاقات شده
 بود، بصفا و مضافات تماشا معا لقه کرد، چنانکه محیط ربع سکون را تابانده حوض
 بریت تر در صفت گنبد حوض و عوض از عین طبع بیرون ریخت شمع

تَرَى جُبْنَداً يَبْرُؤُ حَوْضَ دَمْعَةٍ

جباب علو، مد طمح به بر

در گنبد و چو تره اسر من لست

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الْخَوْضِ جُبْنِدِ

گنبد، بیضه العنا علی الجبل

و حوض اگر گرمی پائے اور وجود خشک می تند۔ اس حال خود با استعمال سخنوں ملک
متحرک بکبار کہ سروئے گرم تند، و لے آتش کرد، چنانکہ دروہ حوض اریں بے آبی
برقیہ دپارہ یارہ گشت۔ مادتاہ روئے زمیں علی رغم مرویارات فرماں داو؛
کہ دروں اورا برنگہ ۱، پاک کردند، و عمار پائے تور تولستہ رایروں مردند
چوں درخشک کرد حوض استعمال آفتاب ار ملک لود، بخارات ملک گشت
سنا کردند کہ آفتاب نار دیدن او دوران آورد، و ہم مراں گندہ فرو دامتند۔
ہسود در افتادن بود کہ ماران در رسید و حکم برگشت، و حوض صافی دل را با چل
بے آبی کہ ار آفتاب کیندہ لود، چشمہ اتر آک تند زہے رقت این حوض کہ برہر
اسماں لطف خود ظاہر گردایدہ۔ آہرے ۱، مرزگی ہمیں ماستند۔ لی الحال آب
در تہر تیریں تندہ بود، و شور از چاہائے درونی برآمدہ اگر یہ ار رحمت آسمانی
یکبارائے نزول یافت، اما دروہ حوض اثر خشکی میں اراں داستند۔ کہ یک
تسرت مرطب گردا شجر

ہرآ۔ بہ کہ ماراں فرورخت پاک
مردت چوں گنج قاروں سہ خاک

بیلن بہت ز قہمہ سوئی

تک نیست کہ تہر دہلی مصریت، کہ سیل و فرات آب ستایاں او مہیا داتن توانند

اینکه "ایر" نیز از عمارت میانه جدا است.

وہر جا سے کہ پراگندگی درونی راہ یافتہ بود، و بعضہ را طاق چوں محراب،
ترتیباً، و کما بر زمین پراکندہ شدہ، و بعضہ دیوار ہا از مرمر، و پیوند یار سجادہ
خیمگی گشتہ؛ و بعضہ را با د خاکسار از خاک، نیز بہر روز تعمیم دادہ؛ و بعضہ را بعد از نول
باراں تیر و ستون بشکی و مستند گشتہ بہ سیم چوں آب را ریختند، و ہمہ را تجدید می کردند شجر
تا قاعدہ نماز و نماز گاہ
و آن گاہ دعا بانی خیر کنند

ماجرائے حوض۔ سلطان کان زلالِ جاں صفار۔
دارد از محلول آبِ خضر۔ حدِ اقط۔ سلعِ حیار۔

۱۰ جبر میں غرض لطیفہ - و تربیتی

چوں عرض سلطان، کہ بہا شمشیر چو چہمہ آفتاب، تا صبح قیام، تیر روشن
خواهد بود، و ہر روز آفتاب، اور آئینہ رو، رویش می سازد، و او علی عکس
صورۃ حال شمس خود را توجہ میکند۔ اگرچہ آفتاب، ہر وقتافتہ می شد، اما برا
تو شمس، ہر روز رفتہ، اندک اندک آید۔ فرد میخورد و آفتاب، ہر بار بر زبان شعلہ
از سرتفتی می گف، کہ
اِنَّ سَیِّئَ مَعْرِکَہٗ عُوْرًا فَمَنْ یَّاتِیْکُمْ بِمَا عِوَدَ عَلَیْہِمْ

کے دزد و قتلہ راہ پر دوسرے این او
جائے کہ کردگار لود یا سماں او

دگر عمارات قلعہ دگر
کر کریم تہ نہ فلک سرد سر

نہ بہت است از عمارت، اینجا م

یوں عمارت دار العالی محمدی از عمارت معمورہ حضرت ماحور گشت، در تمامی
عرصہ ممالک اشارت فرمود، ہر صدار و قلعہ کہ از ہوا با شہر لشکال تری در مرآت
راہے یافتہ بود، و در بند غودن و حق سہ، و در عنایت بیادہ دہں مار کردہ، و
و دہا نہا سر دہں دادہ، و از گریہ ماراں گہاے ر عماراں رنگ فرود ویدہ، و
دیوار ہا بستہ بختیدہ، و نقشا افتادہ، و در گوشتہا آں زنداں ماراں صحاگ
علقہ کردہ، و مارو ہائے قلعہ موتک ماے ساحتہ عمارتے کردہ، کہ سجا۔
رہبہاے مارو کتہ دوم، و ترہا ر آمد نرح عقرب تاست تر، ع،
برج کترس بالقوس و قناحدوراکر۔
دگر تخید عمارت مدہ و خطہ و کتر۔ مہر کہیر از علعل تسج وادان تہمہ دہہر

ن. بر سر از عمارت چهارسار

حصار دہلی کہ نامش کعبہ معظمہ است، عمارت بر عمارت او برآمده بود، و از دور دمام نہ
 سریشہ خراب، تر از آن شدہ، کہ خرابار، در نوبت ہمایوں بر طبق مستان
 خراب، و در محل و غیر محل فروتنی می نمود؛ و نمی توانست، کہ بانگ خود باشد۔ گہ
 پیش خسان شارع رو بہ بر زمین می آورد، و گاہ سوئے خندق سفلہ سلام
 عوج میکرد؛ و گنگہا، (او، کہ بزیر دندان آں عمامہ بر زمین افتاد، از
 تواضع ناپسندیدہ، کلمہ بر زمین می زدند۔ چون نوبت، اساس مملکت، خدا گمانی
 علانی شد، ع، کہ تا بنیاد عالم با دباتی،

ہمس. ایس جانیز از عمارت

فرمان داد کہ از خزائن معمورہ، ہم سنگ، خاک، و خشت زر برکشند، و در وجہ عمارت
 نہادند، نما عماران و انا و سر، بکار بردند، و در سر، بکار بردند، و دیگر قائم
 مقام آں اقامت، کردند، کہ ساعد بر شش با صایع گنگہ با گنگہ خضیدہ، شریا پنچہ
 کرد؛ و بازو، با قوتش مرتب زیر دست، را زیر بغل فرو مالید؛ و بالا بلندش آسمان
 فیروزہ را کہ فیروزی خوش ساختہ، شطرباشد کہ عمارت، نور اخوں دہند۔ چند
 ہزار تغل بزرگش را بر سرش قربان کرد۔ چون ایس عمارت، کہ عامرش را مژدہ
 باریار باد، تمام گشت، مگو، مس کاہنار، خفا خود را بجا رسد، آں نہد۔

لَوْلَا الْمُتَمَيِّنُ صَلَّحَ حَالُهُ
كَانَ الْخَطَلُ فِي الْأَعْمَامِ هَقُودَهُ

سگ ترا تاں ہند کہ حصو۔۔۔ حاراء، قہار اے سنگ گردانند، تیتہ برداشتہ
روئے حاراء المظاہرۃ الیہ ن میکورد اگر وہم سروے گدرو، لغواو۔ وسماراں
دہی کہ لہماں سندر اور ترتیب عمارت سگ میدارد، ہنر را دست افزا عمل
خود ساتھ سگ را اسگ ہنخارے می یوستند، کہ اندلیتہ ہیچ رارسے دراں
در ہا، ہسانی در گند۔ تا در و دیوار مسجد از تمیم خاک تو صی اریوست واسال
تایج در عمارت مشقتہ تصدیر مصرع

سال نبی ہفصد است و یاروہ

عمارت آل مقام کریم بدیں حد رسیدہ بود کہ بالافت بنا عمر موفق ارنیاد
سارہ استوار ترمی باید۔ تا مباد سارہ کہ از زمین بالا آمدہ است بر آسمان
بالارود۔ و آب و گل سدہ را نیز اگر درین منط شبر ست خد گاہ بنگی باشد،
پلاحت کہ کتابہ این سارہ لاشراف تمام مطالعہ کہ و دعا و بانی غیر خواند، منظر

و گر لطارہ میں ماہیتیں نرسد
سا کہ رسد و گد کہ رسد و رود،

کیفست عمارت حصین حصین شہر کا دیدید سید سکندر دگر شہر

جا که عمارت بایستد بود، کو اگر بگوید تند که سنگ بر سر نه کشند و اگر ایشان
از مقام خود فرو دنیا بیند،

بدود خود سناره تا آن جا

بد بد سنگ بر سر ایشان

طالبان سنگ از بر نگی در اطراف نشاقتند - بعضی چنگ در دامن کوه زدند و
از آن که در تحصیل سنگ عیش و تمام داشتند عاشق وارد دامن کوه را چاک چاک
کردند و بعضی در قلع بنیادها کفر از پولاد تیز تر بودند - آهن ها تیز کرده بر او
جدا صیقل می دادند و باز دهنده بر آهنین را در شکستن سنگ نیز و
هر چه قوی تر دادند - هر جا که بتخانه در تعبیر است کمر تعظیم بسته بود از بان متین بجهت حکم
اساس کفر را از دل او بر می کشند تا در حال آن بتخانه سجد و شکر بجا می آورد و تخته
سنگ ها که از معظم ملکوت رقم شقاوت و دیم داشت چو قلم تقدیر رفته بود که
آن تخته بتها به یثرائیما لعن الله ما جده الله تحریر یابند حرف معول را بدرونه
در پذیرفتند و در کنار زمین می غلطیدند - پولاد کلند بعکس خاصه متفکانه شده
سنگها را سوزانده می کشید و بارگشاان آیینین از دام نیز بوده سنگ شده سنگ
می ربودند از بتکه ها و صد فرنگ تمام سنگ بسجده شین بارگشاان گراں بار سنگ بود
بگردون سنگ می کشیدند که گردون نکشد و سپس کوها را بر تور کو - به حمل می کردند که کوه
تخلی نکند شعله

دروے اسرافاقت ماف، وارکاں ارلعم برساں ائمہ خمسہ مسلماناں محمد و
مہدی گشت، درووں و سروں آراج گورانی تو سرے داد کہ ارلور ہا۔
سیدہ آن، ع، گوہ گمد کمو گشت۔

دک فراح کردں جامع ہر " وار
لیں اریں منارہ شا کردں استوار

نجد " اینجاز مسجد ابر " و منارہ

یوں توفیق رانی مہیاں محل مساحدرا تحدیدے محل بجائے آور داما سدا کمد
مخترم ار حوالی ایں گشتہ، علوہش بر آں دانت، کہ منارہ ملحد جامع را
کہ گنجائہ دہر اسب، دو گناہ گرواند، و گمد سیر ابدان عمارت عالی ترے ار رانی
داد، کہ ار اں مالار متوالد لود محمد۔ و ماں داد کہ صحن مسجد را ساتھی ہر چہ فراح
دل کمد، تا جماعت اسلام را کہ ار ورت توفیق در جہاں مے گمد، عوصہ جہاں
در جہاں مدد آید۔ و دور سارہ بحبت تقویت عمارت تصعیف اول گمرہ، تا کلاہش
ماں نسبت سر فراری کمد، و کلاہ منارہ قدم قہ مکر حدید عماید۔ یک اشارت والا
تنگی گرد ہر سارہ کہ دوکان گا و فلک رریر و استسدا بکار آمد۔ و دستری
مخریدیں سگ و آپس مارا گرم کرد۔ و مہ برانڈن تور رر۔ و بکود۔ (رے،

(۴)
 ذکر بنیاد خیمه در کیس بانی
 کرد به رضا یربانی

از عمارت برآمد این

باز آنجا که در عمارت دین و دنیا میان او و خدا سر را زلیله در اقامت خیرت
 بنیاد نهاد که سپهر درو رسید اگر دو و آغاز این بنیه بنیه خالص از مسجد
 جامع حضرت کرد و فرمان داد که ستمه صورت قدیم با چهارم بعید آمد و چنان مرتفع گردانند
 که سپهر چارم دوم سیمت همگوش خواند بفرمان اعلی در روز از گردور سنگ هر
 آوردند و از زمین رنگ بر ماه می بردند و بر لوح سنگ آیار قرآن چنان نقش کردند
 که بر موم نقش نتوان لبست و بدرجه بالا رسانیدند که پنداری کلام الله بر آسمان
 خواهد رفت باز جان دیگر بنویسند و آوردند که نمودارش با نزول قرآن باز خواند
 تا از ارتفاع این کتابه میان زمین و آسمان نقار به پید آمد که هرگز فرو نشنید
 چون این عمارت شرف بالا و فرش فرو و از فرو تا بالا تمام گشت و باجد دیگر
 در شهر با تحکیم بنیان فرمود که چون در زلزله قیامت بام هزار چشمه فلک بیفتند و گوشه
 ابرو هیچ خرابه خم نگردد و مساجد کهن که دیوارهایش راکع و ساجد گشته بودند و
 را در قعه خیمه شده استونهایش را چنان در قیام آوردند که قواعد المساقع و عماد الدین

و که هر میوه و حوائج خواں
که سخن تترج کردش نتواں

ن : به میوه پنجه و کش پیریں

و از حس تفکک هر میوه گیرید، که هر طریق زمین را یابد، که اگر در تصریح آن یر دارم سخن
منتهی اگر دو - و اصل ما را نام، و دیگر حوائج لامدی مردمان در عورد کام خواص عام
همه را در دار العدل مذکور، از عدل خاص متیاً گردانید، ما هر کس در شور و شینوں هر چه
مستروا یسه تر الصاف می شاد، مصرع، الصاف میدهی به می خود شاه را -

نسبت بند کشاد است به پیش

باز دار العدل کشاده تر از پیشانی راست کاران بنا فرموده، و بکلی حوائج مایحتاج
خلایق بدان برسد، و هر قماش و رفته که کشاد کار مردم بدان برسد است، فرمان
داد که از اطراف به بند و جز آنجا نه کشایند چنانکه آن کشاد را برستی نباشد. هم
هر کس کان کشاده بر بندد
بندش به تیغ به کشایند

ذکر است سرانجام عدل و قماش
مایه کار منعم و او با کش

نسبت جامه و لباس در نگر

مثل جنس بلوسات، از کپاس تا حریر، که بر تنگی عورت بدان پوشیده ماند؛ و از بهار
تا گل با قلی، که در تابستان و زمستان بکار آید؛ و از شعر تا کلم که میان هر دو موج می خورد
و قبا بسیار است؛ و از جز تا خز، که نقش هر دو بایکدی گیر باز می خواند؛ و از دیو گیری تا
همایون گیری، که هم دامن جانست و هم دامن تن. شعر
بَلِّ بِه قَمِيَّةً قَلَمُ الْحَوَرِ
مَهْدِي الْجَانِ بِهِ فِي شَيْءٍ

نہ بدین فصلہا وغیرہ کہ فرخ

مارا رس کہ آن غیر۔ رحمت را در صدد آسائش عام و طراوت
و نصابت احوال و عواصم، رعایت ہر جہ تمام تر۔ ابرج خوب کہ سمعت
عام تہرے دروستان است، در آیامے ار راں داشت، کہ اگر کہار ممتل
قطرہ نمی چکید۔ و ہر بار کہ عام را آب دریاں نمادہ، و مرد باران م روئے داد،
سرک تو۔ ستم کہ ارا مار خاص در حق کا کہ رایا ار راں داشت ابرہا ماسیر ار
اساک ویت جیا گشت، و مری آن کہ دیا مار در ماریدن آمد۔ مار ہار ا بایں
مری رقی بر سحاب تر و اس آوار لحد خندہ ہا کردہ اس۔ و مرزین افتادہ۔ رہبر کہ
رقی را روتش است کہ اگر گاہے مار دو گاہے سارو۔ و چون بار د، ماراں او
آب ناسدہ رہ۔ اورا مارا دشاہ دریا بخش مایہ بست، کہ ہوارہ بار د و ماراں او رہ
ماندہ آب۔ شعرا

کَيْفَ يُجَادِيكَ بِالْيَدَيَّيْنِ
خُودَكَ عَيْنٍ وَخُودَكَ مَاءٍ

داستانِ اسان وادالعدل
کری طق مار شد در عصر مل

ذکر خوں رختن اهل اباحه به سزا
که سزای عمل آرا طایفه را داد جزا

بهره از اباحه و سیاست

باز از آنجا که کمال دین داری این معین شرعیه
را احضار فرمود و متفحصان صادق را برایشان گذاشت
پیش جستند و بزرگداشتش کردند از کفیه
روشن گشت که مادر از پسر شیر فرو آورده بود و خال رو
سینه گردانیده و پدر رخت بر او عروس کرده و میان
خواهر و برادر نیزه چری از او بر سر
سینه می گذاشت و زمان اگر در تن شیر می داشتند که از آن تن شیر باخون بهم
بردن می آمد و از به باخدا آهنی و له و خنده بسیار بر سر ایشان خون می گریه
آنکه دوگان به بر پنهانی یکم شده بودند اشکارا بر زخم از یگان دوگان می شدند

و انفس که گشته بود با غیر

از نفس خویش نیز جدائی افتاد

ذکر از زانی زرخ غله

که بیکه و انگ گراں شد پله

وگرہ کشایاں، کہ در سوالف آیام عمل خویش را دست و پائی می نهادند، از رحم
تمتیر ساست در - و پائی گم کردند، و آنکه ایں سیاست سالم ماند، بیت
رآن گوهر بیکار شد و در - و پائیتس
که لے در - و پیا را د، گوئی را دور

در حوین رختیں سحر گراں حوین خوار
کر گلور بخند - سروں خوین که زلس کرد کار

ز به - سحر آدمی خواراں

سحره خون آتام یعنی، که گفتار آن آدمی خوار، که در گوشت و پوست - اولاد
و اطفال مردماں و دماں لے خود تیر می کردند، و سیل خوین فرود می خوردند و
گوارتاں می آمد - و از ناگوارای آب هم ایتاں را فروود در خاک تاں تا
خلق فرود می بردند، و مرمر دماں را کاسه سر ایتاں سگ امدار می کردند، و
راہاں خوین که نخورده بودند از سر ایتاں فرود می آید - نمط ۴۸

ہمی شدہ حرا اندراں دم سگرا -
بلے خوردہ آن جھیں عراب ستود

بر همه بجهتد حباله پا - سینه بند گشته، و از رسته موئی پیشانی برشته چوں موئی
 پیشا - فرو س آورد - و آنکه در ایام فساد ریشہ دامنی ایشان از نان زنا
 آمار بدنامی داشت، کار پر پیز گاری ایشان بجا - کشیده که در پرده ستر بهنگام
 تافتن ریشہ و از منہ بند است تمام و سست بر در - ممانند - فی الجمله هر چه ماده
 فسق و فجور بود، چنان منہ ملع گشته، که شعر

اِذَا بَايَا، فَحَلَّ بَدِيءُ الزِّنَا
 وَهَلْ كُنَّا مَاضٍ، بِالْبَيْضِ مَقْرَمَةٍ

❦

حدیث، امن و امانی که شد نبوبه، شاه
 که برنجید کسے گوهر فتنه داده ز راه

نسبت اینجا زمان و امن است

باز از آنجا که رعایا، این ذوالالاسد، در حق کافه رعایا از دهانه آب نهند
 تالید و دریا، محیط، زبان تیغ چنان کا مکار گردانید که کسے تمام دزد و طرار
 دره زن بگوش نشنود - شب، روا - نه که آتش در دیها - میزدند، چراغ
 بر که ده پاس ره دشمن گرفتند، و در هر حدی که رفته را رشته تابانی غائر، شد
 با سر رشته منہ آل بیرون می آوردند، و یا تاوان می دادند حقیر زنان و کیشیان

نہایت زریں و عدل انصاف نگار

و اگر ار رقم نصفت این درگاه سلسلہ صابیدہ شود آہوئے دو تاحہ قلم رحیم بر گرد
تیراں معنی ہمد رہی عادل کہ ارمہاست عدل اویلاں ست در راہ مورلیف
کساں پائے بر میں نہادہ، ویلیگاں تیر گیر پتی محراب تیغ اوار صوحی حون
جیوات تو کہ کردہ تخت انصاف اویگ وائے تیراں شکستہ، و دور ظالماں
سگ روئے را داحتہ، و کاسہ سر عواہاں حوک حوار گولساگر دانیدہ، و خون
حاراں بر گیر عریختہ جوں خوں بر روئے خاک +

دکرا اصلاح امور خاص و عام
مع شاہد کردن و منع بدام

نہایت اینچار از اصلاح و فساد

مار ار آسما کہ آب دادل عین ترلعت خاصہ آں دات مطہر است، متراب را
کہ ام الحماست است، دست الکروم، و ہمتیرہ بیشکر، اعلگی تواد آں کارار مجلس
فساد سپردہ صلاح مار آورده، چاکہ حمربک سر شمشہ و سوگند خوردہ کہ بعد ایں
در عمرہ سر کہ ماتہ و حق ہمک گاہ دارد و فساد خورد اصلاح مار آورد۔ و شاہداں
کہ رلف در ناگوشت لتادہ، رائے فساد رحیمے بریدہ دیائی کتادہ میگتندہ

ذکر فراخ داشتن مایه رزق هر کس
تا نبود به او تنگی عیش بر کس

ز بر سر زریاسه نگر و محترفه

باز برای وسعت معاش عامه غلق محترفه گراں فروش را از بار خراج سبک دانید
و رسی را بر کار بر سر ایشان گذاشت تا که با بازاریان زبان آور بزبان دره عدل
سخن گوید و بی زبانان را زبان دهد متفحصان و انا بقوت تمام در کار سنگ خوش نمودند
و هر سیه و لکه بنگه قلب سودای کرد و زخم دره بی سنگش کردند و تشدید و صلابتی
بجائی آوردند که جلگی سنگها آهنی گشت و ورقم عدل بر آں نگاشته تا هر که کم دهی
کرد، هماغه آں زنجیر گلوئی او گشته و اگر در زنجیر تیز گردن کشی نمود، زنجیر شمشیر شد
و آنچه حدسیاست تا بود بر سر ایشان رسانید چون محترفه آں حد معائنه کردند از
میزان آں نگذشتند بلکه آنرا حصار آهین جان خویش پنداشتند و آں نقش را
هر نفس تصور نمودند گوئی که آں نقش علی العموم نه بر آهین بلکه بر دلها می آهین ایشان است

شرط

۱۵

نشان عدل شنشاه بر چنان دلها
چو نقش موم بر آید چو نقش آهین ماند
شرح عدلی کاندیرین ایام رسد
کاژ دها به پیش مور به رام رسد

بیاںِ محنتِ اسیاں چوں باد
کہ صد آہِ محنتِ فروں داد

نبردِ اسپ پلِ رواں چوں باد

واگر بیاںِ محنتِ اسپِ کم، طویلہ اوصاف را کمدر لطف کوتاہ گرد۔ بادشاہاں
حوادثا، وایں وافر خود ہر روز جدید حواد راہ محتاجی مے محنتِ بیشتر آں
مانند کہ کم اریخاہ و صدہ محنت اگر کیے دہدار اسامانند کہ دوش نتواند بود یا نگاہ
حکلی رایاں را رحم تیج سیری میگردد اند و بعضی ارال سیر تار یاہ چاک بیاں را
میدہد کہ ہنگام سواری تار یاہ چاک کی سیای حیرانی آہو رسانند و بعضی تیری یماں
وہدی بیایگان احادرو امیدارو، تا موافقت تیج ریر کانی سرکش ایساں
میگردو، و بعضی معرواں رکابِ دل می فرایند تا سادہ کہ در عمد دیگر یافت
ار یاہ دویدن دول می شد، دریں دست یا لیت حزام ہکاب دو الک ماری می کند
و بعضی یماں کوک و جستہ دں گلہ رنگہ مطراں میدہد، تا امیرانی کہ پیش اریں
ایساں دست دں بے اصول و اعتماد، لغایتی کہ معرکہ رماہ حصۃ اریساں
تک سردی، دریں وقت ہمہ سر رہ لوردانی و فک می ہند کہ در طریقہ ماماد سخن گوید
رہس کہ اسپ ہی مار دایں سحاب کس تک
گلِ بیادہ ہم ار بعد ایں سوار سر آید

میسترنکرد؛ اول آنکه از شرق تا غرب، و جنوب تا شمال ممالک، چندین بار
خارج رعایا بجهت، و دیگر زرهای که رایان هند از دورمراج و بکرماجیه، نجم
گرد آورده بودند، بزخم تیغ چون آفتاب، که آب را جذب کند میکرد، و بیست مال
را بمشابه مال مال میگرداند که نه در قلم عطار و گنجدونه در ترازوی زهره سنج - و بمیزان
سنبله زر می بخشید تا هر که صفرا سه، حوز، و غرق تنکه زر و سیم میشود. ۵

سکه بگیرند میزان فلک را روز و دو مرتبه

هر آن میزان که بر روز پس بینی گراں باشد

حدیه بخشش گنجینه زر

بوزن پیل بل چیزی گراں تر

نورالفتح در ترازوی زر

پیش ازین که محمود ز بخش یک پیل بار زر داد، آن بخش گراں در جهان شد. این
جهان بخش زرهای بخش را بوزن بر کشید که از آن گراں تر نباشد پیل گراں را
را فرمود تا کشتی وزن کردند و هم سنگ، آن زر بسائل دادند. ۴

شهر که بخشش بخش بوزن پیل بود

که ام شاه توان گفت، هم ترازوی او

جائگیز عمد، آید الله یدک یاخذ التواحمی وضمنط الاقاصی درین هر دو آند
اصلی ملک تملک مقدرت بهتاتی دارد که ران قلم از تحریر آن سریده است
و تیغ رباں از تشریح آن قاصر، سده باچار از راه الترامی که نموده است، درین
هر دو عاده کلک تیری یای را مقدار وسعت محال خویش طریق حوالائی مسلوک
گردانید و حکم مقدمه که الالتمید کرده شده است، و ترتیب این کتاب مرا ت
جامداری را بر مدارح جاگیزی مقدم داشت، تا عماد هر کلمه در محل خویش قیام
پدید و توایم مملکت تکلم با رگونه میفتد، ^{منظر} ۴۰

موزه هریا، کلاه از مهر سر افسر لود

موزه بر سر به سدا کس کس خرد و سر لود

بیان رزم جامداری که مستدید

بعده تاه که گشت اندر آن خردید

ز به، اینجا است ز انجم و اختر

اختر سعادت جمهور بر آید آن روز بر آید و لود، که بر صمیم میر این آفتاب آفاق روش
کرده که و اید و لیکنم جعلنا لکم علیکم سلطاناً آمیناً، زیرا که چون نظر
بلندی داریم، که کار شغقت و مهر این صبح رعت و بر پرورق درات دریات آدم
بدستی است که آفتاب را در حق ماه و احکم اطلاق، و ماه را در ماه الوار و حکوم ما

(۲۴)

عرضه کنم از نبود بر بنده زبان گیری

شعر

رجان جهان داری بر منم جهان گیری

پس از انصاف و عدل اندر جهان راعی العبادی شد

شعر

که گرگ از کشتن بزرگ، یوسه انگشت در عهدش

نبرد، اینجا سست، از مرآت، بلکه

هر سری را که با فسر شریف، عقل مشرف، گردانیده اند، پیش از آنکه رؤس،

صائب را امام سازد، ببدیهه فکر برین پایه ترقی نماید که مرتبه جهان داری

از درجه جهانگیری برتر است، ازاں وجه که اطلاق اسم جهان داری بر

چهره صمدیه، محل وجود، دارد و خطاب، جهانگیری از روی حقیقت،

جز در حق ملوک، مجازی جواز نه پذیرد. و علما گفته اند که گرفتن جهان بر او دشوار است

آنکه بگیرد و نتواند داشت، آن گرفته بروی گرفته بود، و واجب است که جهانی

بر روی گرفته کند، تا آوازاں گرفته جهان گیرد. و این نیز بر جهانیان چون روز

روشن است که جهان گرفتن و داشتن صفت تنبیخ افتاب است، ازاں روی که

شرق و غرب، عالم زیر شعاع شمشیر خویش می آرد و می دارد. و جهانگیری مجرد

بلعان برق ماند که عالی عالمی را فرا می گیرد، اما در حال باز میگزارد. چون

دست یار مالا میگردند که سَتَانَا كَحَاوَانْ يَغْرُطْ مَكِيَا در عالم عسایت
 نداء تقویت در می رسید که لَا كَحَاوَانْ اِشِي مَعَكَا، تَامِيقَاتِ خَوِشِ در حوالی
 حضرت آمده فرمایند ده این طرف باد و مرعت در سر کرده اگر آن آب یلگون چون
 ارادت کرد، ماہ الامام الہی دلت داد که لَا تَحْفَ اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعْلٰی پس سر
 تَعَانِ رُحْ حَیْتِ که فِيْهَا مَا رَبُّ اَحْرَامِ بار اَنْتَ كَوَّ عَلَیْکَ اِداختہ،
 در سواد مصر جامع سرول فرمودہ ہم در آن سال کلیم سرے داشت کہ ازاں
 سر ہمان راے امان کردہ بود و میداختہ ؛ و لستاد ماہ دی الحج سروری رسیدہ
 کہ یائے موہنی بر سر طور آمد و سر حل نیر حد است و ہما سخا افتاد۔ روز خودے گفت
 روض است۔ م

یعنی دہنہ ورمہ حج دور وز میہ ۳۰

تایح سال ستصد و بیح و لود ہماں

دریں تایح این الوالامرند از اطیعوا امری از مشرق تا غر

در واد۔

ایرلسید بر موقه سکیم اسر

چون مشید تا ازلی بر آنجمله بود، که ایس حجاز موسی قوتانیل شمشیر از سر جملگه فرا عنه
 کفر بگذارد، و گنجهای قارونی رایان از زیر زمین بر کشد، و جانب بکشندگان کافران
 فرماید، و در دل هندوان گوساله پرست تا آوازه بقره را بخوار گرداند، و لشعید
 کمان شبان بر عایا عالم شود، تقدیر الهی الفاضل خان مرحوم را که نزدیک، او بمنزل هارون
 بود موسی را، بدورسانید و مژده، سَدَسْتُ عَصَدِكَ بِأَخِيكَ وَنَحْنُ لَكُمْ سُلْطَانٌ بَيْنَنَا
 در گوش و گوش دمی، تا بمشور، رای فرخنده او در روز عطار دو ماه میمون صایم
 که از روزه نصه، اول رفته بود و نصه، اخیر بر جامانده، و در شمار آن سال
 موسی بر سر خضر رسیده و از دی جدا گشته، چنانچه سر هارون نداشته، هم
 یعنی که چهار شنبه و بگذشت، مانزده
 از ماه و سال شمشهد و پنج و نود تمام

درین تاریخ شاه موسی قدم بر سر بطور خود، رفو، تجلی نمود، و قنطاریه بر قنطاریه
 اجموده زار که از مفرأ فاعل کونما لست الناطقین،
 حکایت میگفت، بهر کینه میداد و هر بار که بسوط را پیر از دشمن میکرد و
 در خشمش پدید میآید، مغمود و از افشاندن جواهر الواح زمردین سبزه زار مانکپور
 را زیور تر صیغ میداد، چون جانب مخالفه، غلبه بود هر چه قوی تر، هر دو بر او افتاد

که در سایه ابرها خیر عسل مادیار اهر حباب، که عطف فرمود، ستمه از تمایل نصرت
بالصامت نشر گردانند۔ رباعی

وقد فتحة الامم مولة قلاع

كادها را امة ائمة الرياح

اینک این نسبت تاریخ و کتبه .

بعد از این تاریخ خیراتی، که اریں تا حدار عالی ماتر بر طمقات ریں ظاهر شود،
امیدار حضرت ملک محنتی، که آمار تا جوران دیں دار در اصحاب روزگار رقم
علو و کشف،

چنانکه تحریر آں بر عطی در قلم آید که عریر السیر سلاطین آفاق گیر گردد،
و سخن بمناسبتی بلند گفته شود، که آواز نه لوبت سحری را فرود یوتد و غلغل کوس محسوس
را معلوم گردد، اگر چه هر مقام حکایتی از این مغازی در تدبیر جهانباں و کسورستانی
راے آراے ستاهاں گیتی دار و حسرواں طهر شعراست، خط ۴۰

کیه ۳۰، جلوس جهانباں ملک گیر

کاسوده گت ۳۰، اراکب یا لیت سر سریر

بود تا پنج بظاهر نمود و شصت و صد و پنجاه

شنبه و نوزده از ماه ربیع الآخر

سوی باغستان دیوگیر، که از آب سوی اند بهار است، برسان باد تند
که بر شاخسار زند تا فتن آورد، و از برگ و منالش خالی فرموده - و رائه را دم
را، که در آن ریاض شجره بود پس عالی اصل و هیچ گاه صرصر عاودش، بروی آ - سبب
نیاورده، اول بعاصه، تفرش متاع ل گردانید، و بار دیگرش از سر نهال کرد تا
و ده، آزاو گشت، و از آنجا پیلان چون ابر نیسانی را گوهر بار کرده و اجهوهار زر
میش از آنکه سمن زر و بر روی زمین روید بر پشت بختیاں باد سیر و نجیبان بادیه سیر
جمل فرمود و در شهر خدا، که سبزه کرم بگوشه اش می روید بابت آنها کره و مانکیور
پیوسته، شمار ماه بروز هر چه خرم تر رسیده بود، و نهایت فرح و بیداری، کام
در وی جمع گشت، و در تاریخ سال بار بهار بر نیخته، و دو هفته آخر صید، و هفته و اول آخر
در آمده بر پیوسته،

یعنی که پس بود از ماه کریم و شصت و صد و پنجاه

تاریخ سال شصت و پنجاه و نود و شصت

اکنون بلیل - یه سر قلم برگزیده، ورق بر آید، که بنوای صریح سرایش کند، آید
سر و بلند بالش تخت، از نور و جلوس تا امسال، که سر ذوق و طرب یکجا کرده اند، و
تاریخ نام نهاده هر صرع، یعنی شده سال هفتصد و نه -

(۲)

این فتح حرائس الفتوح است

هر گوهر از دیر جاع روح اوست

میں نست بہار بہ خوشتر از بہار

چوں نیم عوارف ربوبی، ارمہ ارادت بر نو بہار حوائی این حمایت
مالک دار الخلفۃ، کہ از مدگل دوس کی شکست است، شعہ

لصر اللہ اعصاں نصرۃ اشد

در ورید آمد ہم در نور و زکی جیدیں شکوفہ فتح ارتاح کماں و حارساں او
در میاں دو بہار، او بہار لکھو تی تا بہار مالوہ، شکست و نہال رست در
زمین کترہ ارب آب گنگ جاں سا گیت گرت، کہ نہ مرتہ ظل الہیت ساید
دہر خاکہ در گنگا مواسات عارے و مانعے لود، یاد کر اہا آب حور دستہ آلی
ہمہ رایا یا مال لشکر د

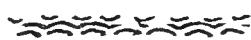
بعد ازاں در آخر ربیع و ربیع آخر، کہ ریحاں لی سرویاتند و سالی آمد
کہ ہدیہ اصلصل بہر کی کردہ لود و دل فاختہ ہم ربودہ ایشان ستہ، و رور
ایسج تیرامی گتہ بہ نظر ۴۰

که از افتادن و افتادن اگر آن خورشید شکسته بود، بعلا ما، خلافت خویش بر قاعده
 عدل از سر بر پا. عکروده، وعصه مملک آفاق را از ارشاد او ریشید بر چه
 طایق ماسون گردانیده! در جمهور امور چه نوع المستنصر یا ریشه و المستعصم بپوشیده بود^{شهر}!
 حیار بی فی الخلافه سالها
 من دجلة ما ام بختی جعفر

نسبت امر و نحو سلطانی

بخشیده و دله میمند، که فضل رحمانی را در مراد او علی الخصوص عنایت،
 بحدیث، که فی المثل آتش، که کشته و مرده آید، و بمجروح و اتصال مرمیر، اگر
 از دواج ایشان در خاطر گذراند، هر دو را از دیوان قضا عقد ساز واری بنزد
 وسیع جمیل سپهر در تنفیذ او اعراف بغایت، که خاک که از باد پراننده حال است،
 و باد که از خاک غبار آلوده، اگر این دولت مند را اشارت بوفیق بینهما اتفاق افتد،
 موثران بالا گرفته با و در حال آید، اگر داند و با خاک، در آمیزند^{شهر}،

ليس الهال اذا اراد الضمير
 لو كانت الاصل طرا الحبيص

نسبت زکلام حق و آیات نگر

دریں کتاب، کہ بخطاب حرائر الصوف تہیب یافتہ است، ارفع دیوگیر
 کہ سهام کسین محمدی را الہاماً اِنَّا فَتَحْنَا عَوْدَتَنا سَطْرَ الْکَلِّ کہ کمانہا و لشکر
 مصور را لوسا و سورہ نصر اللہ استند، مفتاح العلوم قلم ارشد معانی یکے
 دریاں آرم، وار قوارخ این صحیفہ تفسیر کہ آثار و انزلنا الحدید
 در حروف ادواضح، وحلیہ فیہ صافی للناس در عاہر اولایح، روشن
 ستود کہ اراں سورہ حدید سواد ہنودار صفحہ روی رہن حک شدہ است
 و ترح دہم کہ ہم آ آیتہ لوریہ مقدار ظلمات کفر را راہ دیں محو گشتہ ہیہ ۱۳،
 تا این لور و دعاں اعداں دیں روش گسرد
 فصل رعن و تارک در حق این شاہ عصر

اینک کردہ ہنجاست نسبت خلفا

اترے ار ماتر ہمداری این علیہ، محمد نام، آلو کہ صدق و عمر عدل، سر
 مار گویم کہ عہد و آ آیات رحمت رحمانی را در حد مصحف و عود و گلوہ جمع آورده است
 و علی کردار ایواب علم را در مدیتہ الاسلام دہلی کلید احساں رچیہ مطا مار کتادہ -
 و این مصر جامع را رکف و جملہ فیض بحیہ آب روشی اعداد دادہ، و رانات عمای

که تالار، گور زبانی بد او ترکند، چون صبح محل منبع عمر از زمان منی تا زمان
منیسه، از این مقدار نمه تواند گذشت، محل آن ندیدم که در قعر محیط باد صافی
که لا غولها، فرد روم پس از او چند بدن ماء الحیوة ماسر کعبه برسد،
کردم،

نسب آئینه بر پرز خیال

آنچه آئینهها، سکندر ثانی است، اگر به تمام روشن کرده شود، نمودار آن
در آئینه زنگاری سموار، نه گنج فکینه، در آئینه بلع زنگار خورده بنده؛ اما بعضی
از آنچه معائنۀ گشته است، باندازه تخیل خویش چنانچه رو، عزم دهد نمودار کنم، تا اگر عیب،
بینا را در مطبوعات بنده، شک است، رفع گردد. امید می دارم که چو این
مرا، صفا بروجه رو، بنماور نظر، سکندر ثانی گذرد، آنچه از او ذات صافی صفا
درو عین طبع گشته باشد با مواجۀ موجه مقابله فرماید. اگر آئینه در دست راست و
خیالش صادق، بر زانو، عزمنداء خاشق قاعده یکو، بنخشد؛ و اگر از بیهوشی
صیقل کثیر طبع چیز، از تمهید آتش برکس افتاده بود، اشاره راند که بعد از مکان
راست، کرده شود. اما از این آئینه رو، نگرداند که خیال ذو و جمن کان لحد یکو.
گرد و بیهوده

لیکن دانم که کج نباشد هرگز

آئینه که در دور کند از اند

کہ اندالاماد فرماں وہ جمہور اس وحاں مادہ ترف قبول مے یاد، وہ ہر لمحے کہ سدا
میں مے رد، اگرچہ ہمہ دروے حر حر خشک حیر دیگر می ماتدا، از میں عواطف
آں را آئے نام محال می باید چنانک سفائن طعائش سدا بمداد ایں موج الطاف در شکی
وتری رواں مے گردو، واستعراق میں نعم سدا را ر حس حسارت مسودادو،
تا اراں گوئد کہ در بحر طمطم ہم درواں غوص نموده لودم و اما رہائے آلی گرد
آوردہ، خواستم کہ رائے سدا والا ترے سیر یار ایم، یہ
اما کہ درواں طمطم بر کد ستاہ
چوں مہر سوے سنگ قائل

نسبت اس از عروس مشاطہ

اگرچہ مشاطہ کلکم ہموارہ بر تافش اتعار موٹگاب لودہ است، و ابکار نتررا
دریردہ اور ان کم جلوہ نمود، مایں ہمہ چوں ایں عروس روئے یار بشاہ
راستیں درویتعزائی آئی، اما مال عین العدا

اینک این نسبت ابیدہ، رواں بیجو آب

اگرچہ چہنمہ عمر سدا راہ لقا، خضر مژدہ دہسدہ، متعظتتاں میں مہمی را حرتست
تہاء سکد رتانی سیراب تدارم۔ اما چوں رویش کر دم کہ رلال رمد گانی مایہ
میں اراں مدادو، کہ درہایت کارو ستمہ ارو لتسود و سمسیل سخن نیز ہماں قدر

نسیب از کتابه اسرار و تصنیف

رقم سنج در اینج شاهنشاهی علای، بنده خسرو، که قلمش هر چند پای بند کند و تمامی
 عرضه سپاهی و سپیدی را اوست، بدست و انگشت با انگشت به سپاید، از اول پایه محامد
 این شاه در نتواند گذشت، عرضه میدارد بر آنجمله، که چون در لوح پاک، ازل اصابع
 صانع نگاشته بود، که کلک شفاء خدا یگانی بر لون ناخن بنده، چون شهاب، پهلوی هلال و
 نیز در قوس سریع السیر باشد، الذی الطاف، الهی که مفتاح لطائف، ناطقهای اسرار، ابوالوا
 وفاء و الله خزائن، واد، و الارض، بر بنده برکشاد، و جواهر،
 که بختری و ابوتام را عطا نه فرموده بود، در ذیل صحیفه انشاء من ریخ، اگر چه هر روز،
 از آنها بود، که مشتری فقیه، آل نداند مع هذا از در آن، نممود که نشر آن جناب فلک آید
 را شاید، اما چون متاع ازین بیش بهر در چهار باز ابطیع، تعذری تمام داشته،
 ناچار همان را در سکه نظم کشیدم، بهر آن اعتماد که بهرید،

جناب شاه دریا، کرم شد
 بدریا هر چه افتد روگرد

بیر نسیب نیت، هم و نشر این جا

چون یقین کردم که مضمون آن، حروف، اکثر قریب به برسان خدای متعال، پیش از تجزیه بیلما، نه

لا زال ودهم یلارم قلنا
کالهم لا رقر قلب سلطان الدانی

بعد فاتحه حمد خدا ، مع الاحلاص ولعت رسول حماده فرمائے باجخصا
فتح ماب خریہا ، بمعالی حزبرا ، رجات شاه تاید بدیت
مع شاه است ایکه گرنو سیمتس بابتہ صواب
ماہ راعل کردہ رمالے لوج آفات

اینک ایر رنہ ، علویاستہ ۔

وَهُوَ سُلْطَانُ سَلَاطِينِ الْأَقَاقِ، أَوْرُسِ الدِّيَرِ فِي الْأَسْرَاقِ، ظِلُّ
الرَّحْمَنِ عَلَى رُؤُسِ الْأَمَامِ حَامِي الدَّرْيَا عَنْ خَوَارِثِ الْأَيَّامِ، فَلَكُ الْمَعَا
بِالدَّيْحَةِ وَالْمُتَكَلِّبِ، تَمَسُّ الْأَعَالِي عِلَاءُ الدُّنْيَا وَالْدِّينِ، تَالِيَةُ الْقَمَرِ
فِي الْعِلْمِ، نُورِ الدَّارِ فِي الدُّجَى، مَدَارُ دُورِ الْقَمَرِ حَافِ حُدَامِهِ
وَمَسَارُ نُورِ الطُّفْرِ قِرَافِ صَمَّصَامِهِ، أَصْبَحَ صِيَاءُ طَلْعَةٍ فِي عَيْنِ السَّمَاءِ
وَأَصْبَحَى سَلَا حَمِيَّتِهِ فِي عَيْنِ الْعِلَاءِ، الْمَنْصُورُ بِالنَّصْرِ الْعَلَكِيِّ عَلَى أَدْوَابِ
الرَّمَايِ، الْمَوْصُوفُ بِالْوَصْرِ الْعُلِيِّ، أَعْنَى مُحَمَّدٍ سَاةِ السُّلْطَانِ شَعْرِ
اللَّهِ مَدَّ طَلَالَهُ، فَوْقَ الْوَدِّ ، مَا طَلَّ عَيْنٌ فَوْقَ أَرْضٍ بِالدُّنْيَا

نسبت درت اندن ح ۱۰ مہ بہر سر شہ اندین ماسہ

بسم الله الرحمن الرحيم

نزائین آستوخ

(۱)

این نامه که تقدیر فتح دارد و در جیب
شد نام خزان الفتوحش از غیب

در فاتحه کتار بر لبند فتح

الحمد للفتاح الذي فتح غزائنا الفتوح على دين محمد وآله
برايك الصارح بغير مؤيد، اعزتنا الله واصلنا
بالمهجة السنية الذي شوقنا بشاره عاب، اللهم صل على
ووضع من بركاته اماطهم، ولقد نصركم الله ببدر والبيضة
والسلام على آله واصحابه الكرام المنيهين النيام بالدار
التي اجمع

کتاب

خزان نفیس

مطبوعات انجمن تالیف

جامعہ اسلامیہ علی گڑھ

این نامہ کہ تقدیر فتح وار و در سید

شد نام خزان الفوحش از غیب

کتاب

خزان الفوحش

حضرت امیر خسرو دہلوی

تصحیح مولوی سید معین الحق صاحب معلم تالیف جامعہ اسلامیہ علی گڑھ

علی گڑھ پرنٹنگ ورسٹریٹی علی گڑھ ۱۹۲۵ء طبع ۱۹۲۶ء

